

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1921.

Första kammaren.

Nr 19.

Torsdagen den 31 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att ledamoten av riksdagens första kammare kapten *J. Ingmansson* på grund av urledvridning av högra skuldran (*luxatio humeri dextri*) är urståndsatt att under tiden till den 15 april deltaga i riksdagsarbetet, intygas härmed på heder och samvete.

Stensnäs, Mörrum den 26 mars 1921.

Ingolf Lönnberg.
Med. d:r, lasarettsläkare.

Justerades protokollen för den 16, 17 och 22 innevarande månad.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 16 § riksdagsordningen;

nr 29, i anledning av väckta motioner angående förändring av det kommunala utskyldsstrecket m. m.; och

nr 30, i anledning av väckt motion om grundlagsändring i syfte att borttaga vissa s. k. rösträttsstreck; samt
jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 9 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 9 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1921 nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet;

nr 10 A, angående reglering av utgifterna för kapitalökning för år 1922 i vad angår jordbruksärendena; och

nr 10 B, angående reglering av utgifterna för kapitalökning å tilläggsstat till riksstaten för år 1921 i vad rör jordbruksärenden.

Herr statsrådet *Malm* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 213, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt m. m.;

nr 214, med förslag till förordning om allmän fastighetstaxering år 1922;

nr 215, med förslag till förordning om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid allmän fastighetstaxering år 1922; och

nr 232, med förslag till förordning angående vissa ändringar i förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften m. m.

Sedan kamrarna fattat olika beslut rörande bankoutslottets hemställan, att väcka motioner om ersättning åt källarmästaren O. Jönsson ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, företogs nu jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bankoutslottet i dess memorial nr 16 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren, med avslag å utskottets hemställan, bifallit de i ämnet väckta motionerna och sålunda beslutit, att till källarmästaren O. Jönsson må såsom ersättning för den förlust han lidit å restaurangrörelsen i riksdagshuset utbetalas ett belopp av 25,000 kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;
Nej — 66.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 318, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 104 ja och 109 nej, samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 177 ja och 175 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Sedan kamrarna stannat i olika beslut beträffande bankoutskottets hemställan, att väckt motion om årligt understöd åt avlidne filosofie doktor Enoch Thulins änka Maja Thulin ej måtte av riksdagen bifallas, anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bankoutskottet i dess memorial nr 17 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren, med avslag å utskottets hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen och sålunda beslutit, att avlidne filosofie doktor Enoch Thulins änka Maja Thulin, född Clauss, må från och med den 1 januari 1921, så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten uppbära ett årligt understöd av ett tusen kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 55;

Nej — 85.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 319, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 57 ja och 158 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 112 ja och 243 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bankoutskottet i dess memorial nr 19 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla motionen I: 44 eller att riksdagen må besluta, att till f. d. kanslirådet Adolf Wilhelm von Krusenstjerna må från och med ingången av kalenderåret näst efter det, varunder han sista gången tjänstgör såsom första kammarens sekreterare, från riksgäldskontoret under hans återstående livstid utgå en pension å 4,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren bifallit utskottets hemställan och således i anledning av förevarande motion beslutit, att till f. d. kanslirådet Adolf Wilhelm von Krusenstjerna må från och med kalenderåret näst efter det, varunder han sista gången tjänstgör såsom första kammarens sekreterare, från riksgäldskontoret under hans återstående livstid utgå en årlig pension till sådant belopp, att densamma jämte honom från statsverket tillkommande pension uppgår till nio tusen kronor, dock att, för den händelse von Krusenstjerna efter nämnda tidpunkt innehar tjänst eller befattning på statsverkets eller riksdagens stat, pensionen icke må utgå med högre belopp än som erfordras för att tillsammans med den inkomst, han må uppbära på grund av sådan tjänst eller befattning, utgöra nämnda belopp eller nio tusen kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 42.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 320, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 45 ja och 162 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 144 ja och 204 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 196, angående förhöjning av vissa av statsmedel utgående livräntor.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 246, med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 11 oktober 1912 om skogsaccis och om virkestaxering.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran andra lagutskottets utlåtande nr 16 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 3—13.

Herr von Sydow väckte en motion, nr 186, om fästande av visst villkor vid beviljande av anslag för bekämpande av arbetslösheten samt lindrande av nöd.

Motionen hänvisades till statsutskottet.

Herr *Lindhagen* väckte nedannämnda motioner:

nr 187, om dödsstraffets avskaffande;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig höjning av postavgifterna;

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om beviljande av medel till bestridande av Sveriges andel i kostnader för Nationernas förbund; och

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av beskickningshus i London m. m.

Dessa motioner blevo på begäran bordlagda.

Föredrogos, men bordlades på begäran de denna dag avlämnade kungl. propositionerna.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

Herr *von Sneidern* erhöll ordet och yttrade: Jag hemställer, att andra lagutskottets utlåtande nr 16 måtte på föredragningslistan för nästa sammanträde sättas först bland två gånger bordlagda ärenden.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Sammanträdet avslutades kl. 2,59 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Lördagen den 2 april f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Ericsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 326, med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst;

nr 327, med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer;

nr 328, med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

nr 329, angående dyrtidstillägg för år 1921 åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare;

nr 330, angående godkännande av tullverkets utgiftsstaten för år 1922 m. m.; samt

nr 331, med förslag till kungörelser angående ändrad lydelse dels av § 8 mom. 1, 2 och 3, § 9 mom. 1 samt § 13 mom. 1 och 2 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor, dels av § 2 mom. 2 i tulltaxeunderrättelserna, dels ock av § 3 i förordningen den 31 maj 1907 angående rätt att hos generaltullstyrelsen erhålla upplysning rörande tullbehandlingen av varor, avsedda att till riket införas.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till inlandsbanan mellan Holmsjön och Gällivare ävensom vissa tvärbanor mellan nämnda bana och norra stambanan jämte i ämnet väckta motioner; och

andra lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 213, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt m. m.; samt

nr 214, med förslag till förordning om allmän fastighetstaxering år 1922.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 215, med förslag till förordning om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid allmän fastighetstaxering år 1922, hänvisades propositionen, såvitt den angick förordningsförslaget, till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 232, med förslag till förordning angående vissa ändringar i förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott herr *Lindhagens* motion nr 187, om dödsstraffets avskaffande.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet herr *Lindhagens* motion nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig höjning av postavgifterna.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet följande av herr *Lindhagen* väckta motioner:

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om beviljande av medel till bestridande av Sveriges andel i kostnader för Nationernas förbund; och

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av beskickningshus i London m. m.

Föredrogs men bordlades på flera ledamöters begäran ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 28—30 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 9 A, 9 B, 10 A och 10 B.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ägo-*Lagförslag*
gränser m. m., *om ägo- och ägo- grän-*
dels ock i anledning därav väckta motioner. *ser m. m.*

Genom en den 19 november 1920 dagtecknad proposition, nr 70, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga förslag till lagar 1:o om ägo- och ägo- gränser, 2:o om syn i ägotvist, 3:o om upphävande av gällande stadganden angående urminnes hävd och 4:o om fastställande av yttergränser för strandägarnas område i vissa större sjöar.

Lagförslag
om ägo-
gränser m. m.
(Forts.)

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen inom första kammaren:

nr 179 av herr *Tjällgren*, nr 180 av herr *Karl Andreas Andersson* och nr 181 av herr *Lindhagen*, samt

inom andra kammaren:

nr 271 av herr *Rehn* med instämmande i motionens syfte av herrar *Wikström* och *Holmner*.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda skäl hemställt,

A) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas,

B) att motionen nr 179 i första kammaren av herr *Tjällgren* icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda,

C) att motionen nr 180 i första kammaren av herr *Karl Andreas Andersson* icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda,

D) att motionen nr 181 i första kammaren av herr *Lindhagen* icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, samt

E) att motionen nr 271 i andra kammaren av herr *Rehn* icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr von *Sneidern*: I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 16 hemställas,

att detsamma må föredragas till avgörande på det sätt, att först vart och ett av de i punkten A behandlade lagförslagen föredrages särskilt för sig, de med 1:o), 2:o) och 4:o) betecknade förslagen, där så erfordras, paragrafvis, med promulgationsstadganden, ingress och rubrik sist;

att sedan alla lagförslagen blivit genomgångna, utskottets hemställanden i punkterna A—E föredragas;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet;

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres; samt

att för den händelse något av lagförslagen kommer att i sin helhet eller i en eller annan del återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att, vid ärendets förnyade behandling, i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar.

Denna hemställan bifölles.

I enlighet härmed föredrogs nu *förslaget till lag om ägo-
gränser*.

1 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

Hava rågrannar i den ordning särskilt stadgats förenat sig om rätta sträckningen av gränsen mellan byar, gälle rågången som fastställd.

I avgiven reservation hade herrar *Carl E. Svensson, Linder, Magnusson i Kalmar, Hagman och Hage* på anförda skäl hemställt, att förevarande kungl. proposition ej måtte av riksdagen bifallas.

*Lagförslag om ägo-
gränser m. m.
(Forts.)*

Herr statsrådet *E k e b e r g*: Herr greve och talman! Det lagförslag, vars öde i dag skall avgöras, är en utbruten del av det stort anlagda förslag till jordabalk, som på sin tid utarbetades av lagberedningen under presidium av den vitt frejdade jurist, som tidigare fört klubban i denna kammare, presidenten *Afzelius*. Vissa andra delar av jordabalksförslaget ha redan upphöjts till lag, men huvudparten har däremot fått vila i avvaktan på att fastighetsregisterarbetet skulle fortskrida närmare sin fullbordan. För närvarande pågår arbete i syfte att bringa hela detta stora lagstiftningsärende till lösning, så snart omständigheterna medgiva.

Man spørjer då måhända, varför ytterligare en del av den blivande jordabalken, nämligen kapitlet om ägo- och gränser, nu brutits ut och förelagts riksdagen. Skälen till denna regeringens åtgärd äro flera. Den närmaste anledningen utgjorde en skrivelse från svenska fiskareförbundets styrelse, som återfinnes i den kungliga propositionen, sid. 59, i vilken skrivelse med styrka betonas nödvändigheten av att bringa klarhet angående fiskeförhållandena i de stora insjöarna. I skrivelsen betecknas de för närvarande rådande förhållanden i dessa sjöar såsom alltmör olidliga, då varken strandägare, fiskearrendatorer eller allmänheten veta, vad de ha rätt till. Bland yrkesfiskarna är den uppfattningen spridd, att det under nuvarande förhållanden icke tjänar något till att arrendera fiskevatten och vårda fisket, och vederbörande fiskeriintendenter ha också understrukt behovet av snara lagstiftningsåtgärder. En på området sakkunnig motionär, herr *Karl Andreas Andersson*, vitsordar ock att, såvitt angår dessa sjöar, snara lagstiftningsåtgärder äro av nöden.

Emellertid är det icke bara av hänsyn till fisket i de stora insjöarna, som frågan nu lagts på riksdagens bord; i samma riktning talar också önskemålet att kunna effektivt utnyttja de nya bestämmelserna angående vattenavledning och s. k. invallning, som antogs vid 1920 års riksdag. Vad särskilt angår invallningen, tillåter jag mig anföra ett par exempel. I södra Vänern finnes en föga djup vik, *Dettern*, och redan på 1880-talet var det planer uppe att torrlägga denna vik genom invallning. Sedan det utrönt, att sjöbotten kunde anses lämplig för jordbruk, hade man tänkt bygga en damm, varigenom viken skulle torrläggas, och skulle den sedan hållas torrlagd genom pumpverk. Emellertid föll hela frågan på osäkerheten i rättsförhållandena, nämligen ifråga om rätten till de områden i sjön, som genom invallning skulle vinnas för odlingen. Exempel kunna även anföras, då förslag om invallning vid havets stränder ej kommit till utförande. Detta har sålunda varit händelsen dels beträffande den s. k. *Foteviken* vid *Skanör* och dels beträffande en vik norr om *Lysekil*, där man genom invallning ville vinna ett område, som skulle användas såsom reservoar för sötvatten. Dessa och

*Lagförslag om ägo-
gränser m. m.*
(Forts.)

liknande åtgärder hava måst anstå på grund av den osäkerhet, som rått om äganderättsförhållandena med avseende å de åsyftade vattenområdena.

Av ännu större och framför allt av allmännare vikt är emellertid sambandet mellan nu föreliggande lagförslag och skiftesväsendet. Det är ett av många överklagat förhållande, att ganska stor osäkerhet råder beträffande äganderättsförhållandena i sådana vattenområden, som då skifte verkställes, icke uttryckligen blivit omnämnda i skifteshandlingarna. Det är klart att skola vi för framtiden undvika dylik osäkerhet, så är första villkoret, att man vid blivande skiftesförrättningar vet, huru stort vattenområde tillhör skifteslaget och vad som sålunda kan bli föremål för delningen. Om skiftesväsendet skall fylla uppgiften att åstadkomma klarhet i äganderättsförhållandena, måste sålunda dessa frågor först vinna sin lösning, och jag betonar, att detta har lika stort intresse vid skiftesförrättningar enligt den nuvarande skiftesstadgan som beträffande de skiften, som komma att försiggå enligt den tilltänkta nya skifteslagstiftningen. Någon anledning att uppskjuta nu förevarande lagfråga i avvaktan på den nya skifteslagstiftningen finnes icke.

Det är särskilt dessa skäl, som föranlett regeringen att framlägga förslaget.

Vad angår de principer, på vilka lagförslaget är byggt, tillåter jag mig citera några rader ur lagberedningens motivering, sid. 117 i dess betänkande, där det heter: "För nu bestående fastigheter äro grunderna för gränsernas återfinnande med större eller mindre tydlighet angivna i gällande lag. Klart är, att dessa grunder icke kunna genom den nya lagstiftningen rubbas. Uppgiften för denna lagstiftning kan därför icke sträckas längre än att i överensstämmelse med de bestående rättsförhållandena lämna regler, varigenom den oklarhet, som på en eller annan punkt vidlåder nuvarande bestämmelser, avlägsnas". Det är således, det betonar jag särskilt, icke fråga om någon utvidgning eller inskränkning av den enes eller andres rätt, utan det är fråga om klarläggande av såväl den enes som den andres rätt.

Nu har mot förslaget framkommit vissa invändningar, och en av dessa, nämligen den som framställes i den här förut berörda motionen, har på vissa av lagutskottets ledamöter gjort så starkt intryck, att de rent av hemställt om avslag å hela förslaget. Denna invändning går korteligen ut på att, såvitt angår förhållandena i saltsjön, man icke skulle upptaga frågan om ägo gränsen, innan frågan om fiskerätten blivit reviderad, då eljest genom den här föreslagna lagstiftningen en blivande fiskelagstiftning bleve bunden. Enligt min bestämda övertygelse äro motionärens och reservanternas farhågor i detta avseende ogrundade, och jag skall nu söka i korthet angiva skälen för min uppfattning, att i denna liksom i övriga punkter den nya lagstiftningen om ägo gränser icke innefattar något annat än ett klarläggande av vad som redan gäller.

Den historiska utvecklingslinjen från gamla tider löper här mycket klar, och jag skall i största korthet skissera den. Alltifrån 1500-talet har

i vårt land en strandäganderätt varit erkänd även i saltsjön. Det är helt naturligt att reglerna i detta ämne kommit till uttryck i fiskelagstiftningen, men ehuru reglerna närmast avse rätten att fiska, giva de likväl klart vid handen, att äganderätt till viss del av vattenområdet anses tillkomma strandägaren. Gustaf Vasa skilde mellan kronans rätt till havs- och allmäningsfiske å ena sidan och strandägarens rätt till strandfiske å andra sidan. Och i 1766 års fiskeristadga bestämmes närmare, såsom det uttryckes i motiveringen, "huru långt ut i vattnet jordäganderätten med därtill hörande fiske sträcker sig". Av denna 1766 års fiskeristadga framgår, att strandäganderätten inomskärs ansågs omfatta vattenområdet i dess helhet. Denna grundsats angående vattenrätten inomskärs genomgår också den följande lagstiftningen. Och den kommer igen i 1852 års fiskeristadga och kvarstår i nu gällande fiskelag av år 1896.

Beträffande området utomskärs, vid öppna havet, laborerar den äldre lagstiftningen med begreppet "landgrund". Vad detta uttryck "landgrund" hade för betydelse, var ganska oklart, och därför skrevo ständerna 1840—41 och begärde, som det heter i skrivelsen, närmare bestämmelser till vilket djup eller i vissa fall till vilket avstånd från stranden utåt sjön landgrund borde räknas. I anledning härav inflöt i 1852 års fiskeristadga en förklaring, att under strandäganderätten skulle inbegripas allt det vatten, som finnes till och med 100 famnar från det ställe invid stranden, där stadigt djup av en famn vidtager. Denna regel transponerades sedan till metersystemet och återfinnes i 1896 års fiskelag, samt har därifrån upptagits i föreliggande förslag. Den föreslagna bestämmelsen om strandäganderätt vid saltsjön är sålunda ingenting annat än ett klart uttalande av denna regel, som sedan gammalt förut-sättningsvis kommit till uttryck i fiskerilagstiftningen.

Här framställer sig då den frågan: tillskapar man till äventyrs något nytt band på fiskerilagstiftningens rörelsefrihet genom att upptaga frågan om strandgränsen till särskild behandling på detta sätt? Svaret därpå blir efter mitt förmenande nekande. Frågan om strandägares fiskerätt i saltsjön är redan på grundval av den utredning, som vidtogs för över 25 år sedan, klart fixerad genom 1896 års fiskelag. Skola inskränkningar ske i strandägarens fiskerätt till förmån för fiskarbefolkningen, så kräves det ändring i nyssnämnda lags bestämmelser, men däremot behöver icke en enda rad ändras i den blivande lagen om ägo-gränser. Förhållandet mellan ägo-gränslagstiftningen och fiskerilagstiftningen är nämligen populärt uttryckt, att den förra så att säga angiver maximum för strandägares fiskerätt, men inom den rayon, som sålunda utstakas, kan på sätt framgår av 1896 års lag, strandägares fiskerätt vara på olika sätt begränsad. I vilken omfattning strandägare har fiskerätt inom sitt vattenområde i saltsjön, beror på fiskelagen, och denna blir varken mer eller mindre oföränderlig därför att de regler om ägo-gränser, på vilka denna lag bygger, inrymmas i en särskild lag.

Förslaget om ägo-gränser i saltsjön avser således icke annat än åstad-

*Lagförslag
om ägo-grän-
ser m. m.
(Forts.)*

*Lagförslag om ägo-
gränser m. m.
(Forts.)*

kommande av klarhet rörande äganderättsförhållandena. Tanken att frågorna om saltsjöfisket och ägo-
gränserna i saltsjön skola regleras i ett sammanhang beror så vitt jag kan förstå på bristande förståelse för det juridiska sammanhanget. Man tycks ha den meningen, att man först måste bestämma, huru långt fiskerätten sträcker sig, och sedan detta skett, får bygga reglerna om strandäganderätten på reglerna om fiskerätten. Detta låter sig emellertid icke göra. Reglerna om saltsjöfisket kunna aldrig erhålla den allmängiltiga, schematiska form, som reglerna om ägo-
gränser måste hava. Det måste, såsom i stor utsträckning redan nu är händelsen, givas olika regler för olika fångstsätt, för olika slag av fisk samt för fiske under olika årstider. Dessa regler kunna även tid efter annan visa sig vara i behov av revision, medan ägo-
gränserna måste vara fix och orubblig. Att bygga lagen om ägo-
gränser på fiskerilagstiftningen är följaktligen en ren omöjlighet. Skall man vänta, till dess man kan göra detta, uppskjuter man lagstiftningen på ifråga-
varande område "ad calendae græcas". Nej, vill man eftersträva klarhet såsom varande i alla parterers intresse, måste man gå andra vägar. Och det är ett misstag att tro, att fiskelagstiftningens elasticitet skulle äventyras, därför att man klarlägger reglerna i fråga om ägo-
gränser.

Man frågar kanske: vad tjänar det till att bestämma ägo-
gränser i saltsjön, ifall icke genom ägo-
gränsernas fastställande fiskerätten också blir en gång för alla klart angiven och fastslagen? Svaret blir följande: För det första vinner man därigenom en klar utgångspunkt för lösande av andra lagstiftningsfrågor. Man har till en början klarlagt, att den enskilda fiskerätten och även jakträtten icke få sträcka sig utöver ett visst område. Det blir sedan fiskelagens sak att bestämma, huru det ställer sig med strandägarens fiskerätt inom detta område. Det har också klarlagts, var strandägaren har rätt till vassfångst, rätt att taga sten, grus och dylikt. Frågan om rätten till torrlagda och genom invallning vunna områden vinner sin lösning. Och sist men icke minst — jag upprepar det — får man en klar utgångspunkt för framtida skiftesförrättningar.

Herr talman, jag slutar där jag började med att betona, att det förslag som här föreligger icke avser att rubba de bestående rättsförhållandena. Dess syfte är endast att klarlägga regler, som redan finnas — att skapa rättsklarhet. Genom att fälla förslaget vinner man icke att utgångspunkten för en blivande fiskerilagstiftning blir en annan, men väl blir följden, att oklarheten i rättsförhållandena kommer att fortfa-
ra. De invändningar, som framkommit och som jag nu berört, bero således på en oriktig utgångspunkt för själva kritiken, och jag vill därför uttala den förhoppningen att, dessa invändningar till trots, kammaren skall finna de bättre skälen tala för bifall till utskottets förslag.

Herr Linder: Herr talman! Jag har jämte några medreservanter hemställt, att den föreliggande kungl. propositionen icke måtte vinna riksdagens bifall, och den huvudsakliga anledningen därtill är den, att

det har synts oss reservanter ytterst betänkligt att nu lagfästa lagförslagens 5 och 6 §§, de paragrafer alltså som handla om strandäganderätten. Man kan enligt min uppfattning icke komma in på frågan om strandäganderätten utan att därvid också komma in på frågan om den rätt till fiske som kan tillkomma andra än strandägaren.

*Lagförslag
om ägogrän-
ser m. m.
(Forts.)*

Det är ju sedan gammalt ett känt förhållande, att stridigheter ständigt och jämt hava förekommit och förekomma mellan strandägare och fiskare angående fiskerätten. Jag skall icke såsom herr justitieministern inlåta mig på någon längre historisk redogörelse, utan jag skall hålla mig till tid som ligger oss något närmare. — Vid 1910 års riksdag väcktes det av två bohuslänska riksdagsmän en motion angående revision av fiskelagen. Det anfördes i denna motion, att det bland fiskarebefolkningen inom Göteborgs och Bohus län under en följd av år rått missnöje med nu gällande fiskerilag, och att detta missnöje under senare tider vuxit sig allt starkare. Fiskarna klagade över att strandägarna allt mera börjat förbjuda dem att idka fiske invid stränderna. Frågan återkom vid 1911 års riksdag, då det var fyra socialdemokratiska riksdagsmän som framförde densamma. I dessa riksdagsmäns motion liksom i den debatt, som förekom i kamrarna, framhölls det att strandägarna i allt större omfattning börjat göra sin i lagen om rätt till fiske hävdade ensamrätt till utövandet av fisket gällande, och att man alltså sedan 1896 års lag kom till börjat mer och mer trakassera fiskarna samt på många håll belagt dem med dryga arrendeavgifter för att de skulle få lov att utöva sitt fiske utanför stränderna. Det framhölls vidare, att det vore en fråga, som berörde stora delar av vårt folk och som därför vore av stor vikt och genomgripande betydelse. — Jag ber att få säga, att den uppfattning, som sålunda framfördes, var icke en uppfattning, som hävdades allenast av socialdemokratiska riksdagsmän, utan det fanns också bakom dem män sådana som Daniel Persson i Tällberg, Bror Petrén och Olsson i Kullenbergstorp. Att klagomål alltjämt förspörjas, därom vittnar ju fiskarförbundets framställning, som åberopas i den kungl. propositionen.

I vilket förhållande nu strandäganderätten lämpligen kan tänkas stå till fiskerätten, har varit föremål för växlande meningar. Det kungl. förslaget har liksom lagberedningen ansett äganderätten till vattenområdet böra bestämmas till samma mått som fiskerätten, principiellt. Det är en uppfattning, som ingalunda synes hava varit allmänt gängse inom riksdagen. En motsatt uppfattning har ansett, att rätten till fiske borde göras fullständigt oberoende av strandäganderätten; och mellan dessa två ytterligheter har det funnits icke så få, som ansett, att dessa frågor i varje fall borde samtidigt behandlas och vägas mot varandra, så att den ena rätten icke gynnades framför den andra, utan hänsyn toges till bådadera.

Den motion, som väcktes vid 1910 års riksdag, avsåg åstadkommande av en utredning: om och i vad mån gällande lag om rätt till fiske skulle för västkustens vidkommande kunna ändras därhän, att den bättre

Lagförslag
om ägogrän-
ser m. m.
(Forts.)

tillgodosåge fiskarebefolkningens intressen. Jordbruksutskottet avstyrkte motionen, men med den motivering, att lagberedningen i fråga om strandägarrättens begränsning i vissa större insjöar gjort ett uttalande som tydde på att lagberedningen förutsatte att fiskerilagstiftningen måste underkastas en revision *i samband* med omarbetningen av jordabalken.

Även motionen vid 1911 års riksdag avstyrktes, men jordbruksutskottet framhöll då, att av vad lagberedningen anfört vid behandlingen av frågan om strandäganderättens begränsning till vissa insjöar syntes framgå, att beredningen ansåg en revision av fiskerilagstiftningen böra företagas *i samband* med omarbetningen av jordabalken. Ett förslag om ändringar i nämnda lagstiftning, förmenade jordbruksutskottet, komme med all visshet att till behandling upptaga frågan om det förhållande, vari rätten till fiske ansåges böra stå till strandäganderätten; och riksdagen torde *i detta sammanhang* komma att få pröva *jämväl* denna fråga.

Under den debatt, som vid 1911 års riksdag utspann sig i ämnet i andra kammaren, förklarade — jag nämner det blott såsom ett exempel — Daniel Persson i Tällberg, att han vore den första att erkänna, att kanske i många fall strandägarna nu hade för stor rätt gent emot fiskarna och att de kunde utestänga dem i allt för hög grad, men att det fordrades en mycket allsidig och allvarlig utredning för att kunna avväga de olika rättigheterna gent emot varandra. Han önskade och hoppades, att ett förslag till ändring av jordabalken så fort som möjligt måtte bli föremål för riksdagens prövning, och att man *i sammanhang* därmed finge upptaga frågan om revision av gällande fiskelagstiftning.

Jämväl Bror Petrén ansåg i den debatten, att man vid en blivande utredning tydligtvis skulle se till huru dessa strandägarnas och fiskarebefolkningens intressen kunde avvägas i förhållande till varandra på ett bättre sätt än nu vore fallet. — Detta förekom, bland annat i andra kammaren.

Jag skall från debatten i denna kammare i samma ämne vid 1911 års riksdag tillåta mig andraga ett yttrande av en auktoritet i detta avseende. Det var dåvarande presidenten Afzelius, som hade ett synnerligen karaktäristiskt yttrande i den här saken. Han säger bland annat: "Men det är alldeles givet, att i samma ögonblick man underkastar denna fråga om själva landgränsen, så att säga, under vatten en undersökning, en revision och en fastställelse, i samma ögonblick blir frågan om rätten till fiske på detta område i hög grad aktuell. Lagberedningen har därför alltid förutsatt, att i samband med behandlingen av detta mycket stora och mycket svåra lagstiftningsområde också frågan om fiskerätten och sättet att utöva fiske skulle komma upp. Det kan icke nekas av någon, som har kännedom om fiskerilagen, att där finnas mycket dunkla punkter, som erbjuda oerhört stora svårigheter för lagtolkarna och naturligtvis ännu mera för gemene man.

Naturligtvis utgör det i och för sig icke absolut hinder för att göra

någon framställning i avseende å fiskerilagstiftningen. Men för min del har jag så fullständigt klart för mig, att om den fråga, som i jordabalken är behandlad, tages upp, så *måste* alldeles parallellt med den också frågan om fisket tagas upp till behandling. Vad vore det för mening att t. ex. fastställa regler om jordäganderätten i Vänern och begränsa denna rätt mot det allmänna utan att på samma gång giva bestämmelser om hur det skall fiskas i Vänern! Ty jordäganderätten i Vänern denna rätt har ingen annan betydelse än i avseende å fisket. Och det samma gäller om havet."

*Lagförslag
om ägogrän-
ser m. m.
(Forts.)*

I fråga om fisket i de stora sjöarna samt dess förhållande till strandäganderätten vill jag erinra om en vid 1908 års riksdag väckt motion i andra kammaren. Motionären, herr Berg i Staby, erinrade därvid om de stora olägenheter, som uppkomme genom osäkerheten rörande omfattningen av den fiskerätt, som tillkomme strandägarne. Lagutskottet gillade den syn på saken, som anlades av motionären, men avstyrkte i alla fall motionen. Den bör emellertid icke förglömmas vid detta tillfälle, den motivering, med vilken motionen då avstyrktes. Det var lagutskottet, som hade saken om hand, och det skrev på följande sätt: "Enligt vad utskottet inhämtat, kommer nämligen lagberedningen att i sista avdelningen av sitt förslag till ny jordabalk upptaga öförmälda spörsmål till behandling i den del, som rör strandägarers rätt till fiske. Vid den ingående prövning, lagberedningen därvid kommer att ägna denna fråga, måste givetvis även rätten till fiske i de delar av sjön, som ligga utanför strandägarnas fiskeområden, bliva föremål för beredningens uppmärksamhet, även om beredningen icke kommer att därutinnan framlägga något förslag, samt den förebragta utredningen lämna material för en prövning jämväl av sistnämnda del av ämnet. Då dessa båda sidor stå i ett mycket nära samband med varandra och det uppenbarligen skulle bliva lättare att ernå ett tillfredsställande resultat, om de på en gång upptoges till avgörande, anser utskottet det vara i hög grad önskvärt, att samtidigt med lagberedningens förslag till reglerande av strandäganderätten i de större insjöarna även ett förslag till bestämmelser rörande rätten till fiske i övriga delar av dylika sjöar bleve framlagt till Riksdagens prövning."

Det råder sålunda enligt min uppfattning knappt någon tvekan om, att man hitintills ganska allmänt — inom skilda läger — ansett, att frågan om strandäganderätten och den om rätten till fiske borde förekomma samtidigt till avgörande för att riksdagen på sådant sätt skulle komma i tillfälle att få väga rättigheterna mot varandra. — Nu kommer emellertid Kungl. Maj:t och föreslår, att strandäganderätten ensam för sig skall avgöras, och skjuter frågan om den rätt, som avser fisket och som har betydelser för stora delar av vårt folk, åt sidan. Och detta förefaller mig så mycket märkligare, som Kungl. Maj:t ju har igångsatt en utredning angående saltsjöfisket, en utredning, som, efter vad som uppgivits inför utskottet, i det närmaste är slutförd.

Jag skulle emellertid för min del väl kunnat acceptera ett ensidigt

*Lagförslag om ägo*gränser m. m. (Forts.) avgörande av denna fråga, om det hade förebragts något som helst bindande skäl för att ett avgörande angående strandäganderätten vore av brådskande natur. Men något sådant har icke förebragts. — Det har hänvisats till att genom ett antagande av lagen om ägo gränser erforderlig reda och klarhet skulle vinnas särskilt beträffande strandfiskerättens utsträckning, men jag måste säga, att jag ställer mig i hög grad tvivlande till en mera allmän belåtenhet, då man erfar, att redan och klarheten har åstadkommits på det sättet, att strandäganderätten blir kongruent med fiskerätten. Visserligen har utskottets majoritet yttrat sig på följande sätt bland annat: "För övrigt lärer, i vilken inbördes ordning frågorna om äganderätt och fiskerätt än företagas, alltid vara att beakta, att den ena gränsen icke torde annat än tillfälligtvis eller för en tid sammanfalla med den andra. Äganderättsgränsen bör vara fix och orubblig, rätten till fiske däremot kan tid efter annan ändras efter inträffande förändringar i fråga om fångstsätt och dylikt, likasom även olika gränser kunna tänkas för fiske under olika årstider eller med hänsyn till olika slag av fiske."

Jag hoppas, att jag icke säger för mycket, om jag anser, att utskottets utläggning på denna punkt mera är att anse som ett sött tal; och jag tror, att man kommer verkligheten betydligt närmare, om man resonerar som motionären herr Andersson, Karl Andreas, då han yttrar följande: "Som redan nämnts, har lagberedningen i sitt förslag till bestämmande av dessa ägo gränser utgått ifrån stadgandena om fiskerätten. Skulle nu Kungl. Maj:ts förslag i denna del bifallas, och sedermera frågan om fiskerätten upptagas till behandling, skulle det betyda att gå den motsatta vägen. Det lär nämligen ej kunna undgås, att ett beslut nu angående gränsen för strandägares enskilda vattenområde kommer att utöva inflytande vid behandlingen av eventuellt framkommande förslag om ny reglering av rätten till fiske vid havskusten." Och jag är för min del av den uppfattningen, att har man en gång fixerat äganderättsgränsen, så lär man med nuvarande förhållanden kunna vara i hög grad säker på att rätten till fisket kommer att få sitta emellan.

Det har också hänvisats till att, sedan frågan om strandäganderättens och fiskerättens förhållande till varandra sist varit uppe här i riksdagen, vi fått en ny vattenrättslagstiftning och genom att antaga det nu föreliggande lagförslaget skulle man tillvinna större effektivitet åt denna vattenlagstiftning. Jag tror icke heller att den saken, beträffande vattenlagstiftningen, har någon avgörande betydelse för de spörsmål som nu äro uppe sedan 10 § i lagberedningens förslag utesluts. I detta hänseende kan man ju bland annat erinra om vad den kungl. propositionen själv åberopar, nämligen statsrådsprotokollet för den 15 mars 1918. Det var nämligen en gång tal om att denna lag skulle läggas fram i sammanhang med den blivande vattenlagstiftningen, men så blev det ju på det sättet, att man gjorde anmärkningar mot 10 § så pass ingående, att den måste uteslutas, och sedan den var utesluten, finnes det i detta statsrådsprotokoll för den 15 mars 1918 följande uttalande av den

dlävarande justitieministern: "Ifrågavarande till lagrådet remitterade lagförslag utbrötos ur lagberedningens nämnda förslag närmast på grund av det samband, de däri behandlade frågorna om ägo gränser i vattnet måste anses äga med den ifrågasatta vattenlagstiftningen. Uteslutes nu den viktigaste av de bestämmelser i lagförslaget som avse ägo gränser i vattnet, synes knappast tillräcklig anledning föreligga att av hänsyn till den förestående omläggningen av vattenlagstiftningen upptaga de i lagförslagen innefattade ämnena till behandling före övriga delar av jordabalken."

*Lagförslag
om ägo grän-
ser m. m.
(Forts.)*

Nu har det visserligen av herr justitieministern angivits några fall, som skulle exemplifiera, att vattenlagstiftningen skulle förlänas större effektivitet, om detta förslag bifölles, men det är endast några enstaka fall, och dessa fall kunna icke förrycka den stora fråga, som enligt min mening bör först avgöras, nämligen frågan angående strandäganderättens förhållande till fiskerätten. — Tillika får jag säga, att icke heller för den snart kommande skifteslagstiftningen tror jag det vara av större betydelse, att detta lagförslag antages. Jag känner verkligen icke till vad det skulle vara för speciella punkter i den nya skiftesstadgan, som skulle göra, att det är av väsentlig vikt att detta förslag *nu* antages. I varje fall har icke herr statsrådet anfört några övertygande skäl för att det föreliggande lagförslaget *just nu* måste antagas, innan frågan om strandäganderättens förhållande till fiskerätten blivit avgjord.

För att icke den rätt till fiske som kan tillkomma annan än strandägaren skall löpa fara att bli eftersatt i förhållande till strandäganderätten, har jag ansett försiktigheten bjuda, att man avvaktar den samtidiga behandlingen av de båda ifrågavarande spörsmålen, och det har åtminstone icke hittills visats att lagen om ägo gränser med därtill sig anslutande författningar tarvar något brådskande avgörande.

I den reservation, som har angivits av herr Svensson m. fl., har ej påtalats en sak, som man emellertid ej bör underlåta att nämna. I lagförslagets 5 § talas det om "öppna havsstranden" och "utom skären". Den, som följt frågan om fiskerättens förhållande till strandäganderätten, är det väl bekant, att dessa båda uttryckssätt ansetts och fortfarande anses oklara och otydliga. Det hade varit skäl att, när man nu lägger fram ett nytt lagförslag, man också tänkt på de anmärkningar, som i det avseendet gjorts, och sökt bättra eller undvika dessa uttryck i äldre lag, som icke ansetts tillfredställande. Och vad förstås för övrigt med det uttrycket "från det ställe invid stranden, där stadigt djup av två meter vidtager"? Det är ett känt förhållande att t. ex. runt kring Skåne kusten vid svåra stormar eller häftig ström undergår konfigurationsändringar. Det blir ju på sådant sätt mycket svårt att få en bestämd uppfattning i fråga om det stadiga djupet. Jag vill för övrigt i det avseendet framhålla, att just vid 1911 års riksdag gjorde en dåvarande ledamot av denna kammare, landssekreteraren i Malmöhus län Hallberg, anmärkning på den här saken. Han sade bland annat: "Det kan icke förnekas, att nu gällande bestämmelser om rätt till fiske äro

Lagförslag om ägo- och strandgränser m. m.
(Forts.) för vederbörande, som hava att tillämpa dem, i mångt svåra att komma till rätta med. Se vi till en början på den allmänna bestämmelsen om strandäganderättens vidd, så möta svårigheterna redan där. Detta "stadiga djup", som är avgörande vid bestämmandet av strandäganderättens gräns, är att finna på helt olika punkter vid samma strandsträcka, vilket gör att den fiskeidkande befolkningen oupphörligt kommer i konflikt med strandägarna."

Jag har med dessa ord velat motivera, varför jag för min del icke har ansett mig kunna gå med på att nu hemställa om bifall till det föreliggande kungl. förslaget, utan i stället har måst reservera mig; och jag yrkar på de skäl, som äro för mig avgörande, bifall till den av herr Svensson m. fl. afgivna reservationen.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till det pågående sammanträdet fortsättande kl. 8 e. m.

Herr T j ä l l g r e n : Då jag mot föreliggande utskottsutlåtande tillåtit mig avge en s. k. blank reservation, anhåller jag, herr greve och talman, att vid detta tillfälle få yttra några ord.

I motion nr 179 i denna kammare har jag hemställt, att riksdagen måtte besluta att vidtaga sådan ändring i förslaget till lag om ägo- och strandgränser, dels att i by, som undergått skifte, ifråga om gränser mellan särskilda ägototter skall gälla, att sådan gräns kan fastställas på grund av förening mellan vederbörande rågrannar, samt att, därest av å marken förefintliga rå och rör eller andra märken tydligt framgår, varest gräns tidigare legat, dessa märken skola äga vitsord före skifteskarta, dels ock att vid rågångsreglering likvid skall kunna förekomma liksom vid laga skifte.

Denna min hemställan har utskottet emellertid icke ansett sig kunna tillstyrka och såsom skäl därför bland annat åberopat blivande ny skifteslagstiftning. Det torde därför vara behöfligt att här i allra största korthet omnämna några av de skäl, som legat till grund för min motion. I den av utskottet tillstyrkta lagen om ägo- och strandgränser stadgas i dess 9 §: "Har by undergått skifte, skall ifråga om gränsen mellan de särskilda ägototterna skifteskartan med därtill hörande handlingar lända till efterrättelse." Enligt denna paragraf skall alltså hädanefter vid rågångsutstakning, å marken förefintliga rå och rör eller andra märken, som tydligen visa, var gräns tidigare legat, icke få tillmätas någon som helst betydelse, utan skall skifteskartan ovillkorligen och undantagslöst ligga till grund för rågångsutläggning å marken. Visserligen heter det ju: "*skifteskartan med därtill hörande handlingar*", men detta stadgande torde i alla fall icke komma att ha så synnerligen stor betydelse. Ty handlingar torde ju i *regel* icke innehålla något, som kan anses vara vägledande vid utläggandet av en gräns eller skifteslinje. De torde i allmänhet innehålla bestämmelser rörande ägototternas gradering och dylikt. Härtill kommer, att dessa handlingar ej sällan äro helt och hållet förkomna. Ofta

plägar detta vara fallet inom skifteslag, där de vid storskiftesförrättning utlagda ägolorterna antagits och godkänts såsom laga skiftade, ett förfaringsätt, som tydligen av hänsyn till kostnaderna ofta tillämpats å avrösningsjorden, d. v. s. skogsmarken inom de norrländska länen.

För dem som varit i tillfälle att erfara, vart det ibland kan bära, när dessa skifteskartor skola följas, kan icke annat än i högsta grad finnas beklagligt, att riksdagen nu på tillstyrkan av utskottet tycks vara beredd att vid antagandet av föreliggande lagförslag fastslå bestämmelser, som enligt min mening ovillkorligen komma att bli orsaken till rätt så stora praktiska olägenheter. Och det torde icke kunna förnekas, att dessa olägenheter och därmed förenade kostnader mest komma att drabba ägarna till jämförelsevis mindre skifteslotter, d. v. s. mindre jordbrukare. Ty det är ju uppenbart, att förskjutningar på grund av kartas felaktighet komma att bli jämförelsevis större för mindre jordlotter än för större sådana.

Jag vågar fortfarande, i likhet med vad i min motion sagts, påstå att ett mycket stort, för att icke säga det största antalet skifteskartor äro mycket otillförlitliga och ifråga om mått mycket otillfredsställande. Ty vid de flesta lagaskiftesförrättningar torde det i allmänhet ha tillgått så, att sedan de olika ägolorterna blivit utmärkta på marken, har karta däröver upprättats. Att de mätningar, som därvid verkställts och ligga till grund för kartan, icke skett med den noggrannhet och precision, som varit nödvändig för att få kartan att stämma med marken, ja, därom torde inga meningsskiljaktigheter föreligga varken bland lantmätare eller andra, icke ens jurister. Skiftesdelägarna själva ha nog icke heller i de allra flesta fall fäst något avseende vid eller fört någon kontroll över dessa mätningar — även om detta över huvud taget varit dem möjligt. De torde endast ha fäst avseende vid det på marken synliga resultatet, en uppfattning för övrigt, för vilken det finnes god grund och som nog också delas av de allra flesta jordägarna.

Vid lagförslagens behandling inom utskottet har jag sökt med några exempel visa, vilka resultat som verkligen kunna vinnas, när rågångsutstakningar skett efter skifteskarta. Det kanske inte skulle skada om även här i kammaren åtminstone några av dem skulle omnämnas.

För några år sedan inträffade vid utstakningen av rågången å skogsmarken inom ett skifteslag i ett av de norrländska länen, där som bekant ägolorterna, särskilt vad skogsmarken beträffar, ofta äro av rektangulär form, ända upp till milen och därutöver långa, under det att bredden icke är mera än ett eller annat hundratal meter, så stor förskjutning av ägolorterna, att en av skiftesdelägarna — den ende för övrigt inom skifteslaget, som hade sin skog sparad — fick hela sin skifteslott förlagd till helt nytt område, där till på köpet skogen var i det närmaste totalt avverkad. Detta trots att tydliga märken funnos, som visade, varest gränsen låg, och någon villrådighet eller tvist om dess läge eller sträckning aldrig förefunnits. Men en av skiftesdelägarna hade funnit eller kanske av någon för saken intresserad blivit uppmärksamgjord på,

*Lagförslag
om ägo-
gränser m. m.
(Forts.)*

Lagförslag
om ägo-
gränser
m. m.
(Forts.)

att hans skifte var smalare än vad kartan utvisade, och av den anledningen hade rågångsreglering begärts. En annan gång skulle yttergränserna till ett vid laga skifte i en by till samfält bruk undantagen myr eller mosse utstakas, vilken utstakning skedde efter byns lagaskifteskarta, upprättad någon gång på 1840—50-talen. Resultatet av denna utstakning blev emellertid en överraskning för dem det gällde. Det befanns nämligen, att denna mosse efter rågångsutstakningen, tack vare kartans felaktighet, blev förlagd på krönet av en i närheten liggande bergkulle.

Ja, detta var ju endast ett par belysande exempel på huru med ifrågavarande saker verkligheten förhåller sig och varthän det, som sagt, kan bära, när skifteskartorna skola ligga till grund för rågångsutstakningar.

Ehuru väl inom utskottet ingen velat bestrida, att sådana fall, som de av mig nyss berörda, på grund av föreliggande lags bestämmelser, med all sannolikhet kunna komma att fortfarande inträffa, och att de olägenheter och kostnader, som därigenom drabba jordägarna, ofta bli rätt så betungande, har utskottet emellertid icke ansett skäligt att ens till någon del tillstyrka min motion för att därigenom möjligen förekomma dessa olägenheter och missförhållanden. Främsta orsaken till utskottets ståndpunkt i detta fall torde enligt min mening vara att söka däri, att de juridiska synpunkterna i alltför hög grad blivit beaktade på bekostnad av den praktiska erfarenheten. Ty jag håller nämligen för ganska sannolikt, att om lantmäteristyrelsens utlåtande angående vissa delar i förslaget till ny jordabalk, d. v. s. i vad detta utlåtande rörer föreliggande lagförslag, varit för utskottet känt, hade måhända utskottets beslut blivit annorlunda. Då jag så att säga av en händelse blivit i tillfälle att få taga del av detta utlåtande, vilket jag för övrigt har här till hands, kan jag, herr talman, icke underlåta att i detta sammanhang anföra några stycken ur detsamma.

Efter att först i allmänhet hava yttrat sig om stadgandena till lagförslagets 9 § fortsätter lantmäteristyrelsen:

”Till en början vill styrelsen härvid erinra om de skilda åtgärder till avsevärt antal, som förekomma vid en skiftesförrättning, innan densamma fortskridit därhän, att delningslinjerna blivit bestämda. Vid flertalet av dessa åtgärder kan garanti mot fel icke fullständigt beredas. Ett rätt stort rum har vid en eller annan åtgärd även måst lämnas åt lantmätarens eller förrättningsmännens subjektiva uppfattning. Om man härjämte tager hänsyn till bristerna med avseende å det tekniska förfarandet, torde inses, att den utsträckning skifteskartan visar för en ägolott icke vilar på sådana förutsättningar, att ägolottens gränser enligt kartan kunna anses innebära större rättvisa än andra, som från de förra avvika en eller måhända åtskilliga meter. Med avseende i synnerhet å äldre förrättningar har man härjämte ofta att räkna med fel av större omfattning beträffande mätning, konstruktion eller uträkning. Det är till följd härav ofta förenat med oövervinnerliga svårigheter att med någon grad av bestämdhet avgöra det rätta läget av en gränslinje enligt en föreliggande skifteskarta med därtill hörande handlingar.

Av vad sålunda anförts framgår, att icke varje olikhet ifråga om gränslinje mellan kartan och marken bör föranleda ändring i linjens sträckning å marken, utan att i tillämpningen av den norm, det föreslagna lagbudet innebär, rätt stor frihet måste lämnas åt det subjektiva bedömandet.

*Lagförslag
om ägo-
gränser m. m.
(Forts.)*

Den ifrågasatta normen om kartans och därtill hörande handlingars vitsord, innebär givetvis, att varje jordägare, vars ägo- och gränser avviker från vad kartan och handlingar utvisa, äger att få densamma ändrad till överensstämmelse med kartan och handlingarna.

Ett stort antal och måhända flertalet av de ägoskillnader, som tillkommit vid skiftesförrättningar, hava icke på marken utmärkts i full överensstämmelse med kartan eller kartan och därtill hörande handlingar. Fastställande av ifrågavarande norm kan alltså antagas komma att medföra en ofantlig mängd rågångsutstakningar. Och vid många av dessa kan den ändring, som vinnes, måhända bli obetydlig. Ofta kan den skada, som därvid tillfogas innehavare i god tro av angränsande mark, vara oproportionerligt stor i förhållande till den nytta, som finnes för annan jordägare. Då man härtill tager i betraktande, att den ojämförligt största delen av de ägoskillnader, som finnas inom landet, tillkommit genom delningsförrättningar, framstår det för lantmäteristyrelsen såsom en fråga av utomordentlig betydelse att söka råda bot mot den rättsosäkerhet, som nu omförmälda förhållanden ådagalägga och som det här föreslagna stadgandet är ägnat att med oberäkneliga följder blotta utan att samtidigt någon åtgärd föreslagits, som kunde underlätta avvecklingen av föreliggande missförhållanden.

Ett kraftigt medel i sådan riktning vore givetvis att övergiva den princip, som ligger till grund för det ifrågasatta stadgandet, och lämna vitsord åt den utmärkning, som skett på marken. Skäl kunna nämligen anföras även till stöd för en sådan regel. Icke utan fog borde sålunda kunna bland annat sägas, att det är det på marken synliga resultatet — det enda som för övrigt ingår i flertalet jordägarers uppfattning — vilket vinner laga kraft och blir föremål för fastställelse."

För undvikande av missförstånd och till förekommande av att någon må med fog kunna beskylla mig för att avsiktligt ha framdragit en del punkter i lantmäteristyrelsens utlåtande, vilka, om de återgivits i sitt rätta sammanhang, måhända skulle ha kunnat belysa frågan på ett annat sätt, anser jag mig böra föredraga ännu en punkt i utlåtandet. Det vill nämligen synas som om lantmäteristyrelsen hade tänkt sig en annan lösning av frågan.

Styrelsen fortsätter nämligen: "I denna fråga kunna alltså två principiellt olika åskådningar göra sig gällande. Om båda gälla emellertid, att deras tillämpning medför praktiska vådor av oöverskådlig omfattning, och någon medelväg synes icke heller kunna förordas. Lantmäteristyrelsen har under senare åren ägnat synnerlig uppmärksamhet åt nu berörda förhållanden och inriktat sina strävanden på deras avhjälpande. De hittills vunna resultaten av dessa strävanden — en förändrad

Lagförslag
om ägo-
gränser m. m.
(Forts.)

organisation av kåren och en i väsentliga delar omlagd utbildning för rikets lantmätare — komma såsom styrelsen hoppas att i en nära framtid följas av nya bestämmelser angående ägomätning, kartors upprättande, arealutmätning och utstakning av ägoskillnader, med vilkas utarbetande till följd av nådig befallning arbeten sedan ett par år tillbaka pågå inom styrelsen."

Ja, kunna verkligen påpeka missförhållanden ifråga om sättet för ägo- och gränser utläggning av hjälpa genom en förändrad organisation av lantmäterikåren och en i väsentliga delar omlagd utbildning för rikets lantmätare, vore ju detta en både enkel och bekväm lösning av frågan. Men om denna åtgärd skall kunna öva något inflytande på redan befintliga ägoskillnader, därom torde man ha rätt att hysa tvivel.

Utskottet säger: "Om en bestämmelse angående träffande av förening om ägo- och gränser inom ett skifteslag, som redan undergått delning, skall införas, för vilken lagändring motionären framfört beaktansvärda skäl, bör den lämpligen upptagas icke i en lag om ägo- och gränser utan i skiftesstadgan. Nu gällande skiftesstadga medger ingen dylik rätt, men däremot finnas bestämmelser därom intagna i jordstyckningskommissionens ovan omförmälda förslag till lag om delning av jord på landet, vilket lagförslag inom kort kommer att av riksdagen behandlas.

Motionärens förslag att vid rågångsreglering likvid skall kunna förekomma liksom vid laga skifte, torde ej heller falla under en lag om ägo- och gränser utan även detta under skiftesstadgan."

Ja, det vore ju på sätt och vis gott och väl, om det nu verkligen är så, som utskottet anser, att dessa bestämmelser höra till skiftesstadgan och icke till lagen om ägo- och gränser. Gent emot denna utskottets mening, anser jag mig emellertid ha rätt att omnämna, att bland de vid ärendets behandling inom utskottet tillkallade s. k. sakkunnige tycktes dock tyvärr, såvitt jag fattade dem rätt, delade meningar rörande den saken vara rådande.

Såsom frågan nu ligger, kommer jag emellertid, herr talman, icke att framställa något yrkande utan endast uttala den förhoppningen, att de synpunkter, jag här sökt utveckla, om möjligt måtte av Kungl. Maj:t beaktas vid framläggandet för riksdagen av förslag till ny skiftesstadga eller lag om delning av jord på landet.

Herr Lyberg: Herr talman! Då jag tagit till orda i denna fråga, har jag vågat göra det därför, att den rör sig på ett område, som jag haft särskild anledning att intressera mig för. Det föreliggande lagförslaget utgöres, såsom redan anmärkts, väsentligen av utbrutna delar av det förslag till jordabalk, som lagberedningen på sin tid avgivit. Utbrytningstanken upptogs år 1916 av den Hammarskjöldska ministärrens justitieminister, och den motiverades med, att det med hänsyn till den då motsedda nya vattenrättslagstiftningen vore en angelägenhet av högsta vikt, att så långt som möjligt klarhet vunnes beträffande lagens ståndpunkt till särskilda fastighetsägares rätt till vattenbetäckta om-

råden, rörande vilken fråga olika meningar på viktiga punkter gjort sig gällande. *Lagförslag om agogran-*

Sedan denna vattenlagstiftning successivt genomförts, föreligger nu resultatet av denna utbrytningstanke. Det visar sig emellertid, att lagförslaget, huru betydelsefullt det än må vara i andra hänseenden, lider av en avgörande ofullständighet just med hänsyn till det förhållande, som den Hammarskjöldska regeringens justitieminister ansåg böra föranleda utbrytningen. Den osäkerhet beträffande rådande rättsförhållanden, som han talade om, kommer fortfarande i stort sett att göra sig gällande.

Orsakssammanhanget är i all korthet följande: Vid äldre skiften är det synnerligen vanligt, att skifteshandlingarna icke lämna någon som helst klar upplysning, huruvida i sammanhang med skiftet av ägorna vattnet delats. I sammanhang med framläggande av jordabalksförslaget gjorde lagberedningen följande uttalande: "där varje hållpunkt saknas för antagande, att vattenområdet verkligen ingått i skiftet, måste det fortfarande betraktas såsom en byns eller skifteslagets gemensamma tillhörighet, oaktat uttryckligt förbehåll därom ej skett." Detta uttalande väckte synnerligen stor uppmärksamhet i intresserade kretsar, särskilt därför att uttalandet gick stick i stäv med en nästan mansålderlång obruten rättspraxis, enligt vilken vattnet i ty fall skulle anses vara delat mellan hemmansägarna, och även ansågs stå i strid med en urgammal rättsgrundsats, enligt vilken med rätten till strand i allmänhet varit förbunden rätten till det vattenbetäckta området vid stranden och därmed även till vattnet på detsamma. I enlighet med det citerade uttalandet har lagberedningen i sitt jordabalksförslag upptagit en bestämmelse, som indirekt gav uttryck åt den uppfattning, som lagberedningen sålunda uttalat; och i det förslag till lag om ägo gränser, som den Hammarskjöldska regeringen remitterade till lagrådet, var under 10 § upptagen denna bestämmelse. Inom parentes kan jag emellertid erinra, att, trots detta uttalande av lagberedningen, rättstillämpningen fortsatt på den gamla vägen. Om jag icke misstager mig, har det till och med inträffat, att en ledamot av lagberedningen, som anslutit sig till detta uttalande, sedermera i egenskap av ledamot av högsta domstolen anslutit sig till den däremot stridande rättstillämpningen. När nu frågan kom till lagrådet, befanns det, att tre ledamöter togo bestämt avstånd från detta lagberedningens uttalande, under det att en av ledamöterna i huvudsak anslöt sig till detta. Av de tre var det en, som uttalade den uppfattningen, att man kunde ur lagen utesluta denna 10 § och att man därigenom fastslagit, om också icke direkt utsagt i lagen, att gällande rätt överensstämde med den hittillsvarande rättstillämpningen, under det att de två andra av de tre ledamöterna förklarade, att det vore med hänsyn till rättssäkerheten nödvändigt, att lag stiftades, och att det lagstiftades i enlighet med den mening, vartill samtliga tre anslutit sig.

När frågan sedan år 1918 upptogs av den Edénska regeringen, gjorde dåvarande justitieministern gällande den uppfattningen, att då

ser m. m.
(Forts.)

*Lagförslag om ägo-
gränser m. m.
(Forts.)* denna fråga, om vilken sålunda skarpt skilda meningar rådde, berörde viktiga intressen, det icke vore lämpligt, att lagstiftningen ingrepe, utan att man borde lämna densamma besvarande åt rättstillämpningen; och, fortsatte justitieministern: "uteslutes nu den viktigaste av de bestämmelser i lagförslaget, som avse ägo-
gränser i vattnet, synes knappast tillräcklig anledning föreligga att av hänsyn till den förestående omläggningen av vattenlagstiftningen upptaga de i lagförslagen innefattade ämnena till behandling före övriga delar av jordabalken." Vid sådant förhållande förordade han, att med lagförslagets vidare behandling skulle anstå, tills jordabalksförslaget slutligen behandlades.

Med anslutning — ehuru dock, såvitt jag kan förstå, med rätt så stor tvekan — till detta uttalande, att den omtvistade frågan skulle lämnas åt sitt öde eller åt en rättstillämpning, som kan befaras bli vacklande, då auktoriteter givit uttryck åt så olika meningar med anslutning, säger jag, till detta uttalande, men med frågående av den slutsats, som justitieministern i den Edénska regeringen kom till, hava lagförslag framlagts med uteslutande av förut omnämda § 10 och helt undan-
skjutande av det däri berörda spörsmålet.

Herr justitieministern har motiverat utbrytningen i statsrådsprotokollet och även muntligen i kammaren; och motiveringen har bemötts av särskilt en talare. Jag vill endast erinra att de skäl, som föranlett lagens framläggande nu, utan tvivel äro beaktansvärda, fränsett tills vidare frågan, huruvida man kan anse, att lagens antagande föregriper fiske-
rättslagstiftningen. Jag skulle emellertid vilja ifrågasätta, om det verkligen kan anses — till en början från rent principiell synpunkt — vara riktigt att säga, att en omtvistad fråga, därför att den berör mycket viktiga intressen, icke bör göras till föremål för lagstiftning, utan lämnas till en av positiv lag oberoende rättstillämpning. Det förefaller mig, som om man snarare hade anledning att säga på alldeles motsatt sätt: frågan är mycket viktig, och den är i hög grad omtvistad; därför bör lagstiftningen lösa den. Och det förefaller mig vara så mycket större saklig anledning att i detta speciella fall göra det, som här är fråga om ett från allmän synpunkt mycket viktigt rättsinstitut, som, om det icke klarlägges i lagen, kommer att giva anledning till fortsatt och ökad osäkerhet med därav följande stagnation på ett område, där i stället allt borde göras till stimulerande av företagsamheten.

Nu förhåller det sig så, att med beaktande av detta förhållande i andra kammaren motionerats, att riksdagen med avslag å förevarande proposition måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i den fråga, som nu är av mig särskilt berörd; och en reservant inom utskottet har, utan att dock ansluta sig till yrkandet om avslag å lagen, anslutit sig till denna motionärs yrkande om förslag i det föreliggande ämnet. Emellertid har motionären tämligen tydligt uttalat sin mening om hur det blivande förslaget skulle vara beskaffat. Han anser, att det bör gå i enlighet med lagberedningens uttalande, som, säger han, står i överensstämmelse med allmogens egen uppfattning. Ehuru

jag finner mig på angivna skäl böra ansluta mig till skrivelseförslaget, då det föredrages, vill jag dock i detta sammanhang taga avstånd från det kategoriska omdöme, som fällts av denne motionär. För min del kan jag icke annat än betvivla, att rättsuppfattningen hos den jordbrukande befolkningen i allmänhet är den, att varje hemmansägare i en skiftad by skulle ha samma rätt till vattnet inom byn eller intill byn, som den hemmansägare, vars jord ligger intill vattnet. Jag kan icke tro, att den allmänna uppfattningen är den, att vattnet är odelat för den händelse i skifteshandlingarna intet därom sägs. Jag betvivlar det redan därför, att jag tror, att hemmansägarne i allmänhet saknat anledning taga reda på, om detta speciella förhållande är berört i skifteshandlingarna. Jag undrar, om icke motionären närmast tänkt på allmogens uppfattning beträffande fiskerätten, en rätt, som givetvis har en annan innebörd än den, varom nu talas: strandägarerätten. Ty i *det* hänseendet tror jag nog, att motionärens uttalande är riktigt. Rättsuppfattningen ute bland folket är oftast den, att fisket är odelat. Däremot kan jag inte tro annat än att, för att använda ett exempel från lagberedningen, det är för nutida åskådning i hög grad främmande, att den, som omedelbart efter ett skifte förvärvat sig en hemmanslott vid Bottniska vikens strand, skall efter någon tid, då landhöjningen gjort sig märkbar, ej längre nå ned med sina ägor till vattnet. Jag kan ej heller tro, att uppfattningen är den, att varje hemmansägare i by, som undergått skifte och inom vilken eller intill vilken det ligger en sjö eller en älv, skulle anses ha rätt att bygga exempelvis ett badhus i vattnet utanför en hemmansägares strand, att en sådan rätt alltså skulle tillkomma till och med hemmansägare, vilkens ägor icke nå ned till vattnet.

Emellertid, huvudsaken är, att frågan blir avgjord genom lag. Jag tror visserligen, att, om frågan blir avgjord i strid med rättstillämpningen och i strid med vad som säkerligen är vanligt i lagstiftningen, nämligen att man söker i lagen legalisera rättstillämpningen, detta kommer att medföra stor villervalla och leda till mycket stora ekonomiska vådor, ty de allra flesta företag, som kunna beröras härav, äro baserade på den förutsättningen, att till stranden hör det utanför liggande vattenbetäckta området och rätten att råda över vattnet därå. Men enligt mitt förmenande måste frågan lösas av *lagstiftningen*, även om det mot förmodan skulle ske på det sättet, att man blir utsatt för de av mig anmärkta ekonomiska vådor. Ty i allt fall kommer man ifrån den rättsosäkerhet, som eljest skulle medföra, att man icke kan eller vågar igångsätta en hel del allmännyttiga företag.

Frågan är nu för mig den: skall jag med mina utgångspunkter gå på avslag och yrka på en fullständig lag, eller skall jag gå på bifall och yrka samtidig skrivelse angående förslag i ämnet, så att lagen snarast möjligt kompletteras. Det ligger givetvis nära till hands att med mina utgångspunkter välja det förra alternativet, kan man tycka. Men då nu ett lagförslag föreligger och det icke kan förnekas, att genom dess antagande klarhet vinnes i åtskilliga hänseenden, om inte i de allra vik-

*Lagförslag
om ägo-
gränser
m. m.
(Forts.)*

Lagförslag
om ägogrän-
ser m. m.
(Forts.)

tigaste, så har jag för min del stannat för att yrka bifall till det föreliggande lagförslaget, givetvis med avsikt att, i händelse av bifall därtill, ehuru antagligen tämligen lönlöst, också yrka bifall till det skrivelseförslag, som återfinnes i förutnämnda reservation mot utskottets utlåtande. Jag har valt denna väg i främsta rummet med hänsyn till de praktiska fördelar, som man trots allt skulle vinna genom lagen i föreliggande skick, men även därför, att jag tänker mig, att det viktiga spörsmål, som nu icke löses, skulle genom att framkomma isolerat lättare vinna sin lösning, då situationen icke förryckes genom andra tvistepunkter beträffande den lag, i vilken bestämmelse därom skulle inryckas.

Jag kan icke heller gå med på avslag med den motivering, som framförts av en del reservanter. Jag är nämligen icke alls övertygad, trots de uttalanden som här upplästs, att den lagstiftning, som nu ifrågasättes, kan anses föregripa fiskerilagstiftningen. Justitieministern har i sitt anförande, så vitt jag kunnat finna, framburit fullt bärande skäl häremot, och jag har ingen anledning att närmare uppehålla mig därvid. Jag vill till sist gentemot utskottets uttalande mot skrivelseförslaget säga, att det visserligen är sant, att utredning angående ifrågavarande spörsmål blivit verkställd, men att därför ingalunda är uteslutet, att icke ytterligare utredning, särskilt angående jordägarnas uppfattning i de olika orterna, skulle kunna erhållas. Och i alla händelser är det väsentliga här icke kravet på utredning, utan kravet på att statsmakterna skola besvara spörsmålet och icke lämna det vind för våg, om jag så får uttrycka mig, åt en rättstillämpning, som måste avsevärt påverkas av de skilda uttalanden, som gjorts från auktoritativt håll.

Då jag yrkar bifall till det föreliggande lagförslaget, gör jag det sålunda under uttalande av den förhoppningen, att åtminstone en och annan ville överväga, huruvida icke då punkten E i utskottets hemställan föredrages, ett eventuellt yrkande om bifall till den under samma punkt behandlade reservationen kan hava fog för sig.

Herr Andersson, Karl Andreas: Herr greve och talman! Det föreliggande lagförslaget innehåller ju väsentligen bestämmelser dels om ägogränserna i vattnet i vissa större insjöar och dels om ägogränserna i vattnet vid havskusten. Vad angår det första spörsmålet vill jag vitsorda vad här från justitieministern framhållits, att på det området lagstiftning är önskvärd snarast möjligt, men vad den andra delen av lagförslaget beträffar, har jag mina mycket stora betänkligheter, som gör, att jag nu icke kan yrka bifall till lagförslaget. Beträffande åter ägogränser i havet är saken den, att, såvitt jag kunnat utröna, det för närvarande icke finnes någon bestämmelse angående gränsen för det enskilda vattenområdet i havet. Jag vill därför för frågans bedömande från början starkt betona, att det här gäller antagandet av en ny lag, som har en mycket stor principiell innebörd och betydelse. Under sådana förhållanden borde kunna förutsättas, att lagförslaget har tillkommit efter en mycket omsorgsfull och ingående utredning av hithörande spörs-

mål. Men vilken utredning har i detta fall presterats av lagberedningen? Ja, såvitt jag kan finna, har lagberedningen icke gjort annat än utgått från de bestämmelser, som finnas angående rätten till fiske vid havskusten. Där gäller som bekant generellt, att allt fiske inomskärs tillhör den, som äger stranden, under det att vid öppen havskust samt utom skären strandägare har uteslutande fiskerätt å ett område, som sträcker sig 180 meter ut från det ställe vid stranden, där stadigt djup av två meter vidtager. Med anledning av denna bestämmelse gör lagberedningen det uttalandet, att fiskerätten måste vila på rätten till vattenområdet, och därför överflyttar lagberedningen helt enkelt den nämnda bestämmelsen om fiskerätten till rätten till vattenområdet. Mot detta förfarande synes genast kunna resas en mycket stark invändning. Såsom redan framhållits, är lagen om rätt till fiske både i fråga om tillämpning och tolkning föremål för mycket stora tvister och stridigheter, vilket gjort, att Kungl. Maj:t redan 1911 satte i gång en utredning i och för förbättrad lagstiftning på detta område. Skall man, när det gäller att bestämma ägo gränser för vattenområden, utgå från fiskerättsbestämmelserna, synes mig därför självklart, att man då skall vänta med lagstiftningen angående ägo gränserna i vattnet, tills man får en mera definitiv, klargörande och mera tidsenlig lagstiftning angående fiskerätten att lägga till grund för äganderätten till vattnet. Så har emellertid icke blivit gjort, och redan av det skälet har jag anledning att motsätta mig antagandet av föreliggande lagförslag.

Min motion i ärendet går ut på att Kungl. Maj:ts proposition skall antagas utom i vad gäller förhållandena vid havskusten, men såsom ärendet nu ligger, finnes ingen möjlighet att få ett sådant yrkande igenom, och under sådana förhållanden måste jag sälla mig till dem, som yrka avslag å lagen.

Det finnes emellertid även en del andra omständigheter, som påtagligen göra, att man måste hysa mycket stora betänkligheter mot att taga denna lag. Lagberedningen har, såsom nyss nämndes, icke gjort någon som helst saklig utredning. Lagberedningen har icke ens försökt taga reda på, huruvida nu gällande bestämmelser i lagen om rätt till fiske motsvara det allmänna rättsmedvetandet, eller om de över huvud taget tillämpas. Jag vill nämna, att på flera ställen tillämpas icke gällande lag om rätt till fiske. På hela sträckan på svenska sidan av Öresund tillämpas, på ett enda undantag när, det över huvud taget icke någon ensamrätt för strandägaren till fiske. Och går jag till den landsända, Göteborgs och Bohus läns skärgård, som jag känner mest till, så har jag där bevittnat många tvister mellan yrkesfiskare och strandägare rörande fiskerätten, och jag har icke påträffat någon strandägare, som varit av den meningen, att hela inomskärsfisket skulle tillhöra strandägarna. Frågar man vidare, huru förhållandet är exempelvis i Stockholms skärgård, så förhåller det sig där så, att ute på fjärdarna förbjuda strandägarna icke heller där icke-strandägare att fiska där. Det synes mig under sådana förhållanden vara synnerligen betänkligt, att nu utan vidare

*Lagförslag
om ägo grän-
ser m. m.
(Forts.)*

Lagförslag
om ägo-
gränser
m. m.
(Forts.)

antaga det föreliggande lagförslaget om ägo-
gränser i vatten, och man kan väl även i andra avseenden göra invändningar. Vad finnes t. ex. för skäl, att ägo-
gränsen i sjön Mälaren skall sträcka sig allenast 180 meter från det ställe invid stranden, där stadigt djup av två meter vidtager, under det att vid de stora fjärdarna i Stockholms skärgård, Göteborgs och Bohusläns och Östergötlands skärgård allt vatten skall tillhöra strand-
ägarna ensamt. Jag kan för min del icke finna någon konsekvens i en sådan lagstiftning. Jag vill ytterligare betona, att det är en ny lagstiftning på ett område, som icke varit föremål för laglig reglering, och då måste man kunna fordra, att saken blir föremål för en grundligare undersökning än här presterats. Här har helt enkelt icke presterats någon saklig utredning alls, såvitt jag kunnat finna. Lagberedningen har nämligen, som jag nämnt, endast skrivit av bestämmelserna om rätten till fiske. Lagberedningen har också, såsom redan under debatten framhållits, till och med tagit med sådana uttryck som "inom skären", "utom skären" och "vid öppna havsstranden", i lugn okunnighet om att det skulle i många fall bliva hart när omöjligt att i praktiken tillämpa de uttrycken, ty det är ofta mycket svårt att få fram, vad som menas med inom skären, utom skären och vid öppna havsstranden. Dessa uttryck måste vara definierade i lagtexten, om de över huvud taget skola kunna i praktiken användas.

Nu har från statsrådsbänken och även av en av talarna mycket starkt framhållits, att lagen om ägo-
gräns rörande vatten icke skall hava något med fiskerätten att göra. Ja, kanske man rent teoretiskt kan säga, att det är två skilda saker, men är det verkligen någon av herrarna, som tror, att ifall riksdagen nu antager denna lags bestämmelser om ägo-
gränser i vatten, det icke skall komma att hava ett mycket stort inflytande på den blivande lagstiftningen rörande fisket. Det är uppenbart, att de två sakerna då icke kunna hållas isär. Det kan sägas teoretiskt och principiellt, men i praktiken går det icke.

Nu säger utskottet, att egentligen är det icke så kinkigt, hur ägo-
gränsen går, ty huvudsaken är, att man får lagbestämmelser. Den siste talaren påstod, att frågan är mycket omtvistad och svårlöst och berör många intressen, men det viktigaste är, att vi få en lag. Jag ber bestämt att få taga avstånd från utskottets nu nämnda uppfattning och den siste ärade talarens resonemang, då han sålunda försökte motivera utskottets förslag med att frågan är svårlöst och rör stora intressen.

Jag kan icke finna, att det är riktigt att antaga detta lagförslag på den utredning, som här presterats, och jag kan för övrigt påpeka, att redan av ärendets behandling framgår klart och tydligt, att båda sakerna, rätten till fiske och rätten till vattnet, hänga starkt ihop. Kungl. Maj:t har motiverat förslagets framläggande nu med att det behövs en reglering för fiskerätten vid de större insjöarna, och utskottet motiverar också sitt förslag med att lagen behövs just för detta ändamål, men när det gäller havet, säger man, att ägo-
gränserna i vattnet och fiskebestäm-
melserna icke hava något med varandra att göra. Jag kan icke finna,

att denna ståndpunkt är hållbar. Och i herr justitieministerns anförande sades det, att genom denna lagstiftning skulle man finna en klar utgångspunkt för bedömande av den blivande fiskerättslagstiftningen. Där synes mig herr justitieministern hava givit på hand, att denna lag om ägo gränser skall bli principiellt normerande för den blivande fiskelagstiftningen.

*Lagförslag
om ägo gränser m. m.
(Forts.)*

Jag vill sluta med att säga, att frågan om fiskelagstiftningen är av så stor vikt för vårt land och dess fiskerinäring, att jag för min del icke kan vara med om att på något sätt föregripa den lagstiftningen, och jag tror icke man kan förneka, att om denna lag antages, den ena parten, det ena av de stridiga intressena, fått en bestämd favör på hand, som kan utnyttjas, när det gäller att besluta om fiskelagstiftningen.

Med anledning av vad jag sålunda haft äran anföras, ber jag att få yrka avslag på utskottets förslag och bifall till herr Svenssons m. fl. reservation.

Herr von Sydow: Herr talman, mina herrar! Ägo gränsen för ett hemman skall fastställas vid laga skifte, och sedermera skall gränsen angivas på skifteskartan med tillhöriga skifteshandlingar och utstakas på marken med rå och rör. Uppstår tvist om gränsen, skall kartan med därtill hörande handlingar hava vitsord framför rå och rör. Ifall det är så, att i skifteslaget ingår vattenområde, sjö eller vattendrag, skall detta ingå i delningen, såvida det icke efter överenskommelse avsättes som en samfällighet för skifteslagets behov. Emellertid har delning av vattnet ofta icke skett, eller är det kanske snarare i många fall ovisst, om vattnet är delat eller icke. I varje fall kan naturligtvis icke sådant vatten delas som öppna havet eller de fem stora sjöarna Väner, Vättern, Mälaren, Hjälmaren och Storsjön i Jämtland. Ifråga om dessa är det ovisst för strandägarna, huru långt deras rätt till vattnet sträcker sig. Det är givet, att de hava någon strandrätt; detta är ett urgammalt förhållande, som alltid varit erkänt. Men man vet icke, huru långt denna rätt sträcker sig i vattnet. Detta är en lucka i rättssystemet, en lucka, som icke bör få finnas och vilken ifrågavarande lag är avsedd att fylla.

För min del ber jag få säga, att det synes mig — i motsats till en annan talare — att hela saken icke har så stor betydelse, så vitt det angår själva havet. Där är frågan om fiskerätten klart avgjord genom fiskeförfattningar, som stadga, att strandägarens fiskerätt omfattar allt det vatten, som finnes till och med 180 meter från det ställe invid stranden, där ett stadigt djup av två meter vidtager. Strandägarens vattenrätt i övrigt kan där högst avse rätt till sten-, grus-, tångtäkt eller dylikt i vattnet. Men så vitt det angår de nämnda fem stora sjöarna, har saken en mycket stor praktisk betydelse. Fiskerätten är nog fastställd där, men på det sättet, att den är förknippad med strandägarerätten, och då gränserna för denna rätt icke äro fastställda, är fiskerätten icke heller bestämd. Det är i regel så, att fiskerätten är fri utanför strandägarens område, men då regler saknas om huru långt strandägarens område skall

Lagförslag om ägogränser m. m.
(Forts.) sträcka sig, råder ett fullkomligt kaos ifråga om fiskerätten. Ingen vet, när man kommer inemot stranden, om man har rätt att fiska eller icke. Ett sådant förhållande bör icke få fortgå, och Svenska fiskareförbundet har i skrivelse till Kungl. Maj:t framhållit det oeffterrättliga i det nuvarande tillståndet samt begärt rättelse. Sådan kan enklast ske på det sätt, att gränsen för strandägarens rätt i vattnet fastställas. Då man gått till detta fastställande, har man till grund därför valt samma regel, som gäller för fiskerätten vid havet.

Sedermera tillkommer, att vi nu efter ett otroligt arbete ha fått en ny vattenrättslagstiftning, och som jag tror, en både god och modern vattenrättslagstiftning. Det kan enligt denna lagstiftning ifrågakomma invallning och torrläggning av område, som hör till de nämnda stora vattendragen. Då uppstår frågan: hur skall den mark, som vinnes genom torrläggning, fördelas, när man icke vet, huru långt strandägarens rätt går? En strandägare vågar nu icke gå med på företag för torrläggning vid någon av dessa stränder, då han icke vet, vad han får, när företaget är utfört. Det är enligt min tanke ett trängande behov att få denna sak avgjord. Det har, som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet anført, uppkommit frågor om dylika företag; i flera fall äro dessa av stor betydelse, och det synes mig vara principiellt oriktigt, om de icke skola kunna utföras till följd av bristande lagbestämmelser.

Slutligen är det, som herr statsrådet också anført, av vikt för skifteslagstiftningen att sådana bestämmelser givas, att man vid skifte kan utstaka strandägares område.

Nu har anförts mot lagförslaget i reservationerna och här i kam-maren av herr Linder tre eller i huvudsak två skäl, kan man säga. Det ena är, att denna lagstiftning föregriper en blivande fiskelagstiftning eller ändring i den nuvarande fiskelagstiftningen. Detta är redan bemött av herr statsrådet och av herr Lyberg, och jag får säga, att det för mig är ett dunkelt och obegripligt tal, då man kan påstå, att här är fara för något föregripande av fiskelagstiftningen. Det är uppenbart, mina her-rar, att om man nu ifråga om havet kan säga, att strandägare har fiske-rätt 180 meter från vidtagandet av ett djup av två meter, så bör man kunna säga detsamma ifråga om de stora sjöarna. Sedermera, när man går att reformera fiskelagstifningen, kan man stadga, att strandägarna äga fiskerätt inom hela sitt vattenområde, eller också, att de icke äga rätt till fiske däriinom, eller att de där delvis äga fiskerätt. Utan att ändra den nu föreslagna lagen, kan man reformera fiskelagstiftningen hur som helst, och då kan man enligt min mening icke säga, att fiske-lagstiftningen föregripes genom att man, såsom nu föreslagits, utstakar, hur långt jordägarens rätt går.

Herr Linder har också anført, att han icke kan se, att det finnes någon nödvändighet för att denna fråga löses just nu. Jag får säga, att jag har svårt att förstå även detta resonemang. Nödvändigheten är här klarlagd av fiskareförbundet, som begärt sådana bestämmelser, att man kan utöva fiske i sjöarna. Och det är givet, att man vill ha möjlighet

till invallning i dessa stora vatten. Jag kan icke förstå, hur man kan säga, att det icke finnes något skäl för att lösa denna fråga nu.

Herr Linder återopade också ett yttrande av en av oss alla högt skattad auktoritet, nämligen denna kammars f. d. talman, presidenten Afzelius. Jag ber att få säga, att jag icke vill förringa hans auktoritet, men det yttrande, han fällde, avgavs för elva år sedan. På grund av detta yttrande har denna fråga legat i elva år, och skall man fortsätta med förknippningen av de båda frågorna, kan den få ligga i elva år till. Sedan presidenten Afzelius fällde sitt yttrande, har för övrigt tillkommit en sak, nämligen nya vattenrättslagstiftningen, som är i trängande behov av komplettering på denna punkt, och med den kännedom jag har om presidenten Afzelius' livliga intresse för denna lagstiftning, vågar jag tro att om vår nuvarande vattenrättslagstiftning funnits för elva år sedan, han yttrat sig på ett annat sätt.

Herr Linder gjorde också anmärkning mot vissa uttryck i lagen, vilka herr Linder fann giva anledning till tveksamhet i vissa fall, t. ex. var i fråga om vid skånska kusten den punkt är belägen, som ligger 180 meter utanför tvåmetersdjupets vidtagande. Ja, den kan naturligtvis växla, och när det blir fråga om lagens tillämpning, kan det någon gång bliva svårt att få denna punkt alldeles fullkomligt stabil, så att det icke blir anledning till någon tvekan. Emellertid äro dessa uttryck vedertagna och hava funnits förut i lagstiftningen, och jag tror, att de kunna användas även här.

Jag ber också att få säga några ord om de motioner, som återopats i kammaren. Angående herr Tjällgrens motion kan jag fatta mig kort, eftersom herr Tjällgren icke yrkat bifall till densamma. Men då herr Tjällgren riktade en skarp kritik mot utskottet, ber jag att få säga något om de skäl, som föranledde utskottet att avstyrka herr Tjällgrens motion. Den innefattar i huvudsak det, att ifall skifte gått över en by, och gränsen mellan två hemman fastställts vid skiftet, så skola sedermera hemmansägarna ha lov att genom överenskommelse sinsemellan flytta denna gräns. Denna sak bör lämpligen ordnas icke i en lag om ägo gränser utan i skiftesstadgan. Det är för övrigt givet, att man icke kan gå in på något sådant utan en strängare garanti, ty ett bifall till herr Tjällgrens motion skulle kunna föranleda kränkning av inteckningshavares rätt och sätta fastighetskrediten i fara. Om av två hemman, som gränsa intill varandra, det ena hemmanet är överintecknat, medan det andra saknar inteckning, går det icke an, att ägarna genom överenskommelse sinsemellan lägga en stor del av det intecknade hemmanets mark till det ointecknade, ty det kränker inteckningshavarnas rätt. Med det kategoriska yrkande om lagbestämmelse, som herr Tjällgren gjort, finns ingen möjlighet att tillstyrka förslaget.

Herr Rehns motion har fått förespråkare här i kammaren. Denna motion avser något annat. Den avser vattenområden, som förekomma inom skifteslag, vattenområden, vilka undergått laga skifte, men beträffande vilka man icke med säkerhet vet, hurvida de ingått i skiftet eller ej.

*Lagförslag
om ägo grän-
ser m. m.
(Forts.)*

Lagförslag
om ägogrän-
ser m. m.
(Forts.)

Man har ansett, efter åtskillig tvekan — det kan jag gärna medgiva — att frågan om dem borde lösas genom rättsskipning och icke genom lagstiftning. Herr Lyberg opponerade sig särskilt däremot och mot uttrycket, att här föreligga vitala intressen, som böra lösas genom rättstillämpning. Jag tror emellertid, att om man tänker rätt på saken, skall man finna, att detta är det riktiga, ty har det varit en skiftesförrättning, och fråga uppstår, huruvida visst område ingått i förrättningen eller icke, så är det väl en sak, som skall avgöras genom domstol, med hänsyn till den lag, som gällde vid skiftet, och med hänsyn till de förhållanden, som kunna härledas av skifteshandlingarna. Att bestämma därutinnan genom en efterkommande lagstiftning, synes mig, såsom herr justitieministern yttrade, principiellt icke vara riktigt. Nu skulle endast vara fråga om en utredning, men jag vill säga, att denna utredning är redan gjord, ty denna sak är utredd av lagberedningen och sakkunniga och har blivit så ofta omdebatterad, att jag vet icke vad en ytterligare utredning skulle avse. Jo, säger herr Lyberg, man skulle få mera kunskap om allmogens uppfattning i saken. Ja, men den kan icke få vara avgörande, så mycket mera som allmogen i många fall icke är riktigt opartisk. Den har sina ekonomiska intressen, och jag vill säga herrarna, att jag tillåter mig varna herrarna för något uttalande, som kan tolkas som ett instämmande i herr Rehns motion. Herr Lyberg var nog försiktig att icke angiva vilket innehåll den av herr Rehn föreslagna lagstiftningen skulle få. Men skulle herr Rehns tanke gå igenom, föreligger en stor ekonomisk risk för kronan.

Det är nämligen så, att kronan av strandägare köpt en hel del strömfäll i tro, att dessa fall skulle vara tillskiftade strandägarna. Skulle man nu gå in på den principen, att de skola tillhöra hela skifteslaget, så äventyrar kronan sin rätt, och det kan gälla mycket stora belopp. Huru många miljoner kronor kan jag icke säga, men många miljoner gäller det antagligen. Jag tror därför, att det är försiktigast att icke göra något uttalande av sympati för skrivelseförslaget.

Herr talman! Såsom framgår av vad jag yttrat, tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Diskussionen här har företrädesvis rört sig om förhållandet mellan äganderätten och dess inverkan på den blivande fiskerätten, och olika meningar ha gjort sig gällande, huruvida det är äventyrligt eller ej för fisket att nu reglera den ifrågavarande äganderätten. Påstående står emot påstående. Det hela är en gissning på den punkten, men om man tänker på erfarenheten, är det väl dock så, att ger man först en äganderätt, så visar det sig mycket svårare att sedan göra intrång i denna äganderätt, än det är att göra detta intrång, innan äganderätten förvärvats. Det är en gammal erfarenhet, och den kan man väl omöjligen komma ifrån. Det är en psykologisk fråga och även en rättslig. Man gav t. ex. bönderna i lappmarken äganderätten till kronoskogarna och försökte sedan skydda dem mot bolagen. Det blev en ofant-

ligt svår fråga. Man borde i stället först hava skyddat sig emot bolagen, innan man gav äganderätten. På samma sätt kommer det sannolikt även här att gå.

*Lagförslag
om äganderätten
ser m. m.
(Forts.)*

Emellertid skall jag be att få beröra en annan fråga, som reservanterna icke berört, men vilken däremot utgör huvudpunkten för min motion. Den rör äganderättens omfattning i och för sig oberoende av fisket. Reservanterna ha bara talat om förhållandet till fisket, och utskottet självt erkänner ju, att ägande- och fiskerätten ingalunda böra sammanfalla. Alltså är det icke förmätet att ifrågasätta, huruvida den äganderätt, som här föreslås, verkligen är av behovet påkallad, och om det är riktigt att giva den gåva, som här ifrågasättes.

Man har bl. a. föreslagit, att vid öppen havskust och utomskärs äganderätten skall sträcka sig 180 meter ut från det ställe invid stranden, där stadigt djup av två meter vidtager. Ja, gränsen kan ju dragas på många sätt. Jag tillåter mig påpeka, att i Norge sträcker sig dock äganderätten, såväl i havet som inomskärs, lagenligt inte längre än till dessa två meters djup. Det är så långt ut som en man kan rida med en häst. Det har varit måttet i gamla tider, och längre sträcker den sig icke. Om det nu skall bli en skandinavisk lagstiftning, som även justitieministern så livligt intresserar sig för, varför skulle vi då skilja oss från norrmanen, när vi här ha ett så gott exempel? Och vad är det egentligen för idé att i vår tid utsträcka skänkandet av så där stora gåvor av stora allmänningar och åberopa gamla tiders uppfattningar och en historisk utveckling, som dock icke tagit gestalt i någon lagstiftning för vår tid? Att åberopa dessa saker är ju, tycker jag, att fördjupa sig allt för mycket i fornforskning, medan det ju här gäller dagens realiteter. I Danmark sträcker sig äganderätten i öppna havet icke ens så långt, utan där sträcker sig äganderätten enligt lag endast till vattenståndslinjen, d. v. s. till och med det område, som blir torrlagt vid ebb, men översköljes vid flod, och därutöver har strandägaren ingen annan äganderättsutövning än rättigheten att även därutanför utsätta vissa fiskebyggnader för ålfiske; punkt och slut. Varför skola vi gå så mycket längre här i Sverige, då vi ha dessa skandinaviska föredömen, och varför skola vi inte på jordfrågans område liksom på andra områden, där så kan ske, fastställa en gemensam skandinavisk lagstiftning? Dessa presenter synas mig vara alldeles onödiga och obehöriga, och man vet aldrig vad de kunna leda till i framtiden. Det är bättre att ha framtiden öppen än att på detta sätt avstänga den och inrama stora vidder i några enskilda personers äganderättsinnehav.

Så komma vi då till äganderätten inomskärs. Den ha reservanterna ännu mindre rört vid. Därvidlag är nu så stadgat, att fiskerätten inomskärs tillhör strandägarna. Men äganderätten behöver, som utskottet självt säger, icke sammanfalla med fiskerätten, och då vi nu också gå att bestämma om äganderätten, skola vi då, utan all eftertanke, dra gränserna så schablonmässigt, som ordet "inomskärs" innebär? Vad är det egentligen för mening i t. ex. att beträffande de stora fjärdarna i Stock-

Lagförslag om ägogränser m. m.
(Forts.)

holms skärgård, Kanholmsfjärden, Mysingsfjärden, Nämndöfjärden och Jungfrufjärden, tror jag också en heter, som ligga som små hav där inne, genom denna lag tillerkänna strandägarna äganderätt till dessa ofantliga vattenytor? Det skall väl vara någon rimlighet i alla fall i en lagstiftning. Och varför skall man fastslå, att hela Bråvikens vattenyta, som också är som ett litet hav, skall med äganderätt tillfalla strandägarna — där lära för övrigt stränderna till stor del tillhöra en enda strandägare? Det förstår jag inte. Är det tidsenligt att på detta sätt med så vid hand skänka bort en äganderätt, utan att man vet vad det medför för följder i framtiden — och det kan medföra förmåner utöver fiskerätten, vilka vi nu inte kunna inse? Nej, inga äventyrligheter, utan en måttlig äganderätt, som norrmän och danskar ha fastställt. Jag tycker vi böra ta dem till föredöme. Jag förstår inte, varför icke dessa synpunkter kunnat vinna något beaktande i reservationen också, vilket de emellertid nu inte gjort.

Till allt detta komma nu också de olika frågor, som de övriga motionärerna ha rört vid. Det är något oklart och ovisst över dem också. Vi känna oss inte beredda att med någon slags vederhäftighet fatta beslut. Vi tycka, att det ligger någonting under — till stor del åtminstone — ehuru vi inte kunna överskåda innebörden därav.

På samma sätt förhåller det sig med det där mystiska strykandet av 10 §, som jag verkligen först nu i dag blivit uppmärksam på och som förefaller egendomligt.

En annan punkt är också den, att vi nu skola skänka strandägarna äganderätten till hela de ofantliga sjöarna i lappmarken. Det ligger också i detta förslag. Ingen undersökning har här ägt rum. Man säger, att där rör kronan om stränderna till största delen, men det är inte uteslutande fallet, ty det finnes också enskilda hemman som där ha strandäganderätt — i vilken utsträckning känner jag inte tillräckligt. Och om kronan avyttrar delar av sina stränder till nya hemman, äger den knappast befogenhet att mot en sådan lag, som nu ifrågasatts, begränsa äganderätten till det stora vattnet. Dessa sjöar, åtminstone åtskilliga av dem, äro också för närvarande de fiskrikaste sjöarna i Sverige, och även ur fiskets synpunkt bör man här se upp, tycker jag.

Nu kan jag också förstå, att det, som den siste ärade talaren erinrade om, är vissa olägenheter förenade med att icke äganderättsgränserna bli bestämt fixerade och att det kanske i ett och annat fall är särskilt brådskande att få dem fastställda redan nu. Men inte skall det ske på bekostnad av annat och så, att man på detta sätt nyskapar en hel del påtagliga olägenheter, som till på köpet kunna bli mycket äventyrligare.

Saken är inte tillräckligt förberedd, och vi ha en skyldighet både mot framtiden och mot nutiden, att begära, att denna sak, som dock legat så länge, får ligga ytterligare ett år, så att vi kunna få ett noggrannare övervägande av just de synpunkter, som nu i riksdagen framförts och som icke varit föremål för tillräckligt ingående bedömande, så vitt jag för-

står, och på denna grund, herr talman, instämmer jag numera i avslagsyrkandet.

*Lagförslag
om ägo-
grän-
ser m. m.
(Forts.)*

Herr von Sneider: Herr talman, mina herrar! Det är en något egendomlig omständighet beträffande detta lagförslag, att om man ser till det närmast föreliggande motivet till dess framläggande, så är det ett uppenbart och stort fiskeriintresse, medan det motstånd, som här reses mot lagen, huvudsakligen kommer från dem, som anse, att fiskerintresset skulle på något sätt bliva läderat genom denna lags antagande. Det har av en utav motionärerna, herr K. A. Andersson, särskilt understrukits såväl i hans motion som i det anförande han nyss höll, att han för sin del till fullo inser betydelsen av att en lagstiftning kommer till stånd, som berör de stora insjöarna, varigenom man får en avgränsning av strandägarerätten och därpå grundad fiskerätt och den allmänningsrätt till fiske, som anses förefintlig i dessa sjöar. Men däremot vänder man sig med så mycken större skärpa mot att ägo- och gränser uppdragas i salt-sjön. Man anser, att vattnet inomskärs inte bör uppdelas på strandägarna, och man har, som den siste ärade talaren och även motionären, gjort anmärkningar mot att ägo- och gränserna få den utsträckning — eller till 180 meter utöver stadigt djup av två meter — som lagförslaget innehåller. Anledningen är sammanhanget med fisket, och jag tror i likhet med vad som framhållits såväl från statsrådsbanken som av herr von Sydow, att man anser, att detta sammanhang är mycket större än det i verkligheten är. Man överdriver den fara, som är förbunden med ett antagande av det föreliggande lagförslaget. Man erkänner ju inte — och allra minst den som nyss här talade — att ägo- och gränserna är av absolut innehåll, utan att den, såväl i detta fall som i så många andra, kan och bör inskränkas. Då man antager dessa ägo- och gränser, ligger det ju sedan i riksdagens hand att avgöra, i vad mån denna ägo- och gränser bör inskränkas genom behovet av att fisket utlämnas till andra än strandägarna. Det framhölls av herr Linder, då han framställde sitt avslagsyrkande, att vid åtskilliga tillfällen skulle här inom riksdagen såväl i uttalanden i kamrarna som i utskottet ha gjorts gällande den uppfattningen, att fastställandet av ägo- och gränserna och det slutliga ordnandet av fiskerätten stode med varandra i mycket intimt för att icke säga oupplösligt samband. Ja, om vi gå till våra riksdagshandlingar av dessa båda anförda slag, torde det vara ofantligt lätt att andra sådana citat på alla områden. Det är utomordentligt vanligt, när man just framför något yrkande och hänvisar det till fortsatt behandling, att man omnämner att det lämpligast bör behandlas i ett visst givet samband. För min del förnekar jag inte, att det kunde vara förenat med vissa fördelar att få detta lagstiftningsarbete utfört i ett samband. Men då starka skäl nu tala för att gå till ett beslut, så kan man inte åberopa dessa citat som därför hindrande. Det praktiska lagstiftningsarbetet kan omöjligt läggas så, att man på en gång sammanför så många olika saker, som i och för sig visserligen kunna väl motivera en gemensam behandling, utan man måste se till sådana praktiska syn-

Lagförslag om ägogränser m. m. punkter, som göra, att det ena året, det ena ögonblicket befinnes *en fråga* vara färdig till lösning, och senare kan den andra framföras. Man får blott se till, att man genom den ena lagstiftningen inte föregriper och hindrar den andra, och enligt min uppfattning kan man säga, att så ej är förhållandet i föreliggande fall.

Herr Lindhagen talade mycket om, att det skulle vara så olämpligt att nu utdela dessa gåvor, dessa presenter av äganderätt, som han sade. Ja, föreligger det verkligen något sådant? Hela denna lagstiftning går ut på ett fastställande och klarläggande av sådana regler, som på ett eller annat sätt för närvarande finnas, ehuru de icke finnas tydligt uttryckta i lagen. Den bygger på den fiskerätt som finnes, och om denna säger lagberedningen, att den dock vilar på en äganderätt, som existerar även om den inte är direkt uttryckt. Även om man ser på vad denna äganderätt, som man nu är så rädd att fastlägga, verkligen innehåller, om man ser på vad det är den i havet betyder, vad innebär det annat än just rätten till fiske? Och beträffande denna rätt till fiske har utskottet med all den kraft det kunnat prestera påpekat det förhållandet, att den inte står i oupplösligt samband med äganderätten, utan att den måste normeras efter andra regler.

Herr Tjällgren gick i sitt anförande in på den motion han väckt, som hänför sig till 9 §, men då han inte gjort något yrkande, skall jag ej så mycket beröra vad han yttrade. Jag vill blott säga, att han, då han arbetade i utskottet — jag kan inte tänka mig annat — måste ha fått klart intryck av, att de synpunkter han framförde ingalunda av utskottet lämnades obeaktade, utan att vi tvärtom rekommenderade dem att bli ihågkomna och uppmärksammade, när ett annat lagstiftningsförslag framkomme, till vilket vi ansågo att de stodo i rätt samband. Och då herr Tjällgren i sitt sista yttrande sade, att såvitt han förstod, de på området sakkunniga personer, som yttrat sig i utskottet, ställa sig tveksamma, huruvida rätta platsen vore i detta lagförslag eller i det, som jag åsyftat, så vill jag säga herr Tjällgren, att detta är ett misstag, ty det var den bestämda uppfattning man fick av deras framställning, att den rätta platsen för lagstiftningen att här ingripa vore, när vi komme till lagstiftning om delning av jord.

Herr Lyberg gick in på en annan fråga, den nämligen, som berör den omtalade 10 § i det ursprungliga lagförslaget eller ägogränskapitlet i lagberedningens förslag till ny jordabalk. Om denna 10 § yttrade sig även herr Lindhagen. Han sade, att man känner sig osäker inför en del förhållanden, som föreläge i lagförslaget, varför man ställt sig tveksam, och han sade också, att detta mystiska strykande av 10 § gjorde honom orolig. Då vill jag om denna paragraf, som det råder så mycken strid om, säga, att just genom att den strykes, finnes det anledning att inte se med så mycken fruktan på vad som återstår. När en tvivelaktig sak kommer bort, bör ett tvivel vara undanfört och ej i stället ökat.

Då man till lagtillämpning hänvisade de frågor, som anginge strandäganderätten, då man var tveksam, huruvida vattnet verkligen un-

dergått skifte eller ej, anmärkte herr Lyberg mot att statsrådet Löfgren på sin tid till statsrådsprotokollet yttrade, att frågan var av så stor ekonomisk betydelse, att man därför inte lämpligen om densamma kunde lagstifta, utan den borde hänvisas till lagtillämpningen. Jag vill då påpeka, att herr Lyberg tydligen har förbisett just det väsentliga i statsrådet Löfgrens yttrande. Vad han sade, lyder så: "Lagstiftningen ingår här i själva verket på ett bedömande av frågan, vilka rättsverkningar ett redan inträffat rättsfaktum skall anses hava, och griper sålunda in i den funktion, som egentligen tillkommer den dömande myndigheten." Det är således just den omständigheten, att man ger sig in på retroaktiv lagstiftning, som gör, att man måste fästa vikt vid, att frågan är av så pass stor praktisk och ekonomisk betydelse. Ser man herr Lybergs senaste yttrande i samband med vad jag citerat, tror jag inte den anmärkning, som framställdes av herr Lyberg, har berättigande.

Herr Lyberg intresserade sig för en förnyad utredning i likhet med herr Rehn. Han grundade detta på att den utredning, som hittills ägt rum, inte skulle vara tillfredsställande. Jag tror dock, att vad lagberedningen därvidlag uträttat är av mycket stor betydelse, varför det förefaller tvivelaktigt, huruvida något vidare skulle kunna vinnas.

Herr Lyberg hänvisade vidare till att det skulle vara av en så utomordentlig betydelse, att man finge reda på allmogens uppfattning i denna fråga. Ja, givetvis. Men om man går denna väg, om man undersöker detta och sedan lagstiftar, så kan man ju inte komma till annat resultat, än att det väl blir en viss uppfattning hos majoriteten av allmogen, som då slutligen blir den för lagstiftningen avgörande. Som det för närvarande är, får däremot faktiskt allmogens uppfattning i de olika landsdelarna genom rättsskipningen möjlighet att utöva visst inflytande. Ty det gäller inte blott denna lagstiftningsfråga, utan det gäller i varje rättsfall att se till, huruvida, när skifte ägt rum, vattnet kan anses ha ingått i skiftet eller ej, och vid detta avgörande kommer den allmänna uppfattningen i trakten att ha en faktisk betydelse. När lagförslaget behandlades av lagrådet, var justitierådet von Seth den som närmast stod på lagberedningens ståndpunkt. Men även han säger där: "Av särskild vikt för avgörandet om ett vattenområde skall anses för gemensamt eller ej, lär slutligen vara, om utredningen giver vid handen, att den allmänna uppfattningen i orten går i den ena eller andra riktningen." För min del är jag därför ingalunda övertygad om, att en sådan utredning och en på densamma grundad lagstiftning verkligen skulle äga möjlighet att ge allmogens uppfattning större inflytande på dessa förhållanden än vad som nu verkligen faktiskt äger rum genom lagtillämpningen.

Till sist ett yttrande av herr Lindhagen. Han anmärkte på tal om de stora sjöarna i Norrland, att genom att nu lagstiftningen inskränker sig till att uppdelas allmänningsvatten och strandägarevatten till de fem stora sjöarna Vänern, Vättern, Hjälmaren, Mälaren samt Storsjön, skulle man helt och hållet överlämna de andra sjöarna till den enskilda strandäganderätten. Då vill jag säga, att beträffande detta lagberedningens

*Lagförslag
om ägogrän-
ser m. m.
(Forts.)*

Lagförslag
om ägo-
gränser m. m.
(Forts.)

utredning givit det resultatet, att det egentligen är ifråga om dessa fem stora sjöar kan man säga, att det finnes en uppfattning om, att det existerar såväl strandäganderätt till fiske som allmänningsrätt. Men, tillägger lagberedningen, det gives alltid möjlighet för en senare fiskerilagstiftning att ingripa och lämna möjlighet till fiske även i andra sjöar, om så skulle befinnas vara lämpligt och överensstämmande med rättsuppfattningen på dessa platser.

Jag tror därför, att de invändningar, som från de olika motionärerna och reservanterna gjorts, i den mån de kunna vara berättigade, dock ej äro av den betydelse, att icke de skäl, som tala för lagförslaget antagande, äro betydligt starkare. Varför vi nu böra antaga lagförslaget har redan förut med sådan tydlighet angivits från statsrådsbänken, att jag i detta avseende endast behöver säga, att jag ansluter mig till de synpunkter, som därvid framhållits, och jag ber för min del få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet E k e b e r g: Herr greve och talman! Här ha under debatten mot detta förslag framställts åtskilliga invändningar, som jag skall i allra största korthet söka bemöta.

Den viktigaste invändningen är den, som jag berörde redan i mitt första anförande, nämligen att denna lagstiftningsåtgärd skulle bliva prejudicerande för vissa andra lagstiftningsområden, framför allt för blivande ändringar i fiskelagen. Jag tillät mig nyss med bestämdhet uttala en motsatt uppfattning. Denna uppfattning delas också av utskottets majoritet. Nu har man emellertid försökt att emot mig här spela ut lagberedningens auktoritet. Lagberedningen, förmenar man tydligen, skulle i detta avseende haft en annan uppfattning än den jag utgick ifrån, då jag framlade förslaget. Jag vill då nämna, vad som för övrigt ju borde vara självklart, att detta lagförslag icke har blivit framlagt för riksdagen utan föregående konferens med personer, som tillhörde lagberedningen, då detta förslag utarbetades. Härvid har konstaterats fullkomlig enighet i de hänseenden, varom här är fråga.

Vid diskussionen i detta ämne har man särskilt att fasthålla följande tre satser. Först denna: Reglerna om ägo- och gränser ha för frågan om fiskerättens utsträckning närmast en negativ betydelse; ägo- och gränserna bestämma så att säga maximum för fiskerättens utsträckning. Utöver fastighetens gräns når fiskerätten icke.

Den andra satsen är denna: Dessa båda frågor om fiskerätt och ägo- och gränser böra behandlas var för sig i särskilda lagar. Att lagberedningen har den uppfattningen, har beredningen klart givit till känna genom att framlägga särskilda bestämmelser om ägo- och gränser, och av motiven framgår också tydligt och klart, att lagberedningen anser fiskelagstiftningen vara fri och oprejudicerad av denna åtgärd.

Den tredje satsen är den: man kan icke genom en och samma lagstiftningsakt antaga båda dessa lagar, utan den ena lagen får antagas först, den andra sedan, vare sig vid samma riksdag eller vid skilda riks-

lagar. Och härvid måste logiskt förhållandet bliva det, att man först klarerar ägogränserna och sedan eventuellt antar bestämmelser, som revidera fiskerilagstiftningen.

Det har citerats vissa uttalanden från lagberedningshåll, som kunde synas, så som orden föllo i den debatt, vilken ägde rum i denna kammare för 10, 11 år sedan, motsäga denna uppfattning. För min del är jag övertygad om att dessa uttalanden endast avsågo att slå fast, att den ena frågan icke får släppas ur sikte, när man sysslar med den andra. Att detta även är regeringens mening, är tydligt redan på den grund, att en utredning om ändrade bestämmelser angående fisket i saltsjön för närvarande pågår, utan att det varit minsta tanke på att denna utredning skulle vare sig upphöra eller på något sätt påverkas av vad som nu sker. Det rätta sammanhanget mellan lagstiftningen om ägogränser och lagstiftningen om fiskerätten finner man ganska lätt, om man studerar 1896 års fiskelag, där principen om ägogränsernas sträckning i saltsjön klart framstår, men där på samma gång strandägarens fiskerätt inom det honom tillhörande området är på många olika sätt inskränkt, stundom på ett mycket vittgående sätt. Ett lärorikt exempel erbjuder även den norska lagstiftningen. Strandägarerätten i saltsjön anses där sträcka sig så långt som landgrunden räcker, varemot havet därutanför räknas såsom allmänning. Men härav följer icke för strandägaren någon uteslutande rätt eller i det hela ens någon företrädesrätt till fiske på hans sjöterritorium; han är blott ensam berättigad till anbringande av fasta fiskeredskap på sin landgrund samt till fiske därstädes efter ostron och pärlmusslor, såsom fastsittande på landgrunden. Detta exempel visar att innehållet i fiskerilagstiftningen icke helt enkelt ter sig som en logisk konsekvens av reglerna om ägogränsernas sträckning.

Herr Andersson har i sitt första uttalande också erkänt, att denna uppfattning är den teoretiskt riktiga, men han gjorde på samma gång gällande, att om man ser saken praktiskt och räknar med de psykologiska faktorerna, det kunde vara riskabelt att nu i särskild lag slå fast de regler om ägogränser, som redan anses gällande. Jag har litet svårt att förstå detta resonemang. Vad som skyddar strandägarens rätt till fiske i saltsjön, det är ju de klara och otvetydiga bestämmelserna i 1896 års lag, och fiskerättsägaren i saltsjön kan, om han vill anföra ett argument mot ifrågasatta inskränkningar i hans fiskerätt, icke få ett starkare sådant än det han redan har i nyssnämnda lag.

Det antyddes vidare, att förslaget till lag om ägogränser alls icke skulle ha föregåtts av någon utredning beträffande rättsuppfattningen på de särskilda orterna. Jag vill då framhålla, att redan då 1896 års fiskelag kom till, man på allt sätt sökte göra sig underrättad om uppfattningen på olika orter, genom resor, inhämtande av upplysningar från skilda håll och förhör med initierade personer, och en liknande utredning har beträffande de stora insjöarna ägt rum i samband med tillkomsten av lagberedningens nu föreliggande förslag.

Herr Lindhagen talade om att man icke borde ge stora gåvor åt de

*Lagförslag
om ägogrän-
ser m. m.
(Forts.)*

Lagförslag
om ägogrän-
ser m. m.
(Forts.)

enskilda strandägarna. Hade jag den uppfattning av gällande rätt, som herr Lindhagen därvidlag tycktes utgå ifrån, skulle jag icke ha framlagt detta förslag. Som jag inledningsvis i mitt första anförande sökt framhålla, innefattar förslaget emellertid icke några gåvor. Det lägger icke under enskild strandäganderätt vad som nu icke faller därunder, utan det innebär endast ett klargörande av regler angående ägogränser, som redan för närvarande äro gällande. Alldeles särskilt tydligt framträder detta beträffande de vattenområden, som diskussionen här mest rört sig om, nämligen rörande saltsjöområdena. Därvidlag behöver man ju endast kasta en blick i 1896 års fiskelag för att återfinna ungefär samma bestämmelser, som stå i förslaget, låt vara att fiskelagen allenast förutsättningsvis ger till känna var ägogränserna äro att finna.

Här har också talats åtskilligt om vad herr Lindhagen kallade för den försvunna 10 §. Ja, mina herrar, denna paragraf har vållat mig mycket stora bekymmer. Frågan, huruvida ett vattenområde, som vid skifte icke särskilt omnämnts i skifteshandlingarna, skall anses vara skiftat med stranden eller bibehållet såsom oskiftat, är som bekant omtvistad. Ingen kan mera än jag önska, att man i detta sammanhang kunnat lösa även denna fråga. Då detta icke skett, beror det emellertid icke blott på de stridiga meningarna bland våra jurister, utan även därpå, att så olika uppfattningar visat sig råda bland befolkningen på olika orter. I herr Rehns motion ha instämt tvenne andra ledamöter av andra kammaren, vilka emellertid båda äro från samma landsända som han. Jag vet inte, om det är en allmän uppfattning i dessa herrars hemort, som där kommit till uttryck, men säkert är, att den delas av åtskilliga. Lika säkert är emellertid, att på andra orter bland befolkningen själv råder en motsatt uppfattning.

Jag vill också betona en sak, som ju inte bör undanhållas kammaren, och det är att kronans rätt i ganska stor utsträckning är beroende på hur man löser denna fråga. Om man här en gång för alla skulle slå fast en sådan regel, som herr Rehn tänkt sig, skulle det medföra, att miljonvärden skulle gå kronan ifrån. De miljoner, som under årens lopp anslagits till vattenfallsinköp, ha nämligen till stor del använts till inköp av vattenfall, vilka utan stöd av skifteshandlingarna antagits hava tillfallit dem, som fått stränderna på sin lott.

Slutligen endast ett par ord i anledning av herr Tjällgrens anförande. De synpunkter, som han här utvecklat, förtjäna otvivelaktigt beaktande. Jag vill emellertid betona, att enligt min mening, som åtminstone i viss utsträckning, efter vad det föreföll, delas av den ärade talaren själv, lösningen av berörda frågor närmast hör samman med skifteslagstiftningen. Avslås detta lagförslag, blir det ej bättre ställt i det avseende han vidrörde, och den nya skifteslagstiftningen kommer ej förr för det. Frågan bör emellertid beaktas vid skifteslagens slutliga prövning, och jag skall även tillse, att den icke då blir förbisedd.

Herr Lundberg: Jag måste dela de betänkligheter, som såväl inom utskottet som också inom denna kammare uttalats beträffande den

femte paragrafen om strandrättens reglerande, på samma gång som jag gärna medger, att det är mycket svårt att finna bestämmelser, som passa överallt, då förhållandena ju äro så ytterst olika.

Vad den svenska kusten beträffar, så finnes det ju på många ställen bråddjup, under det att på andra ställen, såsom t. ex. vid skånska kusten, vattnet är mycket grunt, så att man måste begiva sig mycket långt ut, innan man kommer till ett stadigvarande djup av två meter. Att på sådana ställen strandägarna skulle erhålla ytterligare 180 meter utåt finner jag i likhet med herr Lindhagen vara en alltför stor frikostighet mot dem.

Jag skall relatera ett fall, om vilket det visserligen kan sägas, att det är tämligen ovanligt, men som likväl belyser, hur komplicerad frågan om strandrätten kan vara. Det finns nere i Skåne ett bolag, som har ständig och riklig tillgång på fyllnadsämnen och som har strandrätt. För att bli av med dessa fyllnadsämnen har man kört ut dem i havet, och då vattnet där är mycket grunt, har man fyllt ut ett mycket stort jordområde. När därtill kommer, att detta jordområde är beläget intill en större stad, så har bolaget utsikten att i framtiden kunna stycka hela detta från havet vunna område i ett stort antal tomter, och kan måhända ytterligare utanför det nyvunna området i fortsättningen fylla 180 meter. Jag finner det orimligt, att bolaget på så sätt skall kunna få ensamrätt till ett så stort och dyrbart jordområde, och jag vågar säga, att 5 § icke passar i ett fall som detta. Jag tror, att frågan skulle vinna på att den ytterligare övervägdes, och när så dessutom sagts, att frågan om fiskegränserna kommer att föreligga inom den allra närmaste framtiden, kan jag för min del icke finna något rimligt skäl, varför icke detta förslag skulle kunna inväntas. Ty det må sägas vad som helst, så kan det dock ej förnekas, att strandrättsfrågan och fiskerättsfrågan stå i så nära samband med varandra, att de böra avgöras samtidigt.

På grund härav ber jag, herr talman, få yrka bifall till den av herr Svensson m. fl. avgivna reservationen.

Herr B o b e r g: Herr talman! Det är om den femte paragrafen i förslaget till lag om ägogränser, som jag ber att få säga några ord. Huvudintresset i den debatt, som här förts, har ju rört sig om denna punkt.

Det synes från socialdemokratiskt håll framträda en tendens och en strävan att göra den fiskerätt, som strandägarna vid våra talrika insjöar och vid vår vidsträckta ostkust hittills haft, svävande och oviss. När de ha köpt sina gårdar eller när de ha bytt sina gårdar med varandra, har naturligtvis den förmån, som legat i fiskerätten, också ingått som ett moment härvidlag. Och om den önskan, som från socialdemokratiskt håll synes föreligga, skulle vinna riksdagens bifall, så skulle ju alla dessa ägare av små gårdar och delägare i byalag vid alla insjöar såväl som vid vår långa ostkust göra en avsevärd förlust härigenom.

Herr Lindhagen frågade: "Varför skall man skänka bort så stora områden?" Jag frågar: Varför skall man ta ifrån personer, som hittills med laglig rätt innehaft detta, så stora områden? Det finnes nämligen

Lagförslag
om ägogrän-
ser m. m.
(Forts.)

Lagförslag gårdar av den beskaffenhet, att inkomsten av fisket kan uppgå till halva om ägo-
gränsvärdet av inkomsten av gården i dess helhet.

ser m. m.
(Forts.)

Jag tror, att man lägger allt för mycken västkustsyn på vår fiskefråga, beroende därpå, att en del av våra högre fiskeritjänstemän vanligtvis komma från västkusten. Där har man världshavet att ta ur, och det förhåller sig naturligtvis helt annorlunda med fisket där än med ett fiske, som skall ske på ett begränsat område, i en liten insjö eller i en skärgård på vår östra kust.

Herr Lindhagen åberopade förhållandena i Norge och Danmark. Men dessa förhållanden kunna icke vara tillämpliga i Sverige, därför att de norska stränderna ju ofta stupa tämligen brant ned i den stora oceanen. Fisket där är icke att jämföra med fisket hos oss. Så är det också i fråga om Danmark, där i synnerhet på den ena sidan det danska landet är utsatt för världshavets rörelser, för ebb och flod, till följd varav fisket måste te sig annorlunda än hos oss, där dessa naturrörelser i vattnet icke göra sig gällande.

Socialdemokraterna ha naturligtvis ett gott syfte, då de önska stödja yrkesfiskarna. Men vilka äro nu yrkesfiskarna? Ja, det är sådana, som inte ha någon gård och icke ha någon strandäganderätt utan som leva på fiske och i allmänhet — där de icke arrendera fiskevatten — fiska utanför den gräns, som enligt hittills gällande lag och enligt nu föreliggande lagförslag skulle vara bestämd för strandägaren. I öppna havet ha de ju rättighet att fiska hur mycket de vilja. Men om man nu skulle upphäva denna gräns, som hittills varit strandägaren förbehållen, så att de skulle få fiska fritt inpå stranden över allt — vad skulle följden bli för fisket här i landet? Jo, naturligtvis att *fisket bleve försämrat år från år till skada för hela landet*. Ty inte kan man tänka sig att dessa "yrkesfiskare", som bleve var man, skulle ha något intresse av att inplantera fisk, att skydda fisken under lektiden eller för övrigt behandla fisket på sådant sätt, som är förenligt med klok och förständig hushållning. Visst icke. Dessutom skulle alla dessa "yrkesfiskare", till vilka skulle sälla sig allt fler och fler, komma och fiska på sådant sätt, att det skulle uppstå både tvister och slagsmål samt allehanda svårigheter i fiskvattnen både här och där. Det bör väl ändå vara *någon* rätt och någon bestämmelse med avseende å denna sak, om det skall vara någon idé med vårt fiske i fortsättningen.

Nu tror jag, som sagt, att denna sak kommer att väcka betydlig oro ute i landet bland alla gårdsägare vid stränderna av våra insjöar och vid ostkusten, och jag har velat fästa uppmärksamheten härpå, så att landets folk, som det rör, måtte veta vad det verkligen gäller.

Jag tycker också, att utskottet med anledning av byrådirektören Anderssons motion liksom i anledning av herr Lindhagens motion uttalat sig något svävande. Det heter ju visserligen, att motiveringen fäster sig ingen vid, och det vore ju väl, om det förhölle sig så. Men jag fruktar, att en motionär längre fram vid en kommande riksdag kan väcka en motion om upphävande av fiskerätten inom ägo-
gränsen, och att han då

kan åberopa andra lagutskottets motivering för denna sin framställning. Utskottet har nämligen bland annat sagt: "Detta förhållande får emellertid icke tolkas så, att ägo gränsen måste vara densamma som fiskerättsgränsen"; och vidare: "Några absolut övertygande skäl för fastställandet av strandägares vattenområde vid havet till det ena eller andra avståndet från stranden hava icke presterats". Nej, när kunna "absolut" övertygande skäl presteras för sådana, som icke äro med om själva saken utan motsätta sig den? Det finnes väl inte något lagförslag, ifråga om vilket man med absolut övertygande skäl kan överbevisa en, som står emot. — "Då, som utskottet förut framhållit", — fortsätter det — "strandäganderätten och fiskerätten ingalunda behöva med varandra sammanfalla, torde i själva verket den större eller mindre utsträckningen av strandäganderätten vara av mindre betydelse, huvudsaken är, att en gräns finnes." — Ja, det är ju bra, att en gräns finnes, men om den, som äger vattnet inom denna gräns eller som skall låtsas äga det, icke får fiskerätt därinom, då har han inte någon nytta av vattnet. Att han rår om det så, att han kan fara med en båt där och ta upp litet sand eller sten från botten, den äganderätten är sannerligen inte mycket värd!

Då debatten nu pågått så länge, vill jag för min del, herr greve och talman, inte förlänga den ytterligare. Jag har endast velat framhålla dessa synpunkter.

Herr Linder: Herr talman! Jag skall fatta mig kort — debatten har ju pågått så länge.

Jag tror, att det är en viss sanning i påståendet, att det ligger någonting ovisst över hela förslaget och att man lätt får den uppfattningen, att det inte är tillräckligt förberett.

Det har, bland annat, ifrån herr von Sydows sida talats så mycket om den oklarhet, som nu skulle föreligga på många ställen, och det har till och med vidkommande åtskilliga av de större sjöarna sagts, att det beträffande dem skulle råda ett formligt kaos med hänsyn till förhållandet mellan strandäganderätten och fiskerätten. Det är då i alla fall bra underligt, att man, när man kommer fram och talar om denna oklarhet, och då såsom bevis för riktigheten av detta påstående åberopar den framställning, som har gjorts från fiskarförbundet, så vill man avgöra saken på det sättet, att man bestämmer strandägarnas rätt men tiger i fråga om fiskarnas rätt. Det synes mig vara ett något drastiskt sätt att behandla saken.

Jag förnekar ingalunda, att genom det föreliggande förslaget kommer att vinnas en viss reda och klarhet. Men det är inte den reda och klarhet, som enligt min uppfattning är den i förevarande fall eftersträfvansvärda och som i verkligheten medför rättvisa.

Andra lagutskottets ordförande har förklarat, att det hade varit önskvärt, att båda dessa frågor samtidigt fått förekomma till behandling, men han har framhållit, att de praktiska synpunkterna ha fått göra sig gällande, och det ha de sannerligen också kommit att göra här, långt mera än som varit lämpligt med hänsyn till billighet och rättvisa.

*Lagförslag
om ägo grän-
ser m. m.
(Forts.)*

Lagförslag
om ägo-
gränser m. m.
(Forts.)

Nu har justitieministern med sitt välvilliga sätt att se på saken försäkrat, att man skall därmed, att man nu fastlåser strandäganderätten, visst inte släppa fiskerätten ur sikte, att fiskerättslagstiftningen visst icke skulle komma att föregripas. Ja, det skulle vara mig kärt att få se herr statsrådet bliva i tillfälle att framlägga ett förslag till en reviderad fiskerilagstiftning. Vi finge väl då se! Erfarenheten har väl visat, att en fastslagen äganderätt svårligen låter ens jämka med sig.

Herr Lindhagen var ledsen över, att reservanterna icke ha talat något om hans motion angående äganderättens utsträckning i vattnet, och det är mycket riktigt; det ha vi inte gjort. Vi ha helt enkelt yrkat avslag å den kungl. propositionen, och då har det inte haft något intresse för oss att söka lösa den av honom berörda frågan.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt förut gjorda yrkande.

Herr Lyberg: För att icke senare behöva upptaga tiden anser jag mig redan nu böra säga, att jag icke tror, att jag sagt vad herr von Sydow och herr von Sneidern förmenat mig hava yttrat, nämligen att det ifrågasatta skrivelseförslaget borde bifallas, därför att det vore så viktigt, att genom en utredning få fastslaget vad som vore uppfattningen bland den lantbrukande befolkningen. Jag har tvärtom sagt, att det viktiga i skrivelseförslaget icke är yrkandet på utredning, utan yrkandet, att den omtvistade frågan angående huruvida vatten är delat eller ej skall avgöras av statsmakterna och icke lämnas åt rättstillämpningen. Men jag har därjämte sagt, att utredningen dock borde kunna komplettera vad man förut genom lagberedningens försorg försökt få fram angående allmogens uppfattning. Jag vill erinra herr von Sydow om, att jag är i gott sällskap (lagberedningens) då jag säger, att man dock vid lagstiftningen bör taga hänsyn — om också icke avgörande hänsyn — till vad "folket ute i bygderna", som det heter, har för mening.

Vidare och framför allt har det anförts mot ett upptagande i lagen av en bestämmelse av antydd art, att det vore riktigare att lämna frågan åt rättstillämpningen, därför att det gällde att avgöra rättsförhållanden, som grunda sig på äldre lag. Utan att därför vilja för egen del på något sätt argumentera i detta principspörsmål, vill jag erinra, att jag dock även här befinner mig i rätt gott sällskap. Ty lagberedningen har ju ansett, att i detta sammanhang en bestämmelse, som anger, vad som är rätt, vore på sin plats i lagen. Lagrådet har ansett detsamma, och nyss har herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet sagt, att han gärna skulle ha önskat, att lagstiftningen i detta sammanhang avgjort den omtvistade frågan.

För det tredje har herr von Sydow och sedermera även herr justitieministern andragit ett skäl, som jag skulle vilja tillåta mig beteckna som mindre lyckligt. Man har sagt: låt oss icke lagstifta, ty den lagstiftning, som är ifrågasatt, berör i mycket hög grad kronans egen rätt. Om lagstiftningen går i den riktning, som herr Rehn ansett vara den riktiga, skulle — säger man — därigenom kunna tillskapas ett förhål-

lande, som medförde, att kronan, som köpt en del strömfall under förut- *Lagförslag om ägogränser m. m.*
sättning att de tillhörde strandägarna, skulle kunna frånvinnas egendom *(Forts.)*
till flera miljoners värde. Ja, detta kan ju tänkas, ehuru jag för min del tror, att lagstiftningen komme att gå i motsatt riktning. Men antag, att lagstiftningen bleve sådan som herr Rehn ifrågasatt. Är det icke bättre för kronan att en gång för alla få avgjort, att en rätt förvärvats, som man icke kan bygga någonting på, än att en vacker dag frånvinnas denna rätt, sedan ytterligare miljoner och åter miljoners nedlagts och bundits vid densamma? Och på samma sätt ställer sig nog frågan även för den enskilde.

Jag kan således icke inse, att de skäl, som anförts mot skrivelseförslaget, äro bärande. Jag kan icke se annat än att detta uteslutande ur lagstiftningen av förevarande spörsmål betyder fortfarande rättsosäkerhet på ett område, där mer än på de flesta områden säkerhet borde råda.

Herr Andersson, Karl Andreas: Herr talman! Flera talare ha, sedan jag höll mitt första anförande, ytterligare framhållit, att detta förslag icke på något sätt berör frågan om fiskerätten, men jag måste vädja till herrarna, huruvida detta kan vara riktigt. När en talare här på Kalmarbänken hade ett yttrande, som uteslutande rörde sig om rätten till fiske i detta sammanhang, så är väl detta ett klart bevis för, att denna fråga i framtiden kommer att ha mycket stort inflytande på den definitiva fiskelagstiftningen. Det kan väl icke gärna bortresoneras.

Det har sagts från flera håll, att det är nödvändigt att få denna lag antagen just nu. Det har sagts, att det är nödvändigt för torrläggningar etc. Jag vill icke yttra mig om, i huru hög grad det är nödvändigt, men faktum är, att torrläggning försiggår och har försiggått under långliga tider, trots att vi icke haft denna lagstiftning. Vad jag vill ha sagt är endast, att denna fråga bör uppskjutas ett eller annat år, tills utredningen angående fiskerätten blir färdig, så att riksdagen kan förvänta lagförslag i detta avseende. Att nu antaga denna lag måste praktiskt sett bli ett föregripande av denna lagstiftning.

Nu säger utskottets ärade ordförande, att man icke kan sammanföra olika lagar och taga dem så på en gång, utan de måste ur arbets-synpunkt tagas var för sig. Det kan vara riktigt, men därtill vill jag säga, att det gäller att taga dem i rätt ordning. Nu förmenar justitieministern, att det är riktigt att taga denna lag först och fiskelagstiftningen sedan. Det är kanske teoretiskt riktigt, därom vill jag icke döma. Men ser man frågan praktiskt, ser man på dess betydelse för vårt folk, så måste jag vidhålla, att det är riktigare att taga fiskelagstiftningen först. Jag har i mitt föregående anförande icke sagt något om, hur den blivande fiskelagstiftningen bör vara utan endast velat framhålla, att man bör stå fullt fri, när den frågan kommer upp. Och när fiskelagen är färdig, kan man efter densamma bestämma om ägogränserna. Om man för övrigt utgår ifrån, att fiskelagstiftningen icke har någon betydelse som motiv för denna lag, har man ju fullständigt tagit bort varje motiv

Lagförslag om ägogränser m. m. för det föreliggande lagförslaget i förevarande avseende, och då måste ju gränserna sägas vara tagna rent godtyckligt.
(Forts.) Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr A l e x a n d e r s o n: Blott ett par ord i den föreliggande frågan. Jag har begärt ordet, därför att jag har den känslan, att det bland motståndarna till detta lagförslag råder missuppfattningar, som kanske inte på alla punkter äro skingrade, och jag ville gärna söka lämna mitt bidrag till att skingra dessa missuppfattningar och de enligt min mening ogrundade farhågor, som existera. Jag fäster mig därvid inte blott vid vad som yttrats under diskussionen, utan även vid de föreställningar, som jag vid enskilda samtal funnit behärska en och annan av kammarens ledamöter.

Det finnes de, som äro motståndare till lagförslaget av de skäl, som kommit fram i herr Rehns motion, nämligen därför att de anse, att på samma gång som ägogränserna byar emellan regleras, bör också klarhet vinnas om rätten till vattenområdena inom byarna. Herr Lyberg har emellertid här i kammaren framhållit, att man kan vara en vän av en utbyggnad av lagen i denna senare punkt utan att därför behöva motsätta sig det lagförslag, som föreligger. I själva verket är det ju så, att även om man finge en bestämmelse om förhållandet beträffande vattenområdet inom by, så komme den, såsom dåvarande statsrådet Löfgren i sitt uttalande år 1918 framhållit, att få en likvisst ganska begränsad betydelse på den grund, att, hur man än lägger bestämmelsen, det dock fortfarande måste undersökas från fall till fall: Har vid försiggången skifte det manne ej, uttalat eller outtalat, tagits ställning till frågan huruvida vattnet inginge i skiftet eller ej? Denna fråga är nämligen icke knäckt genom en bestämmelse, huru man skall förfara, ifall ingenting i den vägen förekommit vid skiftet. I alla de fall, där vad som förekommit vid skiftet lämnar svar på frågan: skiftat eller icke skiftat vatten — och de utgöra kanske det stora flertalet — måste det emellertid vara av den största betydelse att det blir klart vilket vattenområde som tillkommer byalaget i förhållande till andra byalag. Det måste man ju t. ex. veta för att kunna skifta, ifall skifte skall ske. I det fallet utgör detta lagförslag i alla fall ett steg på vägen till att skapa ytterligare klarhet i vår jordfråga.

Men andra — och deras betänkligheter ha utan tvivel här i kammaren vida större betydelse — vilja göra gällande, att vi genom ett antagande av detta lagförslag skulle föregripa den fiskerilagstiftning, som är under utarbetning. Häremot har från olika håll under debatten på ett, enligt min åsikt, mycket övertygande sätt blivit klarlagt, att det icke existerar ett dylikt samband mellan den här ifrågavarande lagen och en blivande fiskerilagstiftning. Herrar reservanter å den socialdemokratiska linjen hava alldeles överskattat betydelsen och följderna av ett fastställande av äganderätten, liksom å andra sidan herr Boberg totalt överskattat betydelsen för de önskemål, han förfäktar, av att lagförsla-

get skulle gå igenom. Ty för frågan om fisket kan icke här ifrågava-
rande lagförslag på det sättet ha någon betydelse.

Lagförslag
om ägogrän-
ser m. m.
(Forts.)

Jag har emellertid i den enskilda debatten hört sägas — och jag förstår detta tal — att här dock föreligger en motsägelse, då man å ena sidan säger, att lagförslaget bör antagas för att, bland annat, skapa klarhet i fiskeförhållandena i de stora sjöarna, och å andra sidan säger, att man genom ett antagande av lagförslaget icke skulle föregripa frågan om fisket. Huru förklara denna motsägelse? Här måtte ändå en hund vara begravnen? Nej, mina herrar, det föreligger i själva verket icke någon motsägelse. Det är naturligtvis så, att ett fastställande av ett ägoområde har en viss betydelse såsom en utgångspunkt, då man skall klara upp, vad fiskerätten innebär. Så länge nämligen all enskild fiskerätt icke är upphävd, utan ägaren till ett visst område tillerkänts rätten att inom detta område i större eller mindre utsträckning framför andra ha företräde — med avseende på vissa fångstsätt eller fiskeslag — så länge en sådan enskild fiskerätt förefinnes, är det av betydelse att få fastslaget, huru långt själva det ägoområde sträcker sig, inom vilket denna rätt föreligger, i förhållande till det utom liggande allmänna vattnet. Men ingalunda har man genom att fixera en sådan ägogräns föregripit en blivande fiskerilagstiftning. Den enskilde strandägarens fiskerätt inom ägoområdet kan mer eller mindre skarpt beskäras, allt efter vad de socialekonomiska synpunkterna vid olika tidpunkter anses fordra. Så förhåller det sig med den saken. Under sådana förhållanden vill jag påstå, att det beror på ett missförstånd, om man fortfarande vill hävda den åsikten, att genom detta lagförslags antagande ett föregripande sker av en blivande fiskerilagstiftning. Herr justitieministern och herr von Sydow hava klart påpekat behovet av denna lag såväl vad beträffar fiskeförhållandena i de stora sjöarna som även vad beträffar andra vattenrättsförhållanden. Utan att vilja överskatta detta behov och säga, att det är ett skriande behov, vill jag för min del påstå, att behovet är tillräckligt stort för att motivera, att Kungl. Maj:ts proposition blir av riksdagen antagen, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till propositionen och utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag vill bara varna kammarens ledamöter för att låta sig duperas av rent juristeri. Herr Alexanderson ville förespegla oss, att vi, bara vi få äganderätten, också få en utgångspunkt, varifrån vi sedan kunna göra intrång i den sålunda beviljade äganderätten. Men var och en, som varit med i riksdagen någon tid, känner väl, att det är en ofantligt mycket svårare sak att kunna göra intrång i en redan beviljad äganderätt än att på förhand planera för det förnuftiga, innan en förvärvad äganderätt omöjliggör det.

Jag har glömt att även här omnämna, att, såsom i motionen erinras, t. ex. i Norge, där också finnas ofantliga skärgårdar, strandäganderätten endast sträcker sig, inomskärs såväl som i havet, till ett djup av 2 meter och icke längre. Här i Sverige däremot skulle, enligt det föreliggande

Lagförslag
om ägogrän-
ser m. m.
(Forts.)

förslaget, strandägarerätten inomskärs komma att omfatta hela vattnet, alla fjärdar och kobbar i Stockholms skärgård och Bråviken exempelvis. Kan väl detta vara lämpligt och rimligt? Genom en sådan bestämmelse skulle, enligt min mening, till och med den allmänna fiskerätten för skärgårdsbefolkningen äventyras. Ty man kan över huvud taget aldrig veta, vilka anspråk i framtiden komma att göras gällande på grund av en oöverlagd beviljad äganderätt.

Herr A l e x a n d e r s o n: Utgångspunkten i herr Lindhagens senaste anförande var den, som justitieministern redan förut kritiserat, nämligen, att det här skulle vara fråga om att *utvidga* äganderätten, giva strandägarna någon ny rätt. Så är emellertid ingalunda förhållandet, allra minst beträffande havsvattnet, varom herr Lindhagen talade. Såsom tidigare i dag blivit utvecklat, är det icke endast så att fiskerilagen innehåller bestämmelser om, huru långt rätten till fiske sträcker sig, utan bakom denna lags bestämmelser ligger en gammal rätt till landgrund, som har tillkommit strandägarne, och som man har fixerat till ett visst område och sedan därpå i fiskelagen dragit konsekvenser beträffande fisket. Nu skulle den regeln uttryckligen uttalas i lagen, för det första beträffande havsstranden, vilket har mindre betydelse. Men det har icke skett någon bestämd reglering, huru långt rätten till landgrunden, som även finnes för handen i större insjöar, sträcker sig, huru stor del av ett visst fiskevatten där är allmänt och hur stor del tillhör strandägare, och det är nu framför allt fråga om att beträffande dessa större insjöar göra, vad man år 1852 fann nödvändigt att göra beträffande havet, nämligen att, så att säga, draga upp en demarkationslinje. Huruvida den drages några meter längre ut eller några meter längre in kan, såsom andra lagutskottet mycket riktigt anmärkt, icke vara av någon betydelse för fiskerifrågornas vidare behandling.

Herr L i n d h a g e n: Herr Alexanderson gjorde sig till förespråkare för vad man kan kalla den verkliga juristlinjen och försökte förespegla oss, att genom den här föreslagna lagen i själva verket ingen ändring skulle ske i nuvarande förhållanden. Om så vore fallet, varför behöver man då stifta en ny lag, som förut i själva verket skulle funnits? Böra vi icke snarare nu vid detta tillfälle passa på att få de orimliga förhållanden, som enligt min uppfattning herr Alexanderson ville beskydda, rättade i stället för att falla tillbaka på den bogen, att, om ett visst förhållande existerar, detsamma — oavsett, om det är ett missförhållande — bör lagfästas för all framtid? Detta blir, såvitt jag förstår, en ren juristlagstiftning och icke en människolagstiftning.

Herr A n d e r s s o n, K a r l A n d r e a s: Med anledning av herr Alexandersons yttrande vill jag blott framhålla, att det här icke gäller blott några meter mer eller mindre, utan det gäller några kilometer mer eller mindre. Jag vill också, för att kammarens alla ledamöter skola vara

fullt medvetna därom, understryka, att vad det här gäller är att uttryckligen i lag fastslå, att allt vatten inomskärs skall tillhöra strandägarna, och en sådan bestämmelse ha vi icke förut i lagen.

*Lagförslag
om ägo-
gränser m. m.
(Forts.)*

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på godkännande av den nu föredragna paragrafen och vidare på dess förkastande, samt förklarade, efter att hava upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en omröstningsproposition av följande lydelse.

Den, som godkänner 1 § i Kungl. Maj:ts förslag till lag om ägo-
gränser, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, förkastas ifrågavarande paragraf.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 71.

*Övriga delar av förslaget till lag om ägo-
gränser samt de med 2:o—
4:o betecknade lagförslagen.*

Förkastades.

Utskottets hemställanden i punkterna A—E.

Förklarades besvarade genom kammarens föregående beslut.

Herr statsrådet *Bergqvist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 332, angående tillskott till dyrtidstillägg för lantbruksingenjörer;
nr 333, angående tillskott till dyrtidstillägg för vissa lantmätare;
nr 334, angående dyrtidstillägg åt distriktsveterinärer;
nr 335, angående dyrtidstillägg åt svenska sjömanspräster i vissa ut-
ländska hamnstäder;

nr 336, angående rätt till dyrtidstillägg å understöd åt äldre behö-
vande flickskollärarinnor;

nr 337, angående dyrtidstillägg åt befattningshavare vid vissa stats-
understödda anstalter för yrkesundervisning;

nr 338, angående dyrtidstillägg åt biskoparna i Härnösands stift E.
F. Lönegren, i Luleå stift O. Bergqvist samt i Växjö stift K. L. Lind-
berg;

nr 339, angående dyrtidstillägg åt nordiska museets och livrustkam-
marens personal; samt

nr 340, med förslag till kungörelse angående dyrtidstillägg åt diplo-
matiska och konsulära tjänstemän.

Om infö-
rande av öp-
pen omröst-
ning i riks-
dagens kam-
rar.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 24, i anledning
av väckta motioner om införande av öppen omröstning i riksdagens
kamrar.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 176, av herr *Kvarn-
zelius* m. fl., samt i två inom andra kammaren väckta motioner, nr 263 av
herr *Branting* m. fl. och nr 265 av herr *Edén* m. fl. hade hemställts, att
riksdagen måtte för sin del såsom vilande till vidare grundlagsenlig be-
handling antaga i motionerna intagna förslag till ändrad lydelse av §§
60, 65 och 75 riksdagsordningen.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt,
att riksdagen med bifall till förevarande motioner måtte såsom vilande
till vidare grundlagsenlig behandling antaga ett i utlåtandet infört förslag
till ändrad lydelse av §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Clason*, *Stendahl* och *af Ekenstam*, vilka dock ej an-
givit sin åsikt, samt

2) av herrar *Reuterskiöld*, *H. G. Andersson* och *P. S. Hedlund* i
Östersund, vilka hemställt om avslag å ifrågavarande motioner.

Herr *E k m a n*, *K a r l J o h a n*: Herr greve och talman, mina her-
rar! Då andra kammaren redan avslagit den öppna omröstningen, torde
för i år icke många ord behöva spillas på ärendet i denna kammare.
Frågan är ju också för länge sedan utdebatterad. Emellertid är det i
alla fall alltid något nytt, som giver frågan aktualitet. Det har särskilt
på sista tiden talats om, att den öppna omröstningen skulle vara ett med-
del att förmå riksdagsmännen att talrikare infinna sig i kamrarna vid
de under sammanträdena förekommande voteringarna. Man har pekat
på skolkningen vid voteringarna rörande sockerfrågan strax före påsk.
Jag vill icke på något sätt försvara denna pliktförsummelse, som jag i
hög grad beklagar; men jag vill säga, att jag icke tror, att den öppna
omröstningen är något universalmedel, ägnat att förekomma en sådan
pliktförsummelse. Det är endast en ökad plikt-känsla hos riksdagens
ledamöter, som kan råda bot på ett missförhållande, som måhända bör-
jat innästla sig i riksdagen i detta avseende. För övrigt skall jag icke
förlänga debatten. Jag vill endast påpeka, att den öppna omröstningen
— därom tror jag vi alla kunna vara ense — är en frukt av en förlegad

parlamentarism; det omröstningssätt vi för närvarande ha överens-

stämmer allra bäst med vår konstitution.

Herr greve och talman! Jag ber att få yrka avslag å såväl ut-

skottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

*Om infö-
rande av öf-
pen omröst-
ning i riks-
dagens kam-
rar.*

(Forts.)

Herr K l e f b e c k: Då frågan redan fallit, skall icke heller jag in-
låta mig på någon diskurs. Jag vill endast gent emot vad den förste
ärade talaren yttrade om de påtalade skolkningarna säga, att, om all-
mänheten får den föreställningen, att det skolkas, när antalet röstande
är lägre än antalet medlemmar, jag väl kan förstå det, men däremot kan
jag icke alls förstå, att en gammal riksdagsman kan föra ett sådant
tal. Så långt min erfarenhet sträcker sig, har det förhållandet, att
antalet röstande varit mindre än antalet ledamöter, så gott som undan-
tagslöst berott på, att de frånvarande kvittat med varandra, och deras
frånvaro har således på intet vis inverkat på avgörandet. Det var emel-
lertid icke härom jag ville tala. Jag skall helt enkelt yrka bifall till ut-
skottets hemställan. Jag är viss om, att den öppna omröstningen skall
komma att bidraga till främjande av ärlighet och självständighet. Det
har varit bra hittills i detta stycke, men det kan bli bättre. Jag ber att
få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talman-
nen enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först
på bifall till vad utskottet i det föreliggande utlåtandet hemställt samt vi-
dare på avslag därå, och förklarade herr talmannen, efter att hava upp-
repat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna
proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Flere ledamöter begärde votering, i anledning varav uppsattes, juste-
rades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande
nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

.Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava ut-
fallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 58.

Om ändring
i gällande
bestämmel-
ser angående
dagtraktamen-
te
m. m. af
riksdags-
män.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckt motion om ändring i gällande bestämmelser angående resekostnadsersättning och dagtraktamente åt riksdagens ledamöter.

Uti en inom andra kammaren väckt motion, nr 270, hade herr *Persson* i Fritorp hemställt, att riksdagen måtte såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga ett i motionen angivet förslag till ändrad lydelse av § 12 riksdagsordningen.

Utskottet hade i det föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits 1) av herrar *Clason* och *af Ekenstam*, vilka dock ej angivit sin mening, samt 2) av herrar *Reuterskiöld*, *Lyberg*, *H. G. Andersson*, *Magnusson* i Tumhult, *P. S. Hedlund* i Östersund och *Persson* i Fritorp, som ansett, att utskottets yttrande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 270, besluta att till vidare grundlagsenlig behandling såsom vilande antaga följande ändringar i riksdagsordningen:

§ 12.

Vill ledamot av första kammaren befattningen sig avsäga, äger han det göra vid valtillfället eller sedermera, mellan riksdagarna, hos konungens befallningshavande.

c. *Gemensamma bestämmelser.*

§ 23.

Vardera kammarens ledamöter åtnjuta av statsmedel ersättning för riksdagsmannauppgifternas fullgörande på sätt i särskild, av konung och riksdag gemensamt stiftad lag bestämmes.

§ 24.

§ 38: 1.

Konstitutionsutskottet — — — — ävensom lagen om ersättning för riksdagsmannauppgifternas fullgörande och stadgan — — — — stadgan.

Herr *Reuterskiöld*: Det här föreliggande konstitutionsutskottets betänkande utmynnar i en hemställan om avslag å den motion, som väckts av herr *Persson* i Fritorp. Mot denna utskottets hemställan har en hel del av utskottets ledamöter, och däribland även jag, reserverat sig. Vi anse nämligen, såsom vi ock uttalat i reservationen, att det

skulle vara synnerligen önskvärt och lyckligt, om man befriade grundlagarna från dessa arvodesbestämmelser. Vi anse, att grundlagarna endast böra fastslå en viss princip om rätt till arvode till lika belopp för båda kamrarnas ledamöter och att det bör överlämnas åt en särskild konstitutionell stadga att giva de närmare bestämmelserna härom. Jag tror, att erfarenheten visat, att de regler om riksdagsmännens arvode, som för närvarande finnas, väl behöva överarbetas och omarbetas, utan att därför frågan om arvodesbeloppens sänkning eller höjning på något sätt intager den dominerande plats, som den gjort under diskussionen inom utskottet. Det vore lyckligt, om man ville totalt bortse från den saken, då de farhågor, som av utskottet uttalats, äro uppkonstruerade.

Då jag nu, herr talman, yrkar bifall till reservationen, nödgas jag emellertid göra det på det sättet, att jag, då inom andra kammaren det förklarats, att den ändring reservanterna föreslå av § 38 i riksdagsordningen skulle gå utöver ramen för reservationsrätten, endast yrkar bifall till reservationen i vad den avser §§ 12 och 23 samt rubriken över § 23 i riksdagsordningen. Med denna modifikation ber jag att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr Almqvist: Då jag inom utskottet företrätt en annan mening än den föregående ärade talaren, som är en av reservanterna mot utskottets hemställan, skall jag be att i korthet få angiva min ställning till frågan.

Jag vill då först erkänna, att det kan anföras vissa lagtekniska skäl för den ändring, som reservanterna föreslagit. Men å andra sidan tala praktiska skäl mot en sådan anordning, och dessa skäl äro enligt min åsikt av mera vägande betydelse. Motionären anser, att riksdagsmännens arvode bättre kan anpassas efter de ekonomiska fluktuationerna än för närvarande är fallet, därest bestämmelserna därom överflyttas från grundlagen till en särskild lag. Om denna motionärens mening vunne riksdagens gillande, skulle, enligt min åsikt, ett osäkerhetstillstånd inträda, som i många fall komme att verka menligt ifråga om ställningstagande till ett erbjudet riksdagsmandat. Visserligen kan man säga, att den föreliggande frågan har mindre betydelse för sådana personer, som befinna sig i den ställningen, att de under riksdagstiden åtnjuta sin lön antingen oavkortad eller med avstående av en mindre del, t. ex. tjänstgöringspenningarna. Men för andra samhällsklasser åter, exempelvis tjänstemän i enskild tjänst, mindre lantbrukare och arbetare, ställer sig saken annorlunda. Arvodesförhållandena kunna för dem bli av avgörande betydelse, då det gäller att taga ställning till frågan, huruvida de skola åtaga sig riksdagsmandat eller icke. Under sådana omständigheter anser jag det olämpligt att införa ett större osäkerhetstillstånd än det nuvarande — möjligheten att reglera riksdagsmannaarvodena finnes ju alltid kvar — ett osäkerhetstillstånd som måhända skulle medföra att personer, som man gärna skulle vilja välja till representanter i riksdagen, på grund av ekonomiska skäl icke skulle våga åtaga sig mandat.

Om ändring i gällande bestämmelser angående dagtraktamente m. m. åt riksdagsmän.
(Forts.)

*Om ändring
i gällande
bestämmel-
ser angående
dagtraktamen-
te m. m. åt
riksdags-
män.
(Forts.)*

En annan omständighet, som också talar mot ett borttagande ur grundlagarna av de nu där befintliga bestämmelserna, är den, att frågan om arvodet säkerligen skulle efter en sådan förändring bli föremål för politik i långt större utsträckning än önskvärt vore. I allmänhet är det en ytterst ömtålig sak att här i riksdagen behandla frågan om dess ledamöters arvode. Men skulle det hädanefter bli möjligt att vid varje riksdag på grund av motioner och vid valmöten taga upp detta spörsmål, skulle det utan tvivel, såsom det i vissa fall skett i utlandet, leda därhän, att arvodesfrågan icke blott bleve debatterad på politiska valmöten utan även jämt och ständigt komme att behandlas i pressen. Även ur den synpunkten sett är det olämpligt att avföra de nuvarande bestämmelserna från grundlagarna. Visserligen kan det invändas, att det är riksdagen själv, som bestämmer om arvoden och att riksdagen sålunda kan ingripa avgörande, då motioner förekomma, men häremot kan åter anföras, att riksdagen visserligen kan bestämma, huruvida arvodesbeloppen skola ändras eller icke, men däremot kan riksdagen icke hindra att motioner väckas eller att debatter uppstå. Då jag, såsom frågan nu ligger, icke längre vill upptaga kammarens tid, skall jag sluta med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på avslag därå och bifall till herr Reuterskiölds m. fl. vid utlåtandet fogade reservation utom i vad den avsåg 38 § 1 mom. riksdagsordningen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av likvid för varor avsedda att levereras till vissa nödlidande länder, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 12, i anledning av väckt motion om förenklat deklarationsformulär, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

*Om bränn-
vinsbolagens
befriande
från viss
skattskyldig-
het.*

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 13, i anledning av väckt motion om utredning rörande brännvinsförsäljningsbolagens befriande från kommunal skattskyldighet för inkomst.

I en inom första kammaren väckt, till bevillningsutskottet överlämnad motion, nr 138, hade herr *Carl Gustaf Ekman* och tre andra ledamö-

ter av kammaren hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning och till nästa riksdag framlägga förslag om, att bolag, som enligt bestämmelserna i §§ 17, 18 och 19 i kungl. förordningen av den 14 juni 1917 uteslutande hade till ändamål att idka handel med rusdrycker, måtte befrias från kommunal skattskyldighet.

*Om bränn-
vinsbolagens
befriande
från viss
skattskyldig-
het.
(Forts.)*

Utskottet hade i det föredragna utlåtandet hemställt, att riksdagen, i anledning av förevarande motion I: 138 av herr Carl Gustaf Ekman m. fl., måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i samband med den blivande utredningen av kommunalskattefrågan i dess helhet låta verkställa undersökning angående möjligheten att från kommunal skattskyldighet för inkomst befria bolag, som enligt bestämmelserna i 17, 18 och 19 §§ i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker uteslutande hade till ändamål att idka handel med rusdrycker, samt för riksdagen framlägga det förslag, som kunde av undersökningen föranledas;

Reservationer hade anförts

1) av friherre *Fleming* samt herrar *Antonsson*, *Kant* och *Winkler*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion, I: 138, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

2) av herrar *Sandler*, *K. A. Nilson*, *Örne*, *Rosén*, *Eriksson* i Grängesberg, *Olsson* i Ramsta, *P. Albert Bergström*, *Uddenberg* och *Olsson* i Rösta, som inom utskottet framställt följande yrkande: att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning och snarast möjligt framlägga förslag om att bolag, som enligt bestämmelserna i 17, 18 och 19 §§ i kungl. förordningen av den 14 juni 1917 uteslutande har till ändamål att idka handel med rusdrycker, må befrias från kommunal skattskyldighet; samt

3) av herr *Olsson* i Kullenbergstorp, som ej angivit sin åsikt.

Friherre *Fleming*: Herr talman! Jag skall ej länge upptaga kammarens tid; jag skall tämligen kort be att helt enkelt få yrka avslag på utskottets hemställan. Utskottet säger självt:

"Ihågkommas får emellertid, att den föreliggande frågan jämväl är en skattefråga och måste behandlas med hänsyn därtill. I detta avseende delar utskottet den mening, som 1916 års bevillningsutskott uttalat."

Och vidare säger utskottet:

"Även motionärerna hava vitsordat, att ifrågavarande vinstmedel 'särskilt för mindre städer och samhällen spela en väsentlig roll i budgeten'."

Jag tycker, att utskottet med den motiveringen borde kommit till avslagsyrkande och icke yrkat, att man skall upptaga frågan i sammanhang med den blivande kommunalskatteutredningen, ty det är givet, att denna fråga då kommer upp i alla fall. Men att i dessa tider, då man

Om brännvinsbolagens befriande från viss skattskyldighet. med ljus och lykta söker efter skattemedel såväl för staten som kommunerna, helt enkelt säga, att det här är en inkomstkälla, som man ej vill att kommunerna skola ha, det förefaller mig mycket besynnerligt. Jag vädjar därför till kammaren, att den ville avslå motionen i sin helhet.

(Forts.)

Herr Nilson, Karl August: Ja, detta betänkande är ju litet omtalat som "åttkantigt", såsom mången uttryckt sig. Reservanterna äro, som kammaren behagade finna, fjorton, och de som stå för utskottets förslag sex. Vid betänkandet är fogad en reservation av nio ledamöter, i vilken jag instämt och som går ut på bifall till motionen i huvudsak med den ändring att man ej begär att utredningen skall vara färdig nästa år, utan utbytt detta uttryck mot "snarast möjligt".

Denna fråga är, som kammaren väl känner till, icke ny, utan den har varit uppe vid flera föregående tillfällen och senast 1916, när andra kammaren med ganska stor majoritet biföll den hemställan, som då gjordes. Det är ungefär samma hemställan, som vid detta tillfälle gjorts, och tiden torde väl nu vara inne att taga steget ut. Det gjordes vid det tillfälle, då första kammaren 1916 avslag motionen, den antydan, att frågan i alla fall skulle komma under omprövning vid den kommunal-skatteutredning, som då redan var igångsatt. Något resultat därav har ju i alla fall ej framkommit; frågan är lika öppen och ännu står samma olägenhet kvar. Olägenheten är naturligtvis den, att den ekonomiska frigörelsen från beroendet av kommunernas inkomster från brännvins-medlen ej, såsom ämnat var, blivit fullständig, därigenom att dessa kommunala skattemedel på en del håll ännu anses spela så pass stor roll, att de inbjuda till rusdrycksförsäljningsbolagens bibehållande. Om en sådan frigörelse är nyttig och nödvändig för staten — och riksdagen har ju därvid fattat sin ståndpunkt och avsett att åtminstone frigöra staten från beroendet av dessa inkomster — så är detta oberoende naturligtvis ock av lika stort behov för kommunerna. Riksdagen har ju också tagit första steget till ett sådant frigörande genom de tidigare bestämmelser, varigenom dessa inkomster ju begränsats till skattemedlen. Emellertid kvarstår som sagt fortfarande detta förhållande att det ännu kan hända, att en del kommuner anse sig böra behålla eller rösta för oktroj till rusdrycks-försäljningsbolag endast och allenast på grund av de inkomster de få genom skatter från dessa företag. Jag förmodar, att kammaren vill erkänna nödvändigheten och nyttan av att ett sådant beroende ej längre vore förhanden och att en sådan hänsyn ej längre behövde äga rum, utan att denna fråga om rusdrycksbolagens oktroj eller ej skulle kunna få avgöras på helt andra och riktigare grunder än vad som nu sker. De inkomster, som kommunerna tillvinna sig genom dessa skattemedel, äro naturligtvis allt för ringa för att uppväga de olägenheter, som kommunerna ha av samma rusdrycksbolags inflytande i samhället.

Jag skall därför, herr talman, under påpekande, att denna fråga tarvar sin lösning, och utan att besvara kammaren med allt för många ord,

be att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservation, som är
avgiven av herrar Sandler m. fl.

*Om bränn-
vinsbolagens
befriande
från viss
skattskyldig-
het.*

(Forts.)

Herr Nilsson, Gustaf: Då jag inom den avdelning av bevillningsutskottet, som behandlat denna fråga, varit med om att tillstyrka utskottsmajoritetens förslag, skall jag nu be att få yrka bifall till detta. Jag hade ej tillfälle att vid slutbehandlingen vara närvarande, ty i så fall hade det blivit en reservant mindre.

Redan 1916 tillhörde denna fråga bevillningsutskottets behandling. Utskottet intog då samma ståndpunkt, på vilken det nu ställt sig, och ävenledes hade de motionärer, som den gången uppträdde i frågan, samma synpunkt. Vi erkände kravet, att i konsekvens med tidigare beslut, om kommunernas frigörande från intresset av rusdrycksmedlen, denna fråga borde i samband med kommunalskattereformen tagas upp till avgörande. Andra kammaren biträdde den gången denna mening, men frågan föll som förut nämnts på första kammarens avslag. Sedermera har ett moment tillkommit, som gör, att efter mitt förmenande det finnes lika starka, goda skäl nu för det förslag majoriteten inom utskottet kommit till, som det fanns 1916, ja t. o. m. bättre skäl, därför att fjolårets riksdagsbeslut ju, som alla känna till, var att kommunalskattefrågan provisoriskt skulle ordnas, tills att 1924 definitivt förslag till kommunalskattereform skulle föreläggas riksdagen. Under den tid, som innan dess går till ända, skulle genom en särskild kommittéutredning förslag göras upp till definitiv ordning för den kommunala beskattningen. Jag anser att, även om frågan i första hand är en nykterhetsfråga, det icke går att bortse från, att den även har en viss betydelse ur kommunalskattesynpunkt, och då hela kommunalskatteproblemet 1924 skall föreläggas riksdagen, anser jag ej denna fråga särskilt vara av så väldigt brådskande natur, att den behöver ryckas ur sitt sammanhang med det övriga, även om den ur nykterhetssynpunkt spelar en betydelsefull roll. De inkomster, kommunerna ha i skatteavseende från spritbolagen, hava ytterligare genom fjolårets beslut i kommunalskattefrågan förökats. Sålunda beslöt riksdagen ett provisorium, som bland annat medgav kommunerna rätt att av progressivskatten på bolagen behålla 75 %. I det kungliga förslaget, som jag för min del mest sympatiserar med, utgick man från, att endast 10 % av bolagens progressiva skatte- medel skulle stanna inom kommunerna, och hade den ordningen godkänts, hade inkomsterna av progressivskatten från spritbolagen ej blivit så hög som den nu blivit genom det provisoriska beslutet. När man sålunda ifjol ej gjorde något för att förhindra denna utveckling, utan i stället ökade kommunernas ekonomiska beroende i vissa fall av denna skatteinkomst, tror jag, att klokheten bjuder att i detta avseende ej söka få fram denna specialfråga vid sidan av den pågående kommunalskatteutredningen, såsom utskottsmajoriteten här i sitt förslag skriver. Vi ha ju erkänt det riktiga i vad motionärerna påyrka, det är endast i fråga om takten och tiden för detta förslags föreläggande för riksdagen.

*Om bränn-
vinsbolagens
befriande
från viss
skattskyldig-
het.*

(Forts.)

gen som meningarna skiljas åt. I det förslag utskottsmajoriteten kommit med heter det ju, "att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i samband med den blivande utredningen av kommunalskattefrågan i dess helhet låta verkställa undersökning angående möjligheten att från kommunal skattskyldighet för inkomst befria bolag" som driva sådan verksamhet. Jag tror även, att de herrar, som här antecknat sin reservation och likaså motionärerna för sakens egen skull och för att vinna det mål man ytterst strävar till måste finna det önskvärt, att man går i ett något saktare tempo och ej nödvändigtvis bryter ut denna fråga och ställer den vid sidan av de andra kommunalskatteproblemen. Det är således min övertygelse, att frågan skulle vinna på att behandlas i samband med den kommunala skattereformen. Ty tager man från kommunerna avsevärda skatteinkomster, måste man se till vad dessa kommuner i andra avseenden skola få att bygga på. Det är ej av så stor betydelse i de större städerna, men det finnes vissa kommuner, där dessa inkomster ha en viss betydelse, och ur denna synpunkt vore det önskvärt, att frågan utreddes i samband med hela kommunalskatteproblemet.

Jag ber, herr greve och talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr E k m a n, C a r l G u s t a f: När den förste ärade talaren uppträdde och yrkade avslag å såväl motionen som utskottets hemställan, vändade jag från hans sida att få höra några argument för hans ståndpunkt, men såvitt jag kunde uppfatta honom, fann han ej skäligt och lämpligt att frambära några dylika argument. Jag uppfattade, att han yttrade något om "besynnerlighet", men jag måste säga, att skall man i föreliggande fråga tala om besynnerligheter, tror jag, att man finner dessa just på bevillningsutskottets egen sida. För egen del måste jag säga, att gent emot den ståndpunkt friherre Fleming företrädde och för vilken han icke alls förebragte några skäl, då han helt enkelt yrkade avslag — gent emot den ståndpunkten är man ju i brist på kännedom om motståndarens argument fullständigt förhindrad att ingå i något bemötande.

Vad däremot utskottets majoritet beträffar, har den här gjort gällande, för det första — och jag inkasserar det med erkännande — att syftet med motionen är beaktansvärt, och att utskottet ej har något att erinra åtminstone mot motionens syfte. Sålunda är man överens om, att en förändring i den riktning motionärerna begärt är önskvärd. Det kan då endast mellan utskottet å ena sidan och motionärerna å den andra bli fråga om, hur och när utredningen skall verkställas. I detta avseende förmenar utskottet, att den lämpligen bör kunna ske i samband med behandlingen av kommunalskattefrågan i dess helhet, och man har såsom skäl för denna ståndpunkt åberopat det beslut, som andra kammaren fattade år 1916. Jag vill häremot erinra att den sak, som andra kammaren då särskilt tryckte på, nämligen frågan om statens kommunala skattskyldighet, blivit åtminstone provisoriskt avgjord ge-

nom det beslut, som fattades redan i fjol, då en dylik statens kommunala skattskyldighet i viss utsträckning genomfördes. När för övrigt frågan om en definitiv kommunalskattelagstiftning kan komma att bli utredd och förslag därom bli antaget, därom vet i detta ögonblick ingen någonting. Vad man däremot vet är, att det kommunala beroende av dessa medel, som det här gäller att få upphävt — och utskottet är ju enigt med motionärerna om önskvärdheten att få beroendet ifråga upphävt — ökas under tiden högst väsentligt. Man behöver blott se den ökning av spritbolagens skatt, som förekommit under de sista åren, för att komma underfund med, att här sker en stegring av detta beroende år från år. Att då uppskjuta utredningen rörande beroendets avskaffande längre än nödvändigt förefaller mig ej vara en hållbar ståndpunkt. Tvärtom tror jag, att det vore en verklig fördel, om denna fråga vore avgjord, när frågan om den kommunala lagstiftningen i övrigt upptages, och man sålunda i detta avseende hade att räkna med ett faktum, ett förhållande, som kunde bilda en av utgångspunkterna för att ordna förhållandena i övrigt. Det finnes, så vitt jag förstår, sålunda intet skäl att på det sätt, utskottet föreslår, uppskjuta behandlingen av denna fråga, varigenom behandlingen och utredningen av systembolagens kommunala skattskyldighet göres beroende av frågan om de kommunala skatterna i allmänhet.

Om brännvinsbolagens befriande från viss skattskyldighet.

(Forts.)

Vid sådant förhållande och då, så vitt jag kunnat finna, intet hållbart skäl anförts mot den ståndpunkt, som intagits av flertalet reservanter, ber jag att få hemställa om godkännande från kammarens sida av den reservation som anförts av herrar Sandler, K. A. Nilson m. fl.

Herr Östberg: Herr greve och talman! Den siste ärade talaren förebrädde den förste talaren, att han ej anfört några skäl för, att han yrkat avslag. Men det är ju i allmänhet så, att den, som yrkar fortsättning av bestående förhållanden, ej behöver förebringa så starka skäl, som den, som yrkar ändring i bestående förhållanden.

Nu har man från nykterhetsvänligt håll alltid velat åt kommunernas inkomst av vad man kallar rusdrycksmedlen, och man synes hava trott, att därigenom skulle nykterheten på ett alldeles särskilt sätt befräjas. De hava vunnit sitt mål att avskära kommunerna från den direkta inkomsten av brännvinshanteringen. Den är ställd på avskrivning och mycket stark avskrivning. Huruvida det resultat, som ernåtts i nykterhetshänseende därav, motsvarar deras förväntningar, det lämnar jag därhän.

Nu nöja de sig ej med det, utan de vilja också komma åt den direkta inkomst, som erhålles av vissa kommuner, där brännvinshantering, om jag så får kalla det, bedrives. De vilja, att dessa kommuner skola mista sin inkomst av detta skatteobjekt, som finnes, och de vilja, att särskilt den frågan skall lösas därför, att då skola övriga skattefrågor så mycket förenklas. Ja, jag vet ej, om det heller är ett tillräckligt skäl, och jag vet ej, om det kommer att leda till önskat resultat.

Om bränn-
vinsbolagens
befriande
från viss
skattskyldig-
het.
(Forts.)

Jag tror ej, att det för själva nykterhetsfrågan har någon större betydelse, men däremot innebär det en orättvisa mot de kommuner, där denna rörelse bedrivs, att ej kunna draga inkomst av denna rörelse i skatteväg.

Eljest är det en genomgående grundsats, att rörelse skall beskattas där den idkas. Det är en grundsats, som vi allt mer och mer vilja genomföra och vilja utsträcka även beträffande vissa grenar av den rörelse, som staten driver. Nu är det visserligen så, att brännvinsutskänk- nings- och utminuteringsrörelsen i stort sett är en statens affär numera, men därav följer ju ej, att ej de kommuner, vilka hava att bära, som här är erkänt, olägenheterna av denna hantering, böra få inkomst av den rörelsens beskattande liksom av annan rörelsens beskattande, och jag kan ej se, att något kan vinnas genom en skrivelse till Kungl. Maj:t i detta sammanhang. Så mycket mindre kan detta bli fallet, som utskottet självt erkänner, att, om frågan skall ses ur skattesynpunkt, så kommer den ändå upp i sammanhang med den förestående revisionen av kommunalskattelagstiftningen! Jag ber sålunda att för min del, herr talman, få instämma i yrkandet om avslag på motionen.

Herr Wijk: Herr talman! Då jag tillhör, jag kan ej säga majoriteten inom utskottet men i alla fall dem, som stå för utskottets förslag, så skall jag be att få yttra några få ord.

Ifråga om den principiella ståndpunkten är det ej någon skillnad mellan utskottets förslag och de reservanternas, vilkas talan senast fördes av motionären, herr Ekman. Både utskottet och reservanternas förmenas, att en indragning av den fördel som kommunerna i skatteavseende ha av brännvinsrörelsen, är en naturlig konsekvens av de åtgärder, som riksdagen förut har vidtagit, och jag för min del gillar också denna mening. Skillnaden mellan reservanternas och utskottet inskränker sig egentligen till två punkter. Reservanternas krav har fått en kategorisk form, som utskottet för sin del ej har kunnat finna lycklig. Det talas visserligen om, att en utredning skall göras, men i själva verket får man, om man läser reservationens formulering, det intrycket, att den innehåller ett bestämt krav på, att all skatt från dessa företag och deras rörelse skall undandragas kommunerna. Utskottet har för sin del förmenat, att problemet ej är så enkelt, att det kunde lösas med ett sådant enda hugg. Det är ju så, att dessa bolag ofta besitta fastigheter, från vilka de hava annan inkomst än den, som härrör av själva rörelsen. Vidare hämta ju bolagen sina inkomster ej bara från utminuteringen, som de själva sköta om, utan även av utskänkning, och denna överlättes ofta på andra företagare i samhället. Frågan är, i vilken mån beskattningen därav skall helt eller delvis frigöras. Det är en fråga, som är av rätt så kvistig natur, och som behöver undersökas. För den skull har utskottet formulerat sitt yrkande så, att det gäller att undersöka möjligheten att från skattskyldighet befria bolagen ifråga, d. v. s. i vad mån och på vad sätt detta kan ske.

Det andra avseendet, i vilket reservanternas skilja sig från utskottet,

är det, att reservanterna vilja snarast möjligt få ett förslag framlagt utan hänsyn till, om det kommer i sammanhang med kommunalskatteförslaget eller ej. Utskottet däremot har hållit före, att det finnes så många gemensamma punkter och ett så nära samband mellan denna fråga och kommunalskattefrågan, att, även om den förra också måste ses från nykterhetssynpunkt, det slutliga avgörandet dock bör ske i sammanhang med kommunalskattefrågans lösning. Att härigenom något uppskov kan vållas, är alldeles riktigt, men det är ett uppskov på ett eller högst två år, och de vådor härutinnan, som av den föregående talaren framhöllos, nämligen att bolagsrörelsen under tiden skulle ökas, tror jag ej äro av beskaffenhet att behöva avskräcka. Jag tror ej, att rörelsen under de två eller tre kommande åren kan taga någon väsentligt större omfattning än vad den för närvarande har, eller att ett avlyftande av beskattningsrätten därigenom bleve försvårad. På dessa grunder tror jag verkligen, att det förslag, som utskottet har kommit till, är det, som bäst tjänar det ändamål, som reservanterna ha åsyftat, och jag ber att få yrka bifall till detsamma.

*Om bränn-
vinsbolagens
befriande
från viss
skattskyldig-
het.*
(Forts.)

Herr Nilsson, Gustaf: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet för att till herr Ekman på Gävleborgsbänken säga, att hans tvivel om att förslaget till kommunalskattereform skulle komma 1924 icke är berättigat. Riksdagen beslöt i fjol i samband med kommunalskatteprovisoriet att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att ett definitivt förslag måtte föreläggas 1924 års riksdag. I varje fall kommer sålunda, om detta skall följas, frågan upp vid riksdagen 1924. Herr Ekman yttrade vidare, att han ej kunde finna några olägenheter av, att man utredde denna sak vid sidan av kommunalskatteutredningen. Det kan nog så vara, men nog är det väl ändå litet egendomligt, att när kommunalskattekommittén, som ju är den, som skall tillsättas för att göra upp förslag till ny bevillningsförfordning, sitter och skriver denna bevillningsförfordning sådan den definitivt skall lyda, så sitter vid sidan av den enligt det förslag, som reservanterna framlägga, en annan kommitté och skriver *ändringar* i bevillningsförfordningen. Det blir sålunda tvenne jämsides med varandra arbetande kommittéer: dels den, som skall skriva om bevillningsförfordningen, och dels den, som reservanterna nu påyrka, och vars utredning skall beröra endast en detalj av det stora problemet. Jag tror, att icke minst denna praktiska synpunkt får läggas på frågan, när det gäller att taga ställning till frågan om bifall till reservationen eller utskottets förslag. Jag ber att få fortfarande yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sandler: Herr talman, mina herrar! Herr Östberg har sagt, att den, som röstar för avslag, ej behöver ingå i närmare motivering, ty det som består, har sin motivering redan i det faktum, att det finnes. Jag ber att få erinra herr Östberg om, att i det bestående kan det finnas många motsägelser, och man kan få lov att välja mellan det

Om brännvinsbolagens befriande från viss skattskyldighet.
(Forts.)

ena och det andra. Riksdagen har fattat ett beslut om att ekonomiskt frigöra kommunerna. Riksdagen har uraktlåtit att konsekvent genomföra detta beslut genom att kvarlämna en rest av det förgångna. Vilket är då det, som herr Östberg anser böra vara det bestående, denna grundsats om frigörelse från ekonomiskt beroende, eller den rest av den gamla utdömda ståndpunkten, som finnes kvar? Eller är det själva motsägelsen, som är så tilltalande för herr Östberg i det bestående?

Herr Wijk ansåg, att man ej gärna kunde biträda reservationen därför, att den så kategoriskt begär en utredning om, att bolagen skola befrias från kommunal skattskyldighet, och han framhöll, att det kan möta vissa svårigheter. Jag erkänner det fullt ut, men det är ju därför, som reservanterna begära, att man skall utreda frågan. Om man visste, att det här ej alls finnes några som helst svårigheter, så hade man kunnat i stället framställa ett yrkande om ett omedelbart beslut i frågan.

Det framhålles nu som ett huvudskäl för utskottets ståndpunkt, att man borde sammankoppla detta ärende med kommunalskattefrågans allmänna utredning. För min del vill jag på rent principiella grunder varna för att slå in på den vägen att nu stapla upp en hel bråte av olika specialfrågor i vägen för kommunalskattefrågans lösning. De erfarenheter, man har gjort under tiden från år 1900, då riksdagen skrev, till 1920, då ett förslag förelåg och avslogs av riksdagen, om svårigheterna i kommunalskatteproblemets lösning, äro verkligen sådana, att jag tror man bör betänka sig ett ögonblick, innan man slår fast detta som en rimlig grundsats, att så fort det kommer upp ett ärende, som berör kommunalskatteproblemet, så bör man genast säga: ja, det där taga vi tillsammans med hela den stora frågan! För min del skulle jag i stället vilja säga, att naturligtvis skola alla sådana slags kommunalskattefrågor, som hava något sammanhang med det kommunala skattesystemet, sparas, så att det får tagas i ett sammanhang, men däremot är det enbart en fördel för kommunalskattefrågans lösning en gång i tiden, att man undan för undan bryter ut och löser sådana slags specialfrågor, som verkligen ej hava det minsta samband med frågan om det *system* av skatter, som en gång skall bli grundläggande för vår kommunalbeskattning. Och då det sades här helt nyss av en föregående talare, att vi äro ju säkra på, att vi skola hava denna kommunalskattefråga löst vid 1924 års riksdag, så ber jag för min del att få hemställa, huruvida kammaren verkligen kan vara så säker på den saken. Det är ju möjligt, att det då kan föreligga ett förslag till frågans lösning, men för min del har jag åtminstone den erfarenheten, att det ej är nog för att få kommunalskattefrågan löst, att det föreligger ett *förslag* till riksdagens prövning. Jag vet för min del mycket väl, att denna fråga är ett komplex av så många problem, och att riksdagens betänkligheter inför en lösning än av den ena, än av den andra bevekelsegrunden äro så pass många och stora, att jag för min del åtminstone ej vill uttala något omdöme, huruvida 1924 års riksdag åstadkommer den lösning av den kommunala skattefrågan, som det här talas om. Ur de synpunkterna har jag för min del

ansett det vara riktigast, att man tager den här frågan för sig, och i Om bränn-
 överensstämmelse därmed har jag undertecknat den reservation, till vinsbolagens
 vilken det förut av herr K. A. Nilson och av herr Carl Gustaf Ekman befriande
 yrkats bifall. För min del ber jag också att få framställa samma yrkande. från viss
 skattskyldig-
 het.

(Forts.)

Herr Ekman, Carl Gustaf: På vissa punkter har den föregående talaren sagt vad jag tänkte erinra mot ett par föregående talare, och jag kan därför i åtskilliga avseenden instämma med honom.

Till herr Östberg vill jag säga, att naturligtvis är det en speciell, för allmän högerargumentation bekväm synpunkt att säga, att den, som yrkar på bibehållande av det bestående, den behöver ej förebbringa så starka skäl för sin ståndpunkt. Jag erkänner, att det, som sagt, är en bekväm ståndpunkt, men imponerande är den då absolut inte.

Då hr Östberg i fortsättningen förklarade, att det vore en orättvisa mot den kommun, där ett systembolags rörelse bedrives, om den ej skulle få taga skatt på rörelsen, så ber jag att däremot få säga, att jag ej kan på något sätt inse, att han i det avseendet har rätt. Hur uppstår vinst på denna rörelse? Jo, genom att en statsmyndighet bestämmer skillnaden mellan inköps- och försäljningspriset. Och den vinst, som uppstår, den ingår med samma belopp från såväl den i annan kommun utom köpeområdet boende, som från den, som bor inom köpeområdet. Om det är någon, som under nuvarande förhållanden kan tala om orättvisa, så är det de kommuner, från vilka stora mängder köpare finnas, men som ej få någon del av beskattning på rörelsen. Jag kan bestämt ej finna, att det är någon rättvisa i, att Stockholms kommun i skatt får för år 1920 låt oss säga en miljon kronor, under det att Solna kommun, den fattiga kommunen med mängder köpare, som kanske tagit sin sista tillgång för sina spritköp, får ingenting med av skattvinsten. Den ena kommunen tar skatten, den andra får de med rörelsen förbundna olägenheterna, får fattigdomen. Det är rättvisa enligt herr Östbergs uppfattning. Enligt min övertygelse är det bestämt raka motsatsen.

Herr Östberg sade vidare, att det är ju de kommuner, där rörelsen drives, som få dragas med olägenheterna av hanteringen. Ja, om det är så, att en kommun skulle finna, sedan kommunen har upphört att hava rätt att taga skatt, att olägenheterna av rörelsens bedrivande äro större än fördelarna, så har kommunen mycket lätt att befria sig från dessa olägenheter genom att indraga försäljningen. I det avseendet är kommunen, där försäljningen bedrives, fullständigt fri att handla så, som med kommunens egna intressen befinnes förenligt och riktigt.

Herr Wijk yttrade, att han hoppades, att rörelsens omfattning icke skulle komma att bli större under de närmaste åren. Han utgick ifrån, att det skulle komma att bli vinster av ungefär samma storlek som under år 1920. Ja, jag vill ej yttra någonting om den saken. Tyvärr är det möjligt, att herr Wijk får orätt på den punkten. Men det bör observeras att ökad vinst kan uppstå även om ej literantalet skulle ökas, nämligen genom att det bestämmes större skillnad mellan utförsäljnings-

*Om bränn-
vinsbolagens
befriande
från viss
skattskyldig-
het.*
(Forts.)

och inköpspriset. Och det finnes ej några som helst garantier beträffande vad som kan komma att inträffa ifråga om prissättningen. Skall man draga några slutsatser i det avseendet, är det säkrast att göra det av den erfarenhet, man har och kan visa på, och den erfarenheten, herr Wijk, visar ju att ifrån 1916, när beslut i denna fråga senast fattades, och tills nu har denna vinst, detta kommunernas beroende, mångdubbats. Det är vad man med säkerhet kan visa ha skett i detta fall.

Beträffande vad herr Nilsson i Kristianstad yttrade, ber jag att få understryka vad den siste ärade talaren sade, att en sak är, att förslag kan komma att föreläggas, en annan sak är, när på grund av detta förslag ett beslut kan komma till stånd och sålunda en förändring i det avseende, varom vi nu tala, kan inträda. Herr Nilsson vet lika litet som jag, när en allmän kommunalskattelagstiftning kan komma till stånd. Herr Nilsson borde från fjolåret sitta inne med en alldeles speciell personlig erfarenhet av att frågan är ganska svårlöst.

Då herr Nilsson återupprepade sitt huvudargument, att när i allt fall utredning skall komma att ske om kommunalskattefrågan i allmänhet, så är det lämpligt, att också denna fråga behandlas i det sammanhanget, så ber jag att däremot blott få erinra, att här är det fråga om en kommunalskattefråga, som skall betraktas och behandlas ur en speciell synpunkt, där huvudmotivet för avgörandet icke är detsamma som det, som är avgörande för kommunalskattefrågor i allmänhet, utan där beslut skall komma till stånd på grund av så helt speciella hänsyn, att det är väl motiverat, om denna fråga behandlas och utredes för sig. Jag tror icke alls, att en kommitté, som kan vara lämpad att behandla kommunalskattefrågor i allmänhet, fördelning av skattskyldighet mellan olika skatteobjekt inom kommunerna m. m., att den därför är skickad att behandla denna speciella fråga, där, som sagt, huvudmotivet återfinnes på ett alldeles speciellt område, ett huvudmotiv, vars avgörande betydelse både utskottet och flertalet reservanter hava erkänt.

På grund av vad jag anfört tillåter jag mig, herr talman, att alltjämt vidhålla det tidigare av mig framställda yrkandet.

Herr Östberg: Herr greve och talman, mina herrar! Blott ett par ord till herr Ekman. Först vill jag förutskicka, att då de speciella nykterhetsvännerna äro så rädda för kommunernas inkomst av skatt från hithörande bolag, därför att det skulle vara ett motiv för dem att få nya bolag inrättade, tror jag de betydligt överdriva saken. Det må vara i alldeles exceptionella undantagsfall, där detta kan vara motiv för en kommun att söka få till stånd utskänkingsbolag. I regel är denna tal blott en fantasi, som man blåser upp och förstorar.

Herr Ekman uttalade, att den kan icke vara riktig den sats, som jag utvecklade, att rörelse skall beskattas där den bedrives, och man kan icke heller säga att hithörande rörelse bedrives i den kommun, där utminutering eller utskänkning försiggår, ty det är så många andra utom kommunen, som taga del av rörelsen. Ja, så är det med varje handels-

rörelse. Det är klart, att en stads handlande icke bara handla med kommunens invånare utan även med befolkningen i kringliggande kommuner. Och med all bankrörelse är det på samma sätt. Bankkontoret förser naturligtvis kunder långt utom det distrikt, där bankkontoret har sitt säte. Om herr Ekman vill driva en ny sats om hur man skall uppfatta ordet rörelse, så är det ju alldeles klart, att den saken hör hemma i kommunalskatteproblemet och icke bör skiljas därifrån. Såvida herr Ekmans sats skall komma till användning som allmängiltig, så behövs det tydligen en omarbetning av flera hithörande stadganden i kommunalskattelagstiftningen.

Om brännvinsbolagens befriande från viss skattskyldighet.
(Forts.)

Det hör så mycket mera hemma däri, som herr Sandler antydde att man finge göra undantag från den allmänna skattskyldigheten i detta speciella fall. Men det kan ju tänkas flera undantag och då böra väl alla dessa undantag ses i ett sammanhang och man får överväga i vad mån de böra göras mer eller mindre vidsträckta.

Jag kan således icke se något skäl, varför denna fråga skall tagas fristående, framför allt har det icke givits något skäl för det imperativa mandat för utredningen, som en del av reservanterna yrkat.

För min del anser jag det vara försiktigast och klokast, då frågan i alla fall kommer upp, att ställa sig på den standpunkt, som nu yrkar avslag och jag fullföljer alltså mitt yrkande härom.

Herr Nilson, Karl August: Det var ett par ord av herr Wijk, som ej blivit motsagda och som uppkallade mig, ty jag anser, att de måste belysas.

Herr Wijk sade, att vid en sådan anordning måste hänsyn tagas till att vissa bolag också hava fastigheter och att de därför icke kunna befrias från skattskyldighet. Att denna sida av saken är klar, har herr Wijk förut erkänt i betänkandet genom uttalandet, "att det får antagas, att motionärerna avse blott befrielse från skattskyldighet för *inkomst*". Varken motionen eller reservanterna ha avsett att undandraga skyldighet att utgöra fastighetsskatt. Herr Wijk sade även, att det skulle röra sig om beskattning av inkomst från utskänkning. Det är lika felaktigt det också. Det står i själva klämman här, att det rör sig om sådana bolag, som "uteslutande hava till ändamål att idka handel med rusdrycker", alltså är det icke restaurantbolag som det här kan vara fråga om. Jag har velat understryka detta, då det är rent underligt, att man i fortsättningen håller på flera gånger rättade missuppfattningar.

Däremot, herr talman, begär utskottet i sin kläm, att det skall bliva en undersökning om *möjligheten* att befria bolagen från kommunal skattskyldighet för inkomst. Möjligheten kunna vi väl ändå icke behöva ifrågasätta. Jag har här i min hand siffror för hela landet på vad kommunalskatterna gå till, och herrarna kunna få se dem här, om någon skulle så önska. Jag skall taga något enda exempel för att visa herrarna, hur det ligger.

Jag skall först säga det till herr Östberg, att det är fullkomligt rik-

Om bränn-
vinsbolagens
befriande
från viss
skattskyldig-
het.
(Forts.)

tigt att icke alla städer taga hänsyn till skatten, då det är fråga om att giva oktroj eller ej och säkert är, att om Stockholms stad skulle förlora en miljon kronor på att hava rusdrycksförsäljningsbolag i Stockholm, skulle man votera det ändå; det är icke någon tvekan om det. Men så är icke förhållandet i landsorten och städerna där, och det har alldeles nyligen visats ett sådant exempel.

I Västergötland hava vi en liten kommun som heter Kinna. Den ligger i närheten av Borås och där har rusdrycksbolaget under 1919 haft en kommunalskatt av 18079 kronor. För 1921 har dess kommunalskatt stigit till 51,945 kronor. Den lilla kommunen Kinna tycker det är orimligt, att skatten skall tillfalla endast Borås stad och vill dela dessa 51,000 kronor med Borås och har för sin del begärt att få utskänkningsbolag i sin kommun. Det är ett exempel, herr Östberg, och det finns flera sådana. Det är säkert, att det är de små kommunerna, som frestas just till att för den lilla slanten skaffa sig rusdrycksbolag, som är en dålig affär, därför att det tager mycket mer än det ger.

Men för att giva herrarna ett par exempel på den möjlighet, som utskottet betvivlar, ber jag få påpeka, att till exempel Södertälje hade år 1919 från rusdrycksbolaget en kommunalskatt av 9,232 kronor och 1921 en dylik skatt av 21,791 kronor. Eskilstuna hade 1919 en kommunalskatt av 16,684 kronor och 1921 53,424 kronor o. s. v. För att taga en större stad, till exempel Norrköping, så var skatten där 33,925 kronor år 1919 och 101,348 kronor år 1921. Jag förmodar, att herrarna skola erkänna med mig, att möjligheten att indraga dessa icke kan ifrågasättas, men just för de små kommunernas skull behöva vi befria dem från denna frestelse, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Antonsson: Herr greve och talman, mina herrar! Den tvist, som här uppstått mellan de ledamöter av utskottet, vilka hava bidragit till utskottets här föreliggande utlåtande, och dem, som äro reservanter, till antalet de flesta, och som hava en framställning gående ut på att snarast möjligt få till stånd en utredning och ett beslut i den föreliggande skattefrågan, visar, att det är klokast att följa den reservation, som är framförd av friherre Fleming, undertecknad och ett par ledamöter av andra kammaren och som går ut på att avslå framställningen. De, som nu uppträtt och förfäktat sina meningar, äro ju oense om hur långt denna skattebefrielse för bolagen skall gå. Det lär emellertid icke kunna förnekas, att det föreliggande förslaget är endast ett led i den serie av försök, som ständigt, år efter år här i riksdagen kommer fram i avsikt att mer och mer omöjliggöra handeln med alkoholhaltiga drycker. Det har så varit och är så även denna gång, att framställningar i sådant syfte komma undan för undan från samma håll.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till vår reservation.

Herr Björkman: Herr greve och talman! Jag har icke varit i tillfälle att deltaga i utskottets behandling av denna fråga. Om så varit fallet, skulle jag hava befunnit mig i sällskap med de nio reser-
Om bränn-
vinsbolagens
befriande
från viss
skattskyldig-
het.
 (Forts.)

Jag begärde ordet med anledning av vad en talare på Stockholmsbänken yttrade, då han uttalade den förmodan, att det icke skulle finnas några kommuner, som av skattehänsyn beslutade sig för att giva oktroj åt spritbolag. Min granne här litet längre upp på Värmlandsbänken har redan anfört åtminstone ett sådant fall, nämligen nere ifrån Västergötland, där inom en kommun det sagts högt och rent: varför skola vi bidra till skatteinkomst i den och den staden, varför kunna vi icke bilda oss ett bolag själva och draga den ekonomiska fördel, som vi tro oss vinna av att bilda eget bolag? I Stockholms län hava vi en liten stad, där man högt och rent säger ifrån att "vi skulle följa exemplet ifrån Östhammar vilken dag som helst och lägga ned brännvinsbolaget, om vi icke räknade med skatteinkomsten här i Öregrund". Det finns andra samhällen i ungefär samma ställning som Öregrund och Kinna, där man umgås på allvar med planer på att försöka få rusdrycksbolag till stånd. "Det beror icke bara på kommunerna", kan man invända, "det ligger i de administrativa myndigheternas hand att säga ja eller nej till en sådan åtgärd." Ja, det är sant, men oftast är det väl så, att de administrativa myndigheterna rätta sig efter kommunens önskemål, då det icke föreligger något formellt hinder, och jag vill erinra om att de förslag, som här framställts i riksdagen om inskränkning av bolagens antal, regelbundet hava avslagits.

Det är just, herr talman, på grund av denna tendens till bildande av nya bolag i landskommunerna, tidigare i Skåne och numera också i Västergötland, som jag finner ytterligare skäl till instämmande i de nios reservation, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr Björnsson: Herr talman! Jag känner mig uppkallad av ett yttrande av herr K. A. Nilson angående planer på ett bolag i Kinna, som ligger nära Borås. Jag kan lämna den upplysningen, att motsvarande planer börjat dyka upp i ännu ett samhälle, som ligger mellan Borås och Kinna. Jag är övertygad om att denna synpunkt, hänsyn till ökade skatteinkomster för kommunen, icke är det avgörande skälet, utan jag tror, att det är andra fördelar i form av ökad tillförsel av livsmedel, ökad möjlighet för handel inom kommunerna, som spela huvudrollen, men det är naturligtvis ytterst svårt att bestämt yttra sig om de motiv, som legat till grund för sådana förslag.

Jag skulle icke hålla för osannolikt, att planerna på ett nytt bolag i Kinna stå i samband med en motion i stadsfullmäktige i Borås, däri man begär att med hänsyn till den omfattande arbetslösheten skall göras väsentliga inskränkningar i utminuteringsrätten. Det står för mig klart, att hänsynen till kommunalskatten icke är det avgörande skälet för att här ifrågasvara kommuner intressera sig för spritförsäljningsbolag.

Om brännvinsbolagens befriande från viss skattskyldighet.
(Forts.) Jag är f. ö. av samma mening som herr Nilson såtillvida att jag önskar, att kommunerna böra så snart sig göra låter komma ifrån det intresset för bibehållande av bolag, som kan ligga i ökad kommunalskatt, men de rent lagstiftningstekniska skäl, som utskottsmajoriteten åberopar, övertyga mig om att utskottets hemställan trots allt är bäst, varför jag ber att få yrka bifall till denna.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å det under behandling varande betänkandet under överläggningen yrkats 1:0) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:0) att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Sandler m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen, samt 3:0) att såväl utskottets hemställan som den i ämnet avgivna motionen skulle avslås.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad. Flera ledamöter begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående voteringen och förklarade herr talmannen sig anse de därå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Slanders m. fl. reservation.

Jämväl om kontrapositionens innehåll äskades emellertid votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen om bevillningsutskottets betänkande nr 13 antager bifall till herr Slanders m. fl. vid betänkandet avgivna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits avslag.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 61.

I följd därav uppsattes, justerades och anslogs för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sand-
ler m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Om bränn-
vinsbolagens
befriande
från viss
skattskyldig-
het.

(Forts.)

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna
hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 61.

Herr talmannen uppstod och avlägsnade sig, varefter ledningen av
kammarens förhandlingar övertogs av herr förste vice talmannen.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 14, i anledning
av väckta motioner angående författningsändringar för undvikande av
dubbelbeskattning å aktiebolags vinstmedel.

Om beskatt-
ning av ak-
tiebolags
vinstmedel.

Till bevillningsutskottet hade överlämnats två likalydande motioner,
väckta, den ena inom första kammaren, nr 121, av herr *Jeansson* och tre
andra av kammarens ledamöter, den andra inom andra kammaren, nr 102,
av herr *Winkler* jämte sju andra ledamöter av samma kammare, och hade
i dessa motioner hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl.
Maj:t anhålla om framläggande till nästa riksdag av förslag till sådana
ändringar av skatteförfordningarna, som vore erforderliga för undvikande
av dubbelbeskattning å aktiebolags vinstmedel.

I det nu föredragna betänkandet hade utskottet på anförda skäl hem-
ställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd
föranleda.

Reservation hade avgivits av friherre *Fleming* samt herrar *Antons-
son*, *Wijk*, *Kant* och *Winkler*, som ansett, att betänkandet bort hava viss
angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i an-
ledning av förevarande motioner I: 121 av herr *Jeansson* m. fl. och
II: 102 av herr *Winkler* m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att
Kungl. Maj:t ville föranstalta därom, att frågan om beskattningen av
aktiebolags vinstmedel må, i sammanhang med den förestående kommu-
nalskatteutredningen eller i annan lämplig ordning, gjordes till före-
mål för en allsidig undersökning, i syfte att sådana vinstmedel såvitt möj-
ligt icke måtte beskattas hårdare än annan kapitalavkastning, samt att
för riksdagen måtte framläggas de förslag, som av utredningen kunde
föranledas.

Om beskattning av aktiebolags vinstmedel.
(Forts.)

Friherre Fleming: Herr talman! Om man utgår från den princip, som jag anser vara den enda riktiga, att statens och kommunernas utgifter måste betalas av inkomsten under det löpande året, så bör man även erkänna, att det är av det samlade kapitalets avkastning och icke av kapitalet självt, som skatterna skola bestridas. Men om den saken är klar, framgår även därav att, om beskattningen skall bli rättvis, bör den läggas så att avkastningen av ett visst kapital beskattas lika, vare sig detta kapital användes på ena eller andra sättet. Jag förutsätter då, att kapitalet användes på ett för landet i sin helhet gagnande sätt. På ett onyttigt använt kapital skulle man möjligtvis kunna tänka sig större beskattning och det är väl detta, som förestavar strävandena efter så kallad lyxbeskattnig. Men utom för ren lyx kan ju kapital användas för mycket olika mer eller mindre nyttiga ändamål och det bleve antagligen alldeles omöjligt att i inkomst- och förmögenhetsskatteförordningen draga upp någon gräns mellan kapital som användes till lyx och sådant som användes för nyttiga ändamål. Hela frågan om lyxbeskattnig får nog hänvisas till de indirekta skatternas område eller upptagas som rena objektskatter.

Emellertid har utvecklingen av våra skattelagar under de senaste åren kommit att gå i en riktning sådan att likformighet i avkastningens beskattning ingalunda blir en följd, och det är särskilt beträffande aktiebolagens beskattning som ojämnheten skarpt framträder.

Om man tänker efter, huru många gånger avkastningen av ett kapital, insatt i aktiebolag, är underkastat beskattning, så kommer man upp till att det beskattas en sex, sju à åtta gånger och det är således icke bara en dubbelbeskattnig utan en mångdubbel beskattning. Jag har försökt att göra några beräkningar häröver; de äro naturligtvis ganska approximativa, ty man måste ju göra antaganden, men jag har, som sagt, gjort en del beräkningar för att se, huru kapital, insatt i aktiebolag eller på annat sätt använt, blir underkastat beskattning.

Om jag t. ex. tager ett bolag med 2 miljoner kronor i aktiekapital, som har givit en vinst av 300,000 kronor, varav utdelats till aktieägarna 200,000 kronor, så blir då den vinsten, 300,000 kronor, beskattad så, att om jag räknar med först bolagsbeskattningen och sedan den beskattning, som kommer på de utdelade beloppen till aktieägarna, kommer jag upp till 89,000 kronor, då däremot, om det vore fem personer, som hade satsat i detta bolag och det varit ett enkelt bolag, där de i vinst hade 60,000 kronor var, hela beskattningen på detta skulle belöpa sig till 49,000 kronor. Därför att de sätta in pengarna i ett aktiebolag, blir beskattningen ungefär dubbelt så hög.

Jag tager ett annat exempel med ett litet bolag med 100,000 kronors kapital. Vinsten är 6,500 kronor, varav 4,000 utdelas. Jag kommer då till en sammanlagd beskattning av 1,328 kronor emot 860, om det varit 5 personer, som satsat detta kapital och haft samma vinst.

Jag vill taga ett annat bolag med ett kapital av 6 miljoner kronor och $2\frac{1}{2}$ miljoner kronor i vinst. Rörelsen har således gått mycket bra,

och man utdelar $1\frac{1}{2}$ miljoner kronor, men där kommer man upp i en beskattning av 840,000 kronor. Om det vore en person, som i detta bolag hade satt in 200,000 kronor, så bleve avkastningen på dessa 200,000 kronor de 50,000 kronor, han får i utdelning. Den belastning i beskattning, som belöper på dessa 200,000 kronor, går till 29,000 kronor emot om han på annat sätt haft samma avkastning, 9,000 kronor. Herrarne måste väl erkänna, att det är något orimligt i detta i alla händelser.

Jag tittade på ett bolag, som heter Asea och hur det kommer att ställa sig där. Om en person satt in 300,000 kronor i detta bolag med den låga utdelning och den jämförelsevis låga vinst, som det haft i år, så drabbas kapitalet i detta bolag av en skatt av 4,650 kronor, men där emot insatt på svensk bank med samma utdelning, 2,490 kronor.

Dessa siffror kunna naturligtvis, som jag sade, icke göra pretention på att vara fullt korrekta, ty man kan icke beräkna alla progressiviteter och allt sådant, men jämförelsen håller jag före att vara ungefär riktig och den måste väl visa, att den nuvarande aktiebolagsbeskattningen är mindre lämplig.

Nu säger man, att aktiebolagsformen medger så stora fördelar, att aktiebolagen rimligen böra beskattas hårdare. Även om man skulle erkänna det — vilket jag icke gör för min enskilda del — så måste man väl i alla fall på samma gång erkänna, att skattebelastningen icke får drivas så långt, att den mäktiga hävstång till vårt ekonomiska livs höjande, som aktiebolagsformen visat sig vara, äventyras genom en oförnuftig skattelagstiftning. Att avkastningen av kapital, investerat i aktiebolag och i de flesta fall därmed också i det produktiva arbetets tjänst, med nuvarande beskattningssystem blir avsevärt högre beskattat än avkastningen av på annat sätt använt kapital, torde vara utan allt tvivel. Utom de exempel jag nu framlagt kunna många andra påvisas. Att komma så långt, att man lyckas undvika all s. k. dubbelbeskattning, tror jag med den utveckling våra beskattningsformer hava fått dock icke är möjligt. I själva verket kan man icke kalla beskattningen enligt inkomst- och förmögenhetsskatteförordningen för en fullständig dubbelbeskattning, ty bolagens egen beskattning är lagd efter en annan skala, men i fråga om kommunalbeskattningen blir det däremot en fullt typiskt genomförd dubbelbeskattning. Utskottet har hållit före, att det är svårt att fastslå, vad som menas med ordet dubbelbeskattning, och man har därför icke kunnat direkt gå med på motionen. Men kan man icke komma så långt, att man kommer ifrån all dubbelbeskattning, bör man dock sträva efter och i rättvisans namn fordra, att skattesystemet utformas så, att kapital, investerat i aktiebolag och därmed i de flesta fall, såsom nyss nämndes, i det produktiva arbetets tjänst, icke betungas av oskäliga skatter i jämförelse med på annat sätt placerat kapital.

Vad särskilt beträffar den aktiebolag åliggande s. k. B-skatten, torde här endast böra erinras om att det mest bärande motivet för denna skatt var att få principen om dubbelbeskattning fullt genomförd, och därmed uttalades ju tydligt, att avkastningen av aktiebolags kapital icke

Om beskattning av aktiebolags vinstmedel.
(Forts.)

Om beskattning av aktiebolags vinstmedel.
(Forts.) bör jämföras med annan avkastning. Men det bör också erinras om att denna skatt icke, såsom avsikten var, hårdast drabbar bolag med stora fonder utan just sådana, som till följd av otillräckliga fonder tvingas till att av vinsten fondera avsevärda belopp. Skatteformen medför en skärpt beskattning av svaga bolag, och nystartade bolag utsättas för svårigheter i konkurrensen med äldre, varigenom skatteformen verkar hämmande på näringslivets utveckling.

Jag kan icke neka mig att uppläsa en liten bit ur ett brev, som jag fått från en framstående industriman, som skriver: "Man kan ej gärna tänka sig någon olämpligare och ur alla synpunkter sedd om enfald, avund och elakhet vittnande skatterubrik än bolags B-beskattning, lagd till alla andra dumheter i skatteväg på industrien under de senare åren." Och så säger han vidare: "Vart skall allt detta bära, om ej till fattighus för hela landet med den malören tillika, att inga finnas till sist, som kunna betala fattigvårdskostnaden!" Jag tror, att det ligger en viss sanning i detta, och det är nog så det kännes för en hel del bolag såväl i stad som på landet i dessa tider. Jag tror, att det skulle vara mycket vunnet, om man kunde få bort den skatten. Den är ju icke så utomordentligt stor, men det är en fullkomligt felaktig skattetyyp, som verkar mycket obehagligt.

Som jag nyss sade, har utskottet icke velat direkt gå med på motionerna och skriva till Kungl. Maj:t med begäran om en lagstiftning med upphävande av all dubbelbeskattning, utan utskottet har kommit till ett avstyrkande av motionerna, fast det erkänner, att en hel del av de synpunkter, jag nu framhållit, äro riktiga. Emellertid hava vi reserverat ansett, att just den motivering, som utskottet framlagt, bort berättiga till att man gjort något mera än att yrka avslag på motionerna, och vi hava därför hemställt, att riksdagen ville "i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta därom, att frågan om beskattningen av aktiebolags vinstmedel må, i sammanhang med den förestående kommunalskatteutredningen *eller i annan lämplig ordning*" — jag vill betona, att vi icke uteslutande hänvisat till kommunalskatteutredningen, för att icke få det svaret från vissa håll, att man ej bör kumulera på denna allt för mycket, utan utredningen kan förläggas antingen där eller på annat lämpligt håll — "göras till föremål för en allsidig undersökning, i syfte att sådana vinstmedel så vitt möjligt icke måtte beskattas hårdare än annan kapitalavkastning, samt att för riksdagen måtte framläggas de förslag, som av utredningen kunna föranledas."

Jag tror, att det skulle vara mycket nyttigt, om regeringens uppmärksamhet verkligen fästes på det missförhållande, som är rådande med avseende på bolagsbeskattningen, och jag tillåter mig därför yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr S a n d l e r: Herr talman! Då den föregående ärade talaren icke på något sätt gjort sig till tolk för de åskådningar, som framförts

av motionärerna, skall jag icke beröra dessa, ehuru det kunde vara åtskilligt att säga därom, utan jag skall begränsa mig till att göra några erinringar i anledning av den föregående talarens yttrande.

Han utgick — och det framgår av reservationens formulering, att det är själva kärnpunkten i reservanternas uppfattning — från att man borde genomföra likhet i beskattningen av kapitalavkastning av olika slag. Resonemanget är alltså följande. Ett kapital innehaves av en enskild person, som därav får en viss inkomst. En annan person sätter in sitt kapital i ett aktiebolag och en tredje sitt i ett vanligt handelsbolag. Dessa tre olika fall behandlas olika av vår skattelagstiftning, och nu menar den föregående ärade talaren, att man bör komma till ett system, där dessa kapitalavkastningar behandlas lika av skattelagstiftningen.

Då den ärade talaren till detta anknöt den reflexionen, att det är genom de senaste årens förändringar på skattelagstiftningsområdet, som man har kommit till de förhållanden, som han kritiserade, så kan jag icke underlåta att erinra därom, att vad han principiellt vänder sig emot är själva den grundval för inkomstbeskattningen till staten, som lades år 1910, då man genomförde det nuvarande systemet med beskattning av aktiebolag för sig och enskilda personers inkomster för sig. Det är följaktligen alldeles icke någon uppfinning, som tillkommit under de senaste årens utveckling.

Huru skulle egentligen denna likhet i beskattningsavseende kunna uppnås? Ja, ifall man vill sträcka sig därhän, att man borttar den nuvarande särskilda beskattningen av aktiebolag, skulle man ju kunna åstadkomma en sådan likhet i beskattningen av olika slags kapitalavkastning. Men jag har egentligen icke hört någon antydning från de ärade reservanternas sida, vare sig i själva reservationen eller i den föregående talarens yttrande, om att det är dit man vill gå.

För närvarande är ju beskattningen ordnad på det sättet, att vi faktiskt, som den föregående talaren mycket riktigt sade, hava två olika skatteformer: en för aktiebolag och därmed jämställda och en för enskilda. Skatten för de enskilda är en progressiv inkomstskatt av vanlig typ, under det att skatten på aktiebolaget är en konjunkturbeskattning, vars storlek bestämmes av förhållandet mellan vinst och kapital. I fall man nu skulle genomföra grundsatsen om likhet i beskattningen av kapitallets avkastning, skulle man väl antingen få lov att övergå till ett alldeles nytt system beträffande beskattningen av enskilda, så att man även där skulle genomföra den principen, att skatten skall utmätas efter förhållandet mellan den enskildes inkomster och den kapitalinsats, som ligger bakom inkomsten, eller också till att avlyfta den nuvarande bolagsbeskattningen. Är det någon, som tror, att en sådan förändring över huvud taget skall låta sig göra, utan att man åstadkommer en mycket stor skärpning av den nuvarande beskattningen för de enskilda personerna, fränsett alla de ofantliga tekniska svårigheter, som skulle ligga i att man lägger om beskattningssystemet för de enskilda? Om man toge bort det system för bolagsbeskattning, som infördes och grundfästes 1910,

Om beskattning av aktiebolags vinstmedel.
(Forts.)

Om beskattning av aktiebolags vinstmedel.
(Forts.)

så lär man icke komma ifrån, att man får lov att skaffa staten de inkomster, som äro erforderliga, och denna bolagsbeskattning inbringar icke så långt ifrån hälften av den nuvarande inkomstskatten. Det blir följaktligen fråga om en mycket stark skärpning av beskattningen för de enskilda, ifall man skulle vilja genomföra en sådan princip.

Då vågar jag hemställa: vilket kan vara rimligare, att först av inkomsterna från aktiebolagen taga en skatt, som utgör en ren konjunkturbeskattning, som är lagd så, att det är de mest vinstgivande bolagen, som få lämna de jämförelsevis största bidragen till skatten, och sedan taga ut vad som ytterligare erfordras av de enskilda, eller att lägga hela denna skattebörd på de enskilda, utmätt efter de absoluta inkomstbeloppens storlek? För min del får jag säga, att jag tycker det ligger en mycket sund tankegång i den åskådning, som genomgår vårt system för beskattning av aktiebolagsinkomsterna, nämligen att man där har lagt till grund relationen mellan vinst och kapital, en princip, som det, såvitt jag förstår, möter mycket stora svårigheter att genomföra på andra områden av beskattningen än just när det gäller aktiebolag.

Som naturligt är, gjorde den föregående talaren särskilda erinringar angående B-skatten, och han citerade såsom ett uttryck för hur den uppfattas ett brev, där man fick veta, att det är enfald och elakhet och något tredje, som jag nu icke kan riktigt erinra mig, som har förestavat införandet av denna B-skatt. Det må vara mig tillåtet att något litet korrigera denna uppfattning från vederbörande brevskrivares sida. De flesta, som äro här i kammaren, torde nog erinra sig, att B-skatten kom till närmast på grund därav, att ett annat förslag till ordnande av dessa förhållanden hade fallit vid 1918 års riksdag, och då den föregående talaren särskilt uppehållit sig vid den synpunkten — i vilket avseende jag kan instämma med honom — att den nuvarande B-beskattningen verkar obilligt i det stycket, att nya och gamla bolag, bolag med stark och svag fondbildning icke behandlas på ett fullt skäligt sätt, så vill jag erinra därom, att i dessa avseenden var det förslag, som av riksdagen förkastades vid 1918 års riksdag, betydligt överlägset. Det var, sedan riksdagen avvisat det, som man kom in på den utväg, som nu anlitas i vårt skattesystem i form av B-beskattning.

Alldeles frånsett den uppfattning man har om vårt nuvarande skattesystem och speciellt aktiebolagsbeskattningen, så måste man, då det gäller att nu taga ståndpunkt till frågan, huruvida man vill bifalla bevillningsutskottets eller reservanternas hemställan, göra klart för sig, vad det senare yrkandet egentligen innebär. Bevillningsutskottets majoritet har ställt sig på den ståndpunkten, att i denna motion icke några som helst sådana uppslag, som kunna tjäna till grundval för en skrivelse till Kungl. Maj:t, hava framförts. Reservanterna anse också, att motionen icke lämpar sig därtill, och vilja därför icke tillstyrka en skrivelse med samma yrkande, som motionärerna föreslå. De hava i stället gått på ett skrivelseförslag, som är mycket allmänt hållet, där det i klämman heter, att man skulle "anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta därom, att frågan

om beskattningen av aktiebolags vinstmedel må, i sammanhang med den förestående kommunalskatteutredningen eller i annan lämplig ordning, göras till föremål för en allsidig undersökning, i syfte att sådana vinstmedel såvitt möjligt icke måtte beskattas hårdare än annan kapitalavkastning". För min del har jag sökt att tänka mig in i vad ett sådant yrkande skulle innebära, och jag har i anledning därav i det föregående försökt angiva att, ifall man skulle genomföra detta, såsom det här står, så skulle man knappast komma till något annat än att borttaga den särskilda beskattningen av bolagsinkomsterna, som finnes från 1910. Det mena nu icke reservanterna. Den ärade föregående talaren sade själv, att så långt vill man icke gå. Men vad är det då, som är det egentliga syftet med detta skrivelseförslag? Om kammarens ledamöter läsa igenom reservanternas motivering, så skall kammaren finna, att den innehåller intet som helst direktiv för en sådan utredning, intet som helst uppslag, i vilken riktning man skulle söka en lösning av de svårigheter, som förefinnas på detta område, utan man säger bara i allmänhet, att man tycker, att det inte är bra som det är, och man anser därför att det bör företagas en allsidig och förutsättningslös undersökning av hela denna fråga. För min del får jag säga, att om riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning i denna fråga, bör till grund för en sådan skrivelse ligga åtminstone något enda uppslag, någon enda finger-visning om vad det är man önskar, att denna utredning skall inriktas på. Ett sådant förfarande, som att på detta sätt skriva till Kungl. Maj:t fullständigt i det blå, tror jag för min del icke kan betyda någonting annat än att man giver uttryck åt ett ganska oreflekterat missnöje med de nuvarande förhållandena, utan att man riktigt vet, vart det är man vill komma.

Vid den kommunalskatteutredning, varom tidigare här i dag har talats, kan man för övrigt naturligtvis icke underlåta att taga upp även denna fråga till förnyad behandling, och skulle man därvid komma till den uppfattningen, att det är skäligt och lämpligt att genomföra någon omläggning av det nuvarande systemet, kan åtminstone jag icke förstå annat än att de, som vid den tidpunkten hava ansvaret för detta utredningsarbets ordnande, måste finna det vara naturligt att också draga de konsekvenser med hänsyn till den statliga inkomstbeskattningen, som kunna befinnas vara rimliga.

Jag kan således icke finna, att vare sig motionen eller reservanternas framställning utgör någon grundval, på vilken man kan bygga en skrivelse till Kungl. Maj:t, och jag ber fördenskull att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Östberg: Herr vice talman, mina herrar! Det är alldeles riktigt, som här framhållits, att frågan om aktiebolagens och de enskilda aktieägarnas beskattning är mycket omtvistad och mycket svårlöst. Såväl teori som praxis förete många olika förslag och former i detta hänseende. Om man ställer sig på en rent teoretisk ståndpunkt, skulle kanske

*Om beskattning av aktiebolags vinstmedel.
(Forts.)*

Om beskattning av aktiebolags vinstmedel.
(Forts.)

det rationellaste egentligen vara, att endast den enskilde beskattades genom inkomst- och förmögenhetsskatt. Anledningen till att man tillgripit beskattning även av juridiska personer och särskilt då aktiebolagen har väl varit svårigheten att komma åt de enskilda, i synnerhet när dessa icke äro landets egna medborgare. Det är därför man från början ansåg bekvämt att låta inkomstskatten drabba endast aktiebolagen och icke brydde sig om de enskilda. Sedermera har man övergått till att beskatta både enskilda och bolag, ehuru efter olika system, såsom redan anförts.

Då man sålunda gått över till att beskatta båda dessa kategorier, motiverar man detta med att aktiebolaget innebär en särskild form, som medför så stora förmåner, att staten är berättigad att beskatta aktiebolagen alldeles oberoende av vilken skatt den tager ut av de enskilda. Det är dock att märka, att denna särskilda form beskattas redan genom den stämpel på aktier och på omsättningen av aktier samt den fördubblade stämpeln vid lagfarter, som staten pålägger aktiebolag. Emellertid kan man ju säga, att något däröver böra bolagen beskattas, särskilt ur praktisk synpunkt.

Frågan är dock, om vi icke här i landet gått för långt med denna starka beskattning på den inkomst, som härflyter från sammanslutningar under aktiebolagets form. Jag har förut olika gånger haft tillfälle att här i riksdagen varna för denna starka beskattning, men majoriteten har i alla fall gått på, som man säger, i ullstrumporna. Vi äro ju "ett trögt folk, fullt av hetsigheter", och vi hava nu en gång försett oss på de stora aktiebolagen och de vinster av dessas verksamhet, med vilka det skyltas i tidningarna, och därför har man ansett, att detta är en källa, där staten och kommunen kunna taga för sig ungefär hur mycket som helst. Nu har man genomfört detta alldeles särskilt genom den nya kommunalbeskattningen, där man låter de enskilda skatta fullt till kommunen för utdelning å aktier liksom de förut hava skattat till staten. Detta innebär naturligtvis en mycket kraftig beskattning av den vinst, som uppkommer genom aktiebolagens verksamhet. Man skall icke dölja för sig, att den beskattning, som lägges på aktiebolagen, kommer dock slutligen att drabba aktieägarna, ehuru på ett indirekt sätt, ty skatten går naturligtvis till sist ut över dem, fastän den till en början uppbäres hos bolagen. Den skatt, som lägges på aktiebolagen, är således i själva verket en skatt på aktieägarna.

I detta avseende hava vi efter min uppfattning kommit längre än i många andra länder, och vi hava icke sparat oss något, när det gällt att, som det heter, klämma åt aktiebolagen, d. v. s. aktieägarna, under det att man, om man sammansluter sig under annan bolagsform eller under formen av en förening utan personlig ansvarighet, har en mycket lägre skatt.

Nu vilja motionärerna och reservanterna påpeka, att denna starka belastning går egentligen ut över näringslivet. Aktiebolagen äro ju de som till stor del bära upp det svenska näringslivet, och skattebelastningen av dessa är, i den mån den blir för stark, ägnad att skada näringslivet

och dess konsolidering. Vad som särskilt bidragit att tynga aktiebolagen har varit, att de råkat ut för en mycket stark krigskonjunkturbeskattnings under olika former — krigskonjunkturskatt och, för rederibolagens del, tonnageavgift. Det har gått så långt, att som vi veta, det allmänna i vissa fall har tagit 70 % av inkomsten i skatt och delägarna således fått en mycket begränsad andel. Nu är det dessutom att märka, att ifråga om ett aktiebolag liksom ifråga om vilken annan affär som helst beror bokslutet på hur man bokför ineliggande tillgångar, såsom varulager, halvfärdiga fabrikat o. s. v. Man skall icke inbilla sig — som den stora allmänheten ibland gör — att aktiebolagens vinst består i kontanta penningar, utan vinsten består ju ofta i ineliggande lager. Under sjunkande konjunkturer får man esomoftast icke ut någon vinst av det ineliggande lagret, när skatten omsider skall betalas, och då skatten är mycket stor, bliva naturligtvis svårigheterna att betala skatten för bolagen liksom för andra näringsidkare så mycket större.

Om beskattning av aktiebolags vinstmedel.
(Forts.)

Vi befinna oss nu i en stark depressionsperiod, särskilt på näringslivets område, och då kan det vara så mycket större skäl att undersöka, huruvida vi icke under intryck av den nyss omtalade beryktade svenska hetsigheten gått för långt i avseende på beskattningen av näringslivet, bedrivit under aktiebolagets form, då vi tagit ut skatt i olika former både hos bolaget och den enskilde aktieägaren, icke blott till staten utan även till kommunen på sätt som nu sker. Om man, vad särskilt skattskyldigheten till kommunerna beträffar, tänker sig ett bolag, som har sitt säte i en kommun, där även aktieägarna äro bosatta, får kommunen full skatt både av bolaget för dess vinst och av aktieägarna för utdelningen på aktierna. Det är väl en ovanligt stark belastning, isynnerhet som denna belastning liksom skatten till staten skall bliva i viss mån progressiv.

Syftet med reservanternas yrkande är således att hos dem, som makten hava i fråga om beskattningen, väcka uppmärksamhet på hithörande frågor och anhålla, att de ville se till, huruvida icke någon lindring kan ske i den exceptionellt stränga beskattning av aktiebolagens inkomster, som för närvarande äger rum. Nu säges det, att här hava icke angivits några bestämda riktlinjer. Nej, det har icke skett; men det är ju å andra sidan klart, att den skärpning, som skett, har blivit särskilt hård genom den nya kommunala beskattningen, och det står ju på dagordningen, att denna skall ytterligare undersökas. Den är ju endast provisorisk, och därför kan det ju vara fullt på sin plats, att man i detta sammanhang gör en hemställan, huruvida icke de former, under vilka aktiebolag beskattas — d. v. s. delägarna i aktiebolagen, ty det är de som slutligen få bära skatten — skulle kunna i sammanhang med den förestående ytterligare kommunalskattutredningen mildras. Jag tror, att det vore en gärd av billighet och rättvisa att understödja reservanternas förslag, och därför skall jag, herr vice talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Sander: Endast en sakuppgift med anledning av herr

Om beskatt-
ning av ak-
tiebolags
vinstmedel.
(Forts.)

Östbergs anförande. Man bör ju icke utmåla saken värre än den är. Då herr Östberg ville göra gällande, att aktiebolagens ställning i skattehänseende är så svår, och att de skulle få det betydligt lindrigare som ekonomiska föreningar, skulle jag vilja upplysa därom, att det kan verkligen icke gälla för några andra aktiebolag än dem som hava mycket höga vinstprocent. Om man gör jämförelser mellan ett aktiebolag med 10 % vinst och en ekonomisk förening med samma vinstprocent — det har ju sitt intresse, därför att man frågar sig, om icke aktiebolagen skola övergå till formen av ekonomiska föreningar — ställer det sig så, att ifall det är en mycket liten ekonomisk förening, som har t. ex. 10,000 kronor i kapital och alltså 1,000 kronors inkomst, blir skatteprocenten verkligen högre för ett bolag eller 4,4 % i grundbelopp, under det att den för den ekonomiska föreningen är 3 %. Men om man tänker sig ett riktigt stort företag med ett kapital på exempelvis 10 miljoner kronor och en vinst av en miljon kronor, får detta företag såsom aktiebolag en skatt av ett grundbelopp av 4,4 % av vinsten, men vore det en ekonomisk förening, skulle det drabbas av en skatt av 11,3 %, därför att de ekonomiska föreningarna beskattas efter samma progressiva skala som enskilda personer.

Denna upplysning kan ju vara av intresse med hänsyn till de uttalade farhågorna, att aktiebolagen under nuvarande system mera allmänt skulle komma att övergå till andra former.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr förste vice talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det föreliggande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av friherre Fleming m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen, och förklarade sig anse den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av friherre Fleming m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 55.

På framställning av herr förste vice talmannen uppsköts behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till aftonsammanträdet.

Avgåvos följande motioner:

nr 191, av herrar *Örne* och *Bäckström*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om bankrörelse; och
nr 192, av herr *Bergqvist*, angående tillfällig löneförbättring för år 1921 åt konsistorienotarier och konsistorieamanuenser.

Dessa motioner hänvisades, nr 191 till bankoutsittet och nr 192 till statsutskottet.

Vid föredragning av de vid sammanträdet avlämnade kungl. propositionerna hänvisades propositionen nr 330 till statsutskottet och propositionen nr 331 till bevillningsutskottet, varemot de övriga propositionerna på begäran bordlades.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 28, angående lag om ändrad lydelse av 3 och 9 §§ i lagen den 5 juli 1884 om skydd för varumärken;

nr 29, angående lag med särskild bestämmelse i fråga om skydd för vissa främmande patent;

nr 30, angående framlagda förslag om höjning av tullen å kaffe samt till förordning om skatt å kaffe;

nr 31, angående lag om fortsatt tillämpning av lagen den 31 maj 1918, innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län;

nr 32, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 17 och 18 §§ i lagen den 13 juli 1887 angående handelsregister, firma och prokura;

nr 33, angående förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 24 mars 1916 om nyttjanderätt till gravplats;

nr 34, angående lag om ändrad lydelse av 8 § i lagen den 22 juni 1920 med vissa bestämmelser om registrering av elektriska anläggningar samt om rätt till elektrisk kraft m. m.;

nr 35, angående lag om ändrad lydelse av 1 § i stadgan den 13 juni 1913 om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige m. m.;

- nr 36, angående ökning av riksbankens sedelutgivningsrätt;
- nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 26 angående gillande av den riksbanken meddelade frihet från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;
- nr 38, angående verkställd omröstning över högsta domstolens och regeringsrättens ledamöter;
- nr 39, angående lag om ändrad lydelse av 2 och 3 §§ i lagen den 19 juni 1919 huru avgöras skall, varest tidigare tillkommen allmän flottled skall jämlikt vattenlagen bibehållas;
- nr 40, angående förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 angående beviljning av fast egendom samt av inkomst m. m.;
- nr 41, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 18 kap. 16 § strafflagen m. m.;
- nr 42, angående lag om ändrad lydelse av 8 kap. 28 § och 9 kap. 5 § strafflagen;
- nr 43, angående lag om ändrad lydelse av 6 § i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;
- nr 44, angående ändring i § 1 5:o tryckfrihetsförordningen;
- nr 45, angående ändrad lydelse av § 31 regeringsformen;
- nr 46, angående förslag till lag om ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till lagen den 6 juni 1919 om ändrad lydelse av 14, 15 och 23 §§ i lagen den 13 juni 1902 angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn;
- nr 47, angående lag med vissa bestämmelser mot oskäligen pris;
- nr 48, angående lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri, så ock mot förvärfv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri;
- nr 49, angående ansvarsfrihet för styrelsen för riksdagsbiblioteket;
- nr 50, angående val av tryckfrihetskommittéer;
- nr 51, angående lag om ändrad lydelse av 34 § i lagen om val till riksdagen;
- nr 52, angående skyndsammare behandling av vissa taxeringsmål;
- nr 53, angående ifrågasatt ändrad lydelse av 24 § i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar;
- nr 54, angående lag om upphävande av patronatsrätt m. m.;
- nr 55, angående lag om avskrivning av patronatsrätt åtföljande kronotonde;
- nr 56, angående lag om val av borgmästare i stad med magistrat samt av rådmän och magistratssekreterare i Stockholm;
- nr 57, angående förordning om ändrad lydelse av 24 § i förordningen den 30 juni 1916 om krigskonjunkturskatt;
- nr 58, angående ändrad lydelse av 2, 3 och 6 §§ i förordningen den 19 november 1920 om byggnadsskatt;
- nr 59, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksgäldskontoret;
- nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 122 angående

fortsatt befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 123 angående ökning av riksbankens sedelutgivningsrätt; samt

nr 62, rörande förordning angående införselmonopol jämte fastställande av högsta pris å socker.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammararen åtskildes kl. 4,47 e. m

In fidem

A. v. Krusenstjerna.